

Onsdagen den 14 April 1869.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades 5 protokollsutdrag för den 10 dennes samt protokollen för den 18 och 22 sistlidne Mars.

Upplästes ett protokoll af följande lydelse:

År 1869 den 13 April sammanträdde Kamrarnes valmän för att utse en fullmäktig i Riksgälds-kontoret efter den nyligen aflidne fullmäktigen i nämnda verk, Öfversten Carl Thure af Wirsén; och befunns, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedd:

Herr Berger, Anders Alexander, Bruksegare, med 24 röster, efter lottning med Hemmansegaren Anders Medin i Taxås, som jemväl erhållit ett lika antal röster.

Eric af Klint.

C. A. P. Kallstenius.

C. Hammar.

O. Hedengren.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att detta protokoll skulle läggas till handlingarne samt Riksdagens Kansli-deputerade underrättas om dess innehåll och anmodas att låta uppsätta och till Kamrarne ingifva förslag till förordnande för den valde och underdånig skrifvelse om valet till Kongl. Maj:t.

Ropades ja.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 6 e. m.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 10 dennes bordlagda nådiga Proposition, angående befrielse för Kom-mendörkaptenen af andra klassen vid Kongl. Flottan m. m. C. J. F. Kalle från honom ålagd ersättningsskyldighet i följd af ångkorvetten Orädds förolyckande på Engelska kusten.

Föredrogs, men begärdes af flera ledamöter ånyo på bordet Be-villnings-Utskottets den 10 dennes bordlagda Betänkande N:o 12, an-gående stämpelpappersafgiften.

Föredrogs, men begärdes af flera ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 10 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 26, i anledning af väckt förslag om biskopsembetenas in-dragning; och

N:o 27, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande lag rörande ränta.

Föredrogs ånyo Särskilda Utskottets den 7 och 8 dennes bord-lagda Utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Propo-sition till Riksdagen angående landtförsvarets organisation, samt i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar i samma ämne väckta motioner.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att detta Utlåtande skulle punktvis företagas till afgörande.

Ropades ja.

Härefter anmälte sig och yttrade

Grefve Lagerberg: Jag får till Kammarerna hemställa, om det icke vore lämpligast att först företaga till behandling 37:de punkten af Utskottets Betänkande.

Grefve von Platen: Om jag icke misstager mig, har Kamma-ren redan utan all anmärkning jakande besvarat den af Herr Tal-mannen gjorda hemställan att Betänkandet måtte punktvis företagas till behandling, och vid sådant förhållande lärer väl föredragningen af de särskilda punkterna böra ske i den ordning, hvori desamma före-komma i Betänkandet.

Grefve Lagerberg: Om Kammarernas svar på Herr Grefven och Talmannens framställning, att Betänkandet måtte punktvis före-

dragas, anses hafva inneburet, att dess särskilda punkter böra företagas till behandling efter deras nummerordning, så är naturligtvis min framställning derigenom afskuren; men då Betänkandet innehåller icke mindre än 43 särskilda punkter, så trodde jag att ingenting hindrade Kammarerna att sedermera besluta, att 37:de punkten borde först behandlas.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då Kammarerna redan beslutat att punktvis behandla Betänkandet, utan att dervid någon framställning gjordes om rubbning af den ordningsföljd, hvori punkterna förekomma, så tror jag för min del att föredragningen bör ske i den ordning, hvori de särskilda punkterna i Betänkandet förekomma, så mycket heldre, som ingenting torde vinnas genom att börja med 37:de punkten.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende å den ordning, i hvilken de särskilda punkterna i Utlåtandet skulle företagas till afgörande, hade yrkats, dels att nummerordningen i Utlåtandet skulle vid föredragningen följask, och dels af Grefve Lagerberg, att den 37:de punkten först måtte förekomma till pröfning och de öfriga punkterna sedermera föredragas efter deras nummerföljd i Utlåtandet.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på förstberörda yrkande och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande

Till följd häraf förekom nu:

Första punkten.

Herr Statsrådet Thulstrup: Då Utskottet funnit sig förhindradt att öfver åtskilliga paragrafer i Kongl. Maj:ts förslag till kungörelse angående den allmänna värneplikten afgifva yttrande, emedan de ansetts stå i ett nära sammanhang med sjelfva organisationsfrågan, som icke blifvit underställd Utskottets pröfning; så torde böra nämnas, att det visserligen var tillämnadt, att hela organisationsförslaget skulle, färdigt och granskadt, öfverlemnas till Riksdagens pröfning, men att detta icke blef möjligt, emedan, oaktadt det tränga och rastlösa arbete, som derpå blifvit använt, det hela ej kunde blifva så tidigt färdigt, att förslaget alla särskilda delar kunde hinna af Regeringen granskas, innan det borde tryckas.

Vid sådant förhållande beslöts, att hela förslaget väl skulle meddelas Riksdagen och allmänheten till kännedom, men att blott de delar deraf, som hunnit granskas och utgjorde dess egentliga grundval, skulle till Riksdagens pröfning öfverlemnas — och deribland i främsta rummet förslaget till värnepliktslag.

Utskottet, som först egnat sin granskning åt detta förslag, har emellertid icke ansett sig kunna och böra deröfver afgifva definitivt yttrande, och därför såsom skäl anført: dels, att många af de uti

detta förslag förekommande bestämmelser ega det nära sammanhang med hela organisationsplanen, hvilken icke är Utskottets pröfning underställd, att dessa bestämmelser svårligen kunna annat än i sammanhang med nämnda plan bedömmas, och dels, att en fråga af sådan vikt, som den om den allmänna värnepligtens ordnande, icke torde böra afgöras, innan kännedomen om de i sådant hänseende ifrågasatta bestämmelser blifvit allmänna spridd inom landet. — samt slutligen, att den korta tid, som Riksdagen har att för sin verksamhet påräkna, knappast skulle medgifvit en så grundlig och mångsidig pröfning af detta förslag, som dess stora vikt fordrar.

Vigten af de tvänne sednare skälen kan svårligen bestridas, utan torde väl böra tillerkännas den betydelse, som Utskottet tillagt dem. Vid sådant förhållande anser äfven jag, för min del, det vara bäst, att Riksdagen, med godkännande af Utskottets framställning i denna punkt, tills vidare uppskjuter pröfningen af det nu ifrågasatta förslaget.

Herr von Geijer: Lika med Utskottet anser jag, att en fråga af så utomordentlig vikt, som den om allmänna värnepligtens ordnande, icke bör afgöras, innan kännedomen om de i sådant hänseende ifrågasatta bestämmelser blifvit inom landet allmänna spridd.

På detta skäl instämmer jag med Utskottet uti dess förslag i nu föredragna första punkten. Men uti Utlåtandet förekommer ett annat motiv till Utskottets förslag i denna punkt, hvilket motiv jag för min del icke kan godkänna. Utskottet säger nemligen, att Kongl. Maj:ts Proposition, i hvad den angår värnepligtens ordnande, icke lämpligen kan pröfvas utan i sammanhang med det af Chefen för Landtförsvars-departementet utarbetade organisationsförslag, hvilket, ehuru Utskottet delgifvet, dock icke är dess pröfning underkastadt.

Det vill synas mig, som Kongl. Maj:ts till Utskottet hänvisade nådiga Proposition innehåller grundvalarne till den af Chefen för Landtförsvars-departementet uppgjorda, af Regeringen hufvudsakligen gillade och Riksdagen delgitna, fullständiga plan till organisation af landtförsvaret; och jag tror derföre, att dessa hufvudgrunder lämpligen kunnat och bort af Utskottet pröfvas, utan hänsyn till de i nämnda organisationsplan förekommande. Utskottets pröfning icke underkastade bestämmelser. Skulle Statsmagterna blifva ense om nämnda hufvudgrunder, föreställer jag mig, att öfriga delar af organisationsplanen lätt nog kunna genomföras.

Herr af Klint: Jag har blifvit föranledd att begära ordet af den siste talarens anförande, och nödgas af honom begära att få veta hvarifrån han fått de uttryck, som han tillvitat Utskottet. Mig verligen har Utskottet icke begagnat dem. Han måtte hafva tagit desamma ur reservanternas förslag, men icke ur Utskottets. I det förra igenfinnas möjligen de motiver han anført, men säkerligen icke uti det förslag, som Utskottets majoritet omfattat.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Då, vid behandlingen af en så betydelsefull fråga som denna, det är af vikt att en hvar uttalar sine åsikter, må det tillåtas mig att förklara, att jag icke kan godkänna det sätt, hvarpå Utskottet uppfattat densamma. Efter alla de

förberedande arbeten, som blifvit gjorda, framläggas nu här af Krigsministern ett fullständigt förslag till organisation af den Svenska arméen, men då denna fråga är till den grad vidtomfattande, att det icke är möjligt för en Riksdag att taga den i öfvervägande i hela dess vidd, har Kongl. Maj:t i den nådiga Propositionen för närvarande inskränkt sig till att underställa Riksdagens pröfning tvänne punkter, nemligen frågan om beväringens-ordnandens ordnande och om lindring i rust- och rotehållares skyldigheter, hvartill komma några andra mindre väsentliga detaljfrågor. Derpå skulle nu Riksdagen, om den biträder Utskottets förslag, svara, att, då icke organisationsplanen i sin helhet blifvit Riksdagen förelagd, den icke vill ingå i pröfning af frågan om värnepligtens ordnande. Tillåten mig säga, mine Herrar, att detta är att undanskjuta frågan på ett sätt, hvars praktiska mening jag tror mig förstå, men alldeles icke kan gilla. Jag tror nemligen icke, att denna fråga står i ett så ovilkorligt samband med organisationsplanen i sin helhet, att den icke kunnat pröfas och afgöras fristående. Det är min öfvertygelse, att, då Riksdagen en gång beslutat, att vår armé skall bestå af stam och beväring och stammen icke gerna kan vara amorlunda än den är — indelt och värfvad — beväringensfrågan mycket väl kunnat derifrån skiljas och afgöras särskildt. Sedan denna är bestämd och fastställd, kommer man till den andra delen, eller frågan om arméens organisation i egentlig mening. Att denna i sitt nuvarande skick tarfvar förbättringar är obestriddt. Dessa förbättringar kunna dock ske bäst, när värnepligten är fullt ordnad, så att man vet, hvad man i den vägen har att bygga på. Lämpligheten af ett sådant förfaringsätt torde äfven vara af erfarenheten bekräftad. I Frankrike t. ex., när frågan om arméorganisationen förevar hos Representationen, tvistade man egentligen om värnepligten, och på det beslut, som i den frågan fattades, grundade Krigsministern den öfriga organisationen, genom att inpassa den i de förhållanden, som betingades af sättet för värnepligtens fullgörande. Detta sätt torde vara viktigare än att nu undandraga sig pröfningen af beväringenslagen, emedan man icke fått se alla detaljerna. Frågan är verkligen af den vikt, att Regeringen väl kan fordra ett bestämdare svar på sin framställning, än att man ej vill behandla den annorledes än i sammanhang med hela organisationsfrågan.

Herr von Geijer: Af Herr af Klints yttrande finner jag, att jag uttryckt mig orätt och sagt annat än jag menat.

Min mening var att säga, att jag för min del ansåg, att de genom Kongl. Majts Proposition till Riksdagen hänskjuta frågor om allmänna värnepligtens ordnande och om vissa lindringar i rustnings- och roteringsbesväret lämpligen kunnat pröfas och bedömas fristående från öfriga landtförsvarets organisation rörande frågor, som uti den af Chefen för Landtförsvars-departementet utarbetade fullständiga organisationsplanen blifvit behandlade.

Friherre Staël von Holstein: Jemte det jag till alla delar instämmer med Utskottet, ber jag att få besvara en anmärkning, som

gjordes af en talare här bakom mig, hvilken ansåg, att bevärningsfrågan kunnat afgöras af Utskottet, utan att Utskottet behöft yttra sig om organisationsplanen i sin helhet; men då det just är bevärningspligtens utsträckande, hvarom frågan i sin helhet förnämligast rör sig, så är fara värdt att, om man på förhand antager den förra, man blir nödsakad antaga hela förslaget, äfven om man icke kan godkänna alla de deri upptagna bestämmelserna. Samme talare har yttrat, att det så kallade försvarsbetänkande, som vid 1867 års riksdag afgafs, skulle innehålla den bestämmelsen, att arméen skulle grunda sig på stam och beväring, af hvilken den förra skulle bestå af värfvad och indelt trupp. I det första förslaget, som af Försvars-Utskottet uppgjordes, stod visserligen att arméen skulle bestå af "stam af värfvad och indelt trupp" samt af beväring, men orden "värfvad och indelt trupp" togos bort, emedan man ansåg tillräckligt att uttala sig för bibehållande af en stam, utan att behöfva antyda sättet för densammas anskaffande, i fråga hvarom man ansåg klokast, att icke på förhand binda händerna på sig,

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

2:dra punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Då jag ensam bland Utskottets ledamöter af Första Kammaren reserverat mig emot den punkt i Utskottets Utlatande, som tillstyrker godkännande af 1 § af Kongl. Maj:ts förslag till Kungörelse om allmänna värneplikten, inser jag till fullo det ansvar, jag dermed åtagit mig. Jag måste också erkänna, att jag beredt mig en rättvis beskyllning för inkonsekvens, då jag å ena sidan afstyrkt antagandet af en bevärningslag, i anseende till dess sammanhang med sjelfva armé-organisationen, men å den andra i min reservation framlagt ett förslag, som, i händelse det antogs, skulle på organisationen få ett väsendtligt inflytande. De betänkligheter, som i följe häraf naturligen hos mig uppstått, hafva likväl fått vika för farhågan, att Kongl. Maj:t, om Bevärningslagens § 1, på sätt Utskottet föreslagit, blir godkänd, skulle anse Riksdagen verkligen vara benägen att åtaga sig en till tio år utsträckt bevärnings-skyldighet. Att så är, kan jag likväl så mycket mindre tro, som till och med inom Utskottets majoritet betänkligheter blifvit framställda, ehuru man ansett sig kunna godkänna grundsatsen af en utsträckt värnpligt, då det alltid måste bero af tillämpningen, om man framdeles ville till densamma gifva sitt bifall, i hvilket afseende man behöll full frihet. Detta är likväl, efter min förmening, att föra Kongl. Maj:t bakom ljuset, och då jag icke för min del vill godkänna värnpligtens utsträckning på det sätt, Kongl. Maj:t föreslagit, har jag således uttalat min uppfattning af frågan i den reservation, jag vågat underställa Riksdagens pröfning. Då jag nu anhåller om proposition å bifall till densamma, är jag öfvertygad, att anmärkningar deremot ej skola uteblifva, och då jag således ännu en gång torde nödgas be-

gära ordet för deras besvarande, skall jag till dess uppskjuta anförandet af de skäl, hvarpå jag grundar min mening.

Herr Berg: På samma gång jag ber att få nämna, att jag i hufvudsaken instämmer med Grefve Hamilton, anhåller jag få emot Utskottets Betänkande göra några anmärkningar, ehuru detta kan synas djerft, då den åsigt som jag hyser numera kan tyckas föråldrad. Jag anser mig dock pligtig att öppet uttala den, underkastande mig de omdömen, som i följd deraf kunna drabba mig.

Den nu föredragna punkten kan, i min tanke, delas uti tvänne delar. Den första innefattar stadgandet om hvarje Svensk mans skyldighet att personligen deltaga i den allmänna värnepligtens utgörande. Den andra delen gäller den *tid*, under hvilken denna skyldighet skall fullgöras. Jag kan då ej neka, att den första delen af denna punkt, ehuru den deri uttalade tanken väl kan *synas* vacker, dock icke tillfredsställer mig; jag kan icke instämma i denna tanke, som ligger till grund derför, och hvilken tyckes vara omfattad af en större del af nationen. Jag tror det nemligen icke vara nödvändigt, ja icke ens fullt nyttigt, att hvarje man personligen skall deltaga i den allmänna beväringen. Det vore säkerligen mera nyttigt, om det medgäfvos den, som ville, rätt att friköpa sig derifrån. Det heter visserligen, att det skulle vara orättvist, om de personer, som icke hafva råd att erlægga lösesumman, skulle ensamme bära de med värnepligtens personliga fullgörande förenade uppförfingar. Men, mine Herrar, så länge icke socialismen är rådande, hafva vi tillfälle att iakttaga, hurusom inom alla samhällsförhållanden de bättre lottade hafva sina nödvändigtvis gifna fördelar och rättigheter, hvaraf de andra icke kunna komma i åtnjutande, och jag anser derför för min del det icke vara så himmelskriande, om den, som icke finner sig kapabel att göra någon nytta i ledet, får med penningar lösa sig ifrån denna skyldighet. Skall värnepligten utsträckas t. ex. lika långt som i Preussen, så blir den lätt alltför betungande för att icke uppmåna till försök att genom rymning eller själfvillig stympning undandraga sig densamma. Vill man undvika något sådant, som aldrig torde kunna förhindras, så lär det väl vara klokast att lemna dem, som icke ega förmåga att fullgöra denna värnepligt, rätt att lösa sig derifrån och sätta en annan, som har bättre förmåga, i sitt ställe; och jag tror, att landet skulle hafva mera gagn af de penningar, som på ett sådant sätt inflöto, än än att bland sina försvarare nödgas upptaga en mängd bortskämda ynglingar — och sådana finnas i vår tid tyvärr många — som kanske icke kunna vara till minsta nytta. Man må säga hvad man vill om vigten af intelligens hos mannen i ledet, der äro dock kroppskrafterna af ojemförligt större vikt. Man har vidare velat härleda de framgångar, som Preussiska arméen under 1866 års krig tillkämpade sig, från den omständigheten, att den i sina leder hade så många män med bildning och intelligens. Detta tror jag dock icke var hufvudorsaken. Tvärtom, den stora missbelåtenhet, som under de kriget föregående rustningarne förspordes emot detsamma, låg just i den omständigheten, att landets intelligenta ungdom slets från sina yrken och sysselsättningar och tvangs in i ledet. Hufvudorsaken till de stora

framgångarne är snarare att söka i det raska, man kan nästan säga konsiderationslösa, sätt, på hvilket kriget fördes.

Ehuru jag för visso vet, att min åsigt icke vinner stora sympatier, kan jag icke dölja min tanke om faran och olägenheten af den allmänna värnepligtens ytterligare utsträckning på sätt Utskottet åsyftat och jag går ännu ett steg längre än Grefve Hamilton, då jag knappt anser nödvändigt, att beväringen exerceras ens så länge, som för närvarande sker. Jag har öfver sexton år varit i tjänstgöring vid ett indelt infanteriregemente, vid den tid då vi endast hade 12 dagars beväringmöte, och beväringen exercerade endast ett år, ja, jag minnes ett möte, som endast räckte 6 dagar. På den tiden sysselsattes truppen hufvudsakligast med marscher i sluten ordning och med handgevärsexercis. Nu medger jag visserligen, att öfningar i spridd ordning och i målskjutning, som efter de förändringar taktiken på sednare tider undergått, numera utgöra hufvudsaken vid en trupps exercerande, fördrå mycket mera tid än förut behöfdes, men derföre äro öfningarne också utsträckta till mer än dubbelt så lång tid som förut; och jag tror, att det kanske hvarken är nödvändigt eller nyttigt att än ytterligare alltför mycket utsträcka denna öfningstid, ty truppen ledsnar om den för länge sysselsättes med att iterera detsamma. Hvarföre gick det förr så fort med beväringssynglingens inöfvande? Jo, han var villig och läraktig derföre att han icke hann blifva uttröttad. Utsträckas öfningarne, skall han blifva uppledsen och trött och intresset slappas, hvarigenom sålunda nyttan af den längre undervisning till stor del förminskas.

Jag medger gerna, att i en tid, sådan som den närvarande, omständigheterna kunna vara tvingande, och att, då de flesta nationer stå rustade, vi icke få afväpna eller helt enkelt nöja oss med hvad vi haft förut. Jag går gerna in på att något måste göras och att det kräfves ganska stora ansträngningar, för att värna vår sjelfständighet, och jag är derföre också villig att medgifva ytterligare utsträckning af värnepligten, blott man icke går för långt.

Till frågan om öfningstiden torde jag, då den punkt, som derom handlar, blir föredragen, få tillfälle att återkomma, och jag vill derföre nu inskränka mig till att förorda bifall till Grefve Hamiltons reservation i denna punkt.

Herr af Klint: Lifligt öfvertygad, att våra försvarskrafter behöfva förstärkas, och att detta icke kan ske utan utsträckning af beväringsskyldigheten, har jag icke dragit i betänkande, att inom Utskottet tillstyrka bifall till 1 § af Kongl. Maj:ts förslag. Biträddandet af denna del af det Kongl. förslaget förutsätter likväl icke godkännande af samma förslags alla efterföljande paragrafer. Det innebär endast ett gillande af åsigtarna, att de föreslagna 10 beväringssklasserna och landsstormen äro af behovet påkallade för ett ändamålsenligt ordnande af vårt försvarsväsende. Frågan om bästa användandet och fördelningen af beväringssklasserna tillhör deremot sjelfva organisationsfrågan, och denna sednare har vid innevarande riksdag ej kunnat komma under pröfning. Kongl. Maj:t har visserligen i 3 § af sin nådiga Proposition om landtförsvarets ordnande gif-

vit oss en antydning om, huru Kongl. Maj:t ansett, att beväringssklasserna skulle fördelas samt i hvilken ordning de i behofvets stund borde uttagas: men Utskottet har, i saknad af pröfningsrätt af organisationsplanen i sin helhet, icke funnit lämpligt att derå afgifva något yttrande. Utskottet har, såsom mig synes, förfarit fullkomligt foljdriktigt då, under afvakten på den fullständiga organisationsplanen, Utskottet icke velat inlåta sig i pröfning af dess detaljer. Detta hindrar naturligtvis icke, att hvar och en af Utskottets ledamöter sökt få för sig klart, huru han helst skulle vilja tillämpa de grundsatser, som han biträdt genom godkännande af förslaget 1 §; men majoriteten inom Utskottet har likväl icke funnit tiden ännu vara inne, då denna tillämpning borde ega rum. Vare det långt ifrån mig att vilja klandra dem, som hysa en från min mening afvikande uppfattning af denna fråga. Jag endast beklagar, att grannligheten hos Utskottets högt värderade Ordförande blifvit drifven så långt, att den förbjudit honom att, medan det ännu var tid, underkasta sin åsigt Utskottets närmare pröfning. De öfverläggningar, som utan tvifvel deraf hade blifvit en följd, skulle möjligen hafva föranlett Utskottets majoritet att afstå från sitt beslut att föreslå uppskjutandet af frågan om, hvad jag vill kalla beväringens användande; och jag eger giltig anledning att antaga, att hvad som skiljer honom och mig i denna fråga skulle ganska lätt kunna sammanjemkas vid närmare granskning för och emot de olika åsigheterna. Då nu emellertid sådant ej skett, och då den reservation, som Grefve Hamilton afgifvit, innehåller de mest eftertänkansvärda sanningar med hänseende till utvecklingen af våra försvarskrafter, på samma gång den också innehåller — jag ber om ursäkt för uttrycket — åtskilliga ganska uppenbara misstag, så anser jag mig pliktig att yttra några ord om denna reservation. Reservanten skiljer på den aktiva arméen och den del af försvarskrafterna, som bör tagas i anspråk endast i det olyckliga fall, att vi inom egna gränser skulle nödgas möta öfvervåldet. Han delar dessa sednare försvarskrafter i sådana, som afse hela landets försvar och sådana, som mera uteslutande böra hafva till uppgift försvaret af den närmaste hembygden. I afseende å dessa punkter instämmer jag till alla delar med Grefve Hamilton. Jag instämmer med honom äfven deruti, att vi måste afstå från åtrån efter en hög siffra för den så kallade aktiva arméen; men då han antager, att de nuvarande 5 beväringssklasserna äro tillräckliga för att uppbringa den aktiva arméen till den af honom sjelf såsom behöflig antagna styrka, så befarar jag att han begår ett mycket stort misstag. Han tyckes också sjelf märka detta, ehuru han kanske ej vill fullt erkänna det. Han säger nemligen längre fram i reservationen: "Enligt min uppfattning är det en väsendtlig brist i gällande beväringsslag, att skyldigheten att ingå i allmänna beväringen inträder ett år för tidigt, eller innan den Svenska ynglingens kroppskrafter i allmänhet äro fullt utbildade". Han föreslår derefter, eller rättare antyder, ett sätt att afhjelpa denna väsendtliga brist genom att framflytta beväringssåldern ett år, och han yttrar, att, så länge detta icke sker, måste missförhållandet nödvändigt framkalla tanken på en sjette beväringssklass. Han drager sig likväl tillbaka för att uttaga det steg, som erfordras för

att afhjelpa den antydda olägenheten; och hvarföre? Jo enlast derföre, att alla de förslag, som i denna syftning framställts, blifvit förkastade.

Om här endast vore fråga om, att, inom gränsen af redan befintliga tillgångar, åstadkomma det bästa möjliga försvarsväsende, så skulle jag ej tveka att följa Herr Grefven och biträda det af honom framställda förslag; men han har sjelf öppnat vägen för ett helt annat åskådningssätt af frågan. Han har nemligen icke i likhet med Utskottets majoritet ansett, att man borde inskränka sig till att, med uppskjutande af sjelfva organisationsfrågan, uttala några allmänna meningar angående hufvudgrunden för försvarsväsendets ordnande. Han har tvärtom, med den sällsporda förmåga han eger att i få ord gifva tillkänna sina tankar, lemnat oss jemt så mycket af ett nytt organisationsförslag i afseende å beväringen, som, efter min tanke, Representationen borde åtaga sig att bedöma. Detta ställer frågan på en helt annan ståndpunkt, enär vi sålunda hafva att tala om ett redan uppställt bestämdt organisationsförslag, och vid sådant förhållande måste jag säga att, åtminstone efter min uppfattning, olägenheterna af den nuvarande beväringsoorganisationen ej kunna afhjelpas derigenom att första beväringssklassen behandlas såsom rekrytklass. Ynglingarne inom denna klass äro nemligen alltför svaga för att kunna åläggas de vapenöfningar, som, efter nyare tidens åsikter, äro nödvändiga för bildande af dugliga soldater. I detta afseende står jag ej ensam om min mening, utan har bakom mig alla läkare, som biträdt vid beväringssmönstringar. Vi veta också, att både landshöfdingarne och regementscheferne oupphörligen hafva gjort föreställningar om önskvärdheten af beväringssålderns framflyttande med ett år. Denna förändring har hittills icke kunnat verkställas; men om man skall bygga uteslutande på de nuvarande fem beväringssklasserna, så måste den ske. Min öfvertygelse är, att de penningar, som rekrytundervisningen fordrar, skulle kunna användas med vida större gagn för försvarsväsendet, än hvad som blir förhållandet, om de nedläggas på öfningen af den nuvarande första klassen. Jag tror sålunda att antingen måste beväringssåldern framflyttas, eller också till den aktiva arméen anslås ännu en sjetton beväringssklass, hvilket senare jag för min del anser vara bäst. Endast på detta sätt kan Herr Grefve Hamilton erhålla de af honom såsom nödvändiga ansedda fyra beväringssklasser och en rekrytklass och dymedelst hinna den siffra, som han sjelf uppställt såsom den aktiva styrkans minimum, äfven med de afprutningar, hvilkas möjlighet reservanten antydt, ehuru han ej närmare omnämnt huru stora han anser desamma kunna göras. Om reservanten hade inom Utskottet framlagt ett bestämdt förslag i detta afseende, så skulle detta förslag mycket väl hafva kunnat inrymmas i den af Utskottets majoritet antagna organisationsplanen.

Jag har hittills icke yttrat mig om någon annan del af den aktiva arméen, än den, som skulle utgöras af beväringssklasserna, och detta af det skäl, att jag anser frågan om sjelfva stammen för närvarande icke vara föremål för vår pröfning. Men i förbigående ber jag få nämna, att jag anser det ligga så mycket större vikt uppå, att

icke Grefve Hamiltons förslag i dess nuvarande form lägges till grund för en fortgående organisationsplan för Svenska arméen, som, enligt hvad han sjelf erkänt (och jag befarar att han deruti har fullkomligt rätt) det kan vara ganska sannolikt, att äfven den nuvarande ringa stamstyrkan måste något nedsättas vid organisationsfrågans slutliga afgörande; och under sådana förhållanden kunna naturligtvis de nuvarande 5 beväringssklasserna så mycket mindre blifva tillräckliga att fylla bristen i den såsom behöflig antagna miniminumerären.

Reservanten har i första stycket af pag. 42 yttrat följande ord: "Skulle stora och fortsatta motgångar göra ersättningsstrupperna otillräckliga, hvilket ju måste erkännas såsom en möjlighet, tror jag det vara klokare att då fylla bristen genom frivillig värfning bland dem, hvilka fullgjort sin beväringsskyldighet, än att under freden underhålla och öfva en större styrka, än som under ett krig sannolikt blir behöflig." Dessa ord skulle möjligen kunna tydas så, som hade reservanten velat säga, att de, som äro af olika tankar med honom, vilja hafva den beväringssstyrka, de ansett af behovet påkallad, sammandragen och underhållen äfven under fred, ehuru naturligtvis ingen ifrågasatt, att icke beväringsmanskapet skall såsom hittills få vistas å sina hemorter emellan vapenöfningarne. Jag tror visserligen ej att reservantens mening varit sådan som jag nu antydte; men den ordställning han valt gör, att detta yttrande torde tariffa någon närmare förklaring till undvikande af missstyding.

Som jag förut nämnt delar jag fullkomligt den åsigt, som Grefve Hamilton uttalat i afseende å de öfriga beväringssklassernas användande. Jag skulle likväl hafva önskat, att han för denna del af beväringssstyrkan kunnat utfinna en annan benämning, än den af landtvärn. Namnet gör visserligen i allmänhet föga till saken, men särskildt i detta fall är det att befara att de olyckliga minnen, som äro fästade vid benämningen landtvärn, möjligen skola motverka antagandet af detta så lyckliga förslag. Jag hyser dessutom de starkaste betänkligheter mot reservantens förslag, att landtvärnet icke införlifvas med arméen, så vidt dermed skall förstås, att landtvärnet icke skall kunna under ett krigs alla vexlande skiften användas på orter och sätt, som landets försvar kräfver. Jag vågar äfven bestrida, att kostnaden för befälet för detta landtvärn skall blifva mindre därför, att landtvärnet är fristående från arméen; och jag kan i denna stund icke få för mig klart, huru de årliga öfningarne af detta från arméen fristående befäl skola kunna ega rum, då truppen dervid ej får användas; men alla dessa saker, huru viktiga de än må vara, kunna likväl omtvistas, och i alla händelser utgöra de efter mitt förmenande för närvarande icke föremål för vår profning. Det kan möjligen hända att, i trots af de anmärkningar, som jag nu funnit mig böra göra emot den af Grefve Hamilton föreslagna organisation, jag likväl, när frågan om detta förslag en gång kommer till afgörande, skall vara böjd att antaga detsamma med några smärre förändringar, eller till och med utan alla ändringar, eftersom i alla händelser klokhets bjuder att uppoffra det bästa möjliga, för att få någonting, som likväl är ovilkorligen bättre än det nuvarande. Jag vill således icke med mina föregående yttranden hafva sagt, att jag ej, en gång när denna fråga

kommer till bestämdt afgörande. röstar för förslaget antagande. Jag har endast i största korthet försökt att gifva mina skäl hvarföre. oakadt jag i det hela delar många af de grundsanningar, som blifvit uttalade i Grefve Hamiltons reservation. jag likväl icke vågar antaga densamma såsom ett kontraförslag till det af Kongl. Maj:t framlagda organisationsförslaget.

Innan jag slutar, anser jag mig äfven, med anledning af några i reservationen förekommande yttranden, skyldig att något närmare antyda de grunder, på hvilka jag bygger min egen uppfattning af denna fråga, och hvilka också må gälla såsom ett stöd för det berättigande jag anser Representationen ega att gemensamt med Konungen besluta angående framflyttande af beväringssåldern eller tilllägg till den aktiva arméen af en sjette beväringssklass. Jag ämnar härvid icke ingå i någon historisk bevisning. Det är efter min uppfattning en olycka att man i denna fråga någonsin sökt ställa sig på den så kallade historiska grunden. Man säger visserligen, att historiens vittnesbörd är sannt; men beklagligen finnes det menniskor, som tveka om detta vittnesbörd och de mensklige lidelserna kunna ur de historiska källorna hemta bevis för de mest motsatta åsikter. Utgående från den säkra tillförsigt jag hyser, att det Svenska folket kan, om det vill, framgent såsom hittills, försvara sin sjelfständighet, ser jag i denna stund icke mer än en fråga, som framställer sig till besvarande, och denna fråga är: behöfva vi öka våra försvarskrafter, eller behöfva vi det icke? Om, såsom jag förmodar, denna fråga besvaras med ja, så är vägen gifven i vår grundlag, och vi böra icke tveka att beträda densamma. Vi äro Svenska folkets ombud, med rätt och skyldighet att besluta hvad rikets sannskyldiga nytta kräfver. Icke böra vi väl betrakta oss såsom juridiska ombud, hitkomna för att slita tvister om mer eller mindre tvetydiga kontrakter. Jag instämmer visserligen i Grefve Hamiltons yttrande att, äfven om beväringsskyldigheten kan lagligen utsträckas, sådant likväl icke bör ske; men jag instämmer i detta yttrande endast under förutsättning, att jag får tolka orden så, att Representationen har skyldighet att med varsamhet gå till väga i allt som rör skatter och synnerligast förhöjning af sådana. Men om det visar sig att fäderneslandets sanna intresse fordrar att gällande lagar ändras — om man, likasom jag, tror att den nuvarande beväringsslagen lika litet kan skaffa landet ett tillräckligt försvar, som den tillförsäkrar landets unga söner visheten om att icke blifva använda förr än deras krafter sådant medgifva — då måste man icke rygga tillbaka för att i afseende å ändring af denna lag utbyta ordet "bör" mot ordet "skall", äfven om Staten icke anser sig hafva råd att, vid beväringsskyldighetens utsträckande, medgifva någon lindring i de rote- och rusthållare åliggande besvär och skyldigheter.

Herr Hazelius: Äfven jag anhåller, i likhet med den föregående talaren, att få afgifva förklaring, hvarföre i Utskottets Betänkande ej förekommer något angående den framställning Grefve Hamilton afgifvit. Skälet dertill är helt enkelt det, att, så snart öfver-

läggningarne inom Särskilda Utskottet började, blef det genast tydligt, att man ej ville ingå i någon grundligare granskning af det förslag Kongl. Maj:t framlagt, och man öfverenskom då att, med godkännande endast af grundsatsen om 10 beväringsskasser, man ej skulle besluta något om dessa beväringsskassers indelning i aktiv armé och särskilda uppbåd. I följd deraf har icke heller något angående denna indelning kunnat blifva synligt i Utskottets Betänkande, utan frågan har först framkommit i reservationen, och denna har förut varit för Utskottets ledamöter obekant. Det torde ej hafva varit af brist på dristighet, som ingen af Utskottets öfriga ledamöter framlagt något förslag om årsklassernas indelning. Denna dristighet kunde hafva varit så mycket mindre, som Grefve Hamiltons förslag icke är nytt, men icke heller så gammalt, att det hunnit blifva bortglömdt, ty samma förslag med endast andra benämningar återfinnes i 1865 års Landtförsvarskommittés och 1867 års Försvar-Utskotts Betänkanden. Både komittéen och Utskottet föreslogo sex års beväring samt fyra års reservklasser, under namn af krigsreserv. Det är alldeles samma sak som reservantens femåriga landtvärn. Sjelfva indelningen i beväring och landtvärn är icke egentligen förkastlig. Allt beror på, huru landtvärnet skall användas. På dessa 4 årsklasser i behofvets stund införlifvas med stammen, såsom både Landtförsvarskommittéen och Försvars-Utskottet föreslogo, då är ingenting att erinra, men så mycket mera har jag deremot att anmärka emot reservantens åsigt, att landtvärnet ej skulle införlifvas med arméen. Detta finnes visserligen ej bestämt uttryckt i reservantens förslag, men framgår af motiveringen, och, då denna är utaf största vikt för hela hans förslag och det enda nya deruti, torde mig tillåtas att få ingå i en något utförligare granskning af densamma. Jag har visserligen tvekat att inlåta mig derpå, ej för det besvär som dermed kan vara förenadt, ej heller för det mindre angenäma att uppträda mot en man, hvilken jag har så många skäl att värdera, men jag har tvekat af fruktan att alltför länge taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk. De i motiveringen framlagda satsar ega genom sin oriktighet emellertid så stor betydelse, just emedan de komma från detta håll, att jag känt mig förpligtad att blotta de många misstagen deruti.

Reservanten säger, att, när man enligt Chefens för Landtförsvarsdepartementet förslag erfar, att de ökade utgifterna endast för landtförsvarets personela del skulle uppgå till 2½ millioner årligen, och då man vidare betänker att vår flotta måste ombildas och erhålla en ny kostsam bestyckning, samt våra fästningar äro ofullbordade, att gevärf af tidsenlig beskaffenhet ej finnas till tillräckligt antal, och att således utgifter i flera riktningar äro nödvändiga för att målet skall vinnas, "då känner man sig manad" till en synnerlig försigtighet, så att inga tillgångar må förspillas, intet företagas, som ej är af behofvet verkligen påkalladt och ingen kostnad göras, som icke föranleder en omedelbar tillväxt i försvarets styrka. Från denna premis slutar han till, att endast fem beväringsskasser böra finnas. Dervid får jag då erinra att af de 2½ millionerna skulle, enligt Krigsministerns förslag, användas till:

indelade regementenas kommandering till hufvudstaden	481,000 R:dr.
artilleriets personal och hästar	174,000 "
ingeniörväsendet	250 000 "
generalstabens	93,000 "
krigsskolor	76,000 "
lönereglering för stammen	798,000 "
sjukvården	183,000 "
Gotlands försvar	313,000 "

Tillsammans 2,368,000 R:dr.

Kammaren torde finna, att alla dessa summor skulle användas till de särskilda vapnens förbättring och till löneregleringar, och att de ej hafva ringaste inflytande på beväringssklassernas antal, ty äfven om klasserna endast vore enligt reservantens förslag fem, så skulle, för att få arméen väl organiserad, alla dessa anslag ändå behöfvas. Något sammanhang mellan dessa 2½ millioner och frågan om flera eller färre beväringssklasser finnes sålunda alldeles icke.

Med reservanten instämmer jag helt och hållet deruti, att inga kostnader böra förspillas, men, mine Herrar, tillvaron af flera beväringssklasser ökar i fredstid icke kostnaden med ett enda öre. Det är blott, när beväringen skulle behöfva användas i krig till rikets försvar, som några större kostnader skulle komma att uppstå, och då vore ju kostnaden alldeles nödvändig.

Reservanten yttrar, att beväringen i fredstid öfvergifver fredens yrken för krigstjensten. Detta kan man väl ej säga, då beväringen numera endast öfvas tillsammans 30 dagar. Han yttrar vidare, att beväringsskyldigheten endast är en förändrad form för de af ålder brukliga utskrifningarne och att den skulle så betecknas i Chefens för Landtförsvars-departementet anförande. Härvid måste jag anmärka att detta beror på ett fullständigt missförstånd, ty Krigsministerns bevisning från första sidan af anförandet till den sista går ut på raka motsatsen, eller att visa, att de före indelningsverkets införande begagnade utskrifningarne *till regementenas underhåll* sedermera reglerades genom knektekontrakt, men att bredvid utskrifningarne fanns en annan sak, nemligen den af ålder allmänneliga värnpligten, hvilken erhöi bestämd form först genom 1812 års beväringssförfattning.

Längre ned i reservationen säges, att den ökade börda af försvarsväsendet, som infördes genom 1812 års Beväringsslag fördelades jemnt öfver Svenska folket, men att rust- och rothållarne befriades samtidigt från skyldigheten att rekrytera under krigstid, och att sålunda under det alla andra medborgares åligganden till Staten utan all ersättning ökades, rust- och rothållare allena i sina fingor lindring. Straxt derefter tillägger likväl reservanten följande: "Om jag af dessa skäl finner klagomålen öfver 1812 års Beväringsslag hvarken ur laglighetens eller billighetens synpunkt förtjena afseende, följer likväl icke deraf, att jag kan fränkänna det i knektekontrakten intagna villkoret om befrielse från utskrifning all betydelse, eller påstå, att man åt beväringsskyldigheten kan gifva hvilken utsträckning som helst, utan att man dervid iakttager rust- och rothållares billiga anspråk."

Om genom 1812 års Beväringsslag rust- och rothållarne erhöles en lindring i sin börda, men alla andra medborgare ett ökad onus, så måste väl, om den i nämnda stadga föreskrifna beväringstiden ökas med 5 år, detta blifva en allmän tunga för alla medborgare och kan icke blifva en särskild tillökning i rust- och rothållarnes börda, samt kan således ingalunda gifva anspråk å deras sida på en sådan ytterligare lindring, som reservanten förmenar. Härmed torde de slutsatser han dragit vara till fullo vederlagda. Grefve Hamilton säger ganska riktigt, att Sverige icke bör uppträda såsom en eröfrande magt, och detta lärer väl icke heller någon vilja bestrida; men, mine Herrar, förslaget att organisera arméen på ett starkare sätt och öka beväringen har ingalunda framkommit af något begär att vi skulle blifva eröfrare. Ingenting i Kongl. Maj:ts förslag finnes, som skulle kunna berättiga till ett sådant antagande; utan afsigten är endast att våra stridskrafter skola så ordnas, att vi kunna uppträda starkt och kraftigt såsom en försvarande magt. Men icke ens detta måtte emellertid den värde reservanten fullt gilla, enär hans program är, att man icke bör hafva en större armé, än den som kan hållas fulltalig under *ett icke alltför långvarigt krig*. Huru kan man väl i ett program framställa detta såsom grundval för en arméorganisation? Ett icke alltför långvarigt krig — hvilken förutseende visdom kan väl bestämma att ett krig icke skall räcka alltför länge? Detta kan måhända vara möjligt för en eröfrande magt; då kan man beräkna, såsom Napoleon gjorde, när han år 1812 beredde sig att anfälla Ryssland — han förklarade nemligen, att han kunde depensera 50,000 man i månaden, under förutsättning att kriget icke skulle räcka längre än 3 å 4 månader — men, när man är en försvarande magt, då kan man icke detta, då har man icke initiativet, man sitter icke i förhand, utan man får underkasta sig att vara beroende af huru länge den anfallande magten vill fortsätta kriget. Vid sådant förhållande frågar jag, om det väl kan vara riktigt att antaga ett icke alltför långvarigt krig till basis för arméorganisationen. Reservanten har ock rätt i sitt påstående, att arméens styrka icke kan bestännas efter storleken af den krigshär, med hvilken fienden skulle i landet kunna intränga; men vi äro dock nödsakade att uppkalla så stor styrka vi möjligen kunna, och, att vi måste uppkalla mera än vi nu hafva. Detta kan lätteligen bevisas genom en jemnförelse mellan den procent af befolkningen, som för närvarande för försvaret utgår hos oss, och den som utgår i andra länder. Vi kunna icke uppträda militäristiskt inför det öfriga Europa, utan att kläda oss på militäristiskt sätt, så att vi äro lika rustade som det, och om vi än icke kunna taga stormagterna till mönster, så måste vi väl rätta oss efter den uppfattning af myckenheten af erforderliga stridskrafter, som gjort sig gällande inom flera mindre, i afseende å folkmängd jemnförliga, men till sina politiska förhållanden icke mera blottställda stater. Enligt Krigsministerns förslag skulle Sveriges större krigsfot utgöra 2½ procent af befolkningen och således, på sätt de i hans underdåniga anförande lemnade uppgifter visa, understiga det procentbelopp af hela befolkningen, hvartill krigsstyrkan i öfriga Europeiska stater uppgår.

Då nu Sverige kunde i sin vanmagts dagar år 1809, när det var illa styrdt, när det förlorat en tredjedel af sitt område, likväl uppsätta 70,000 man, eller 2 procent af den dåvarande befolkningen, skulle vi väl nu, efter 60 års fred och under det välstånd hvaraf vi berömma oss, skulle vi väl, säger jag, hysa tvifvel om möjligheten att uppbringa vår styrka till 2½ procent. Detta är väl ett skäl, som bör vara afgörande i denna fråga. Att bevisa, att fem klasser beväring icke motsvara behofvet, faller sig för öfrigt ganska lätt. Enligt Herr Krigsministerns förslag skulle 4:de och 5:te klasserna genast uppkallas för att bilda arméen, hvarjemte samtidigt 6:te och 7:de klasserna indragas i depoterna för att bilda depötbataljoner, att i mån af afgång förstärka arméen. Behöfves den större krigsfoten, så skickas 6:te och 7:de klasserna till arméen och 2:dra och 3:dje indragas i depoterna. Häremot invänder reservanten att mera än 5 klasser icke skulle behöfvas, men han förglömmar då helt och hållet nyare tiders erfarenhet. Danska arméens organisation hvilar på 8 klasser beväring och 8 klasser förstärkningsmanskap; deraf uppkallades under 1864 års fälttåg icke mindre än 11 klasser, och likväl kunde icke vid något tillfälle under kriget arméens styrka uppböras till mera än 55,000 man. Jemföra vi nu härmed förhållandena inom Sverige, så finna vi att vi, efter denna proportion, för att under ett krig, som ej räcker längre än det Danska, hålla vår armé fulltalig vid den större krigsfoten, eller 80 å 90,000 man, behöfva uppkalla icke mindre än åtta åldersklasser. Härvid kan jag icke nog lägga Kammaren på hjertat att med den större eller mindre krigsfoten menas icke den större eller mindre styrka, som behöfves för en gång kallas under fanan, utan det antal, som erfordras för att denna styrka skall hållas fulltalig under hela kriget. Är man icke nöjd med detta exempel, så skall jag taga mig friheten anföra några historiska siffror, för att visa den starka åtgången af folk under ett krig. Under kriget i Spanien åren 1811–1814 var sjukligheten inom Engelska arméen sådan, att af tusen man voro 240 försatta ur stridbart skick af sjukdom, under det blott 15 voro otjenstbara genom sår. Under Waterloo-fälttåget hade Preussiska arméen 16,000 sjuka, och när den inmarscherade i Paris hade den till och med 27,000 man på sjukhuset; Österrikiska belägringsarméen framför Komorn år 1849 hade 33 procent sjuka; Engelska Krimarméen, hvilken aldrig på en gång egde större styrka än 28,000 man, hade tillhopa 53,000 man, eller samma personer flera gånger under loppet af ett år intagna på sjukhuset; och när Franska arméen år 1859 efter segrarne i Italien återvände till Paris, hade den icke mindre än 100,000 sjuka; ensamt efter slaget vid Solferino lågo på sjukhuset 17,000 Fransmän och 14,000 Italienare. Det är denna oerhörda åtgång på folk, hvilken gör alldeles nödvändigt, om man vill försvara sig, att hafva stor reserv, eller med andra ord flera beväringsskylar. Behofvet blir naturligtvis så mycket större, ju yngre, ju mindre vana vid fältlif beväringssynglingarne äro. De nyutskrifne utländska soldaterna äro flera år öfvade; den Svenska beväringssynglingen deremot skulle komma direkte från hemmet, och säkerligen skulle efter den första marschen stora massor insjukna. Det är således omöjligt att ordna vårt försvar, utan att hafva tillräckligt antal beväringss-

klasser; blir kriget kort, så mycket bättre, alla klasserna behöfva ej då uppkallas och några ökade kostnader föranledas icke, men det väsendliga är, att Regeringen har möjlighet att i behofvets stund uppsätta en erforderlig stridsstyrka. Grefve Hamiltons yttrande om 5 beväringssklassers tillräcklighet är således ett stort misstag.

Jag nödgas nu beifra ett annat misstag, det största reservanten har begått, nemligen hans förslag om sättet att fylla åtgången inom en armé. Han säger nemligen: "Skulle stora och fortsatta motgångar göra ersättningstrupperna otillräckliga, hvilket ju måste erkännas såsom en möjlighet, tror jag det vara klokare att då fylla bristen genom frivillig värfning bland dem, hvilka fullgjort sin beväringsskyldighet." En frivillig värfning under fred, innan kriget ännu utbrutit, medför redan stora svårigheter, men en värfning i nödens stund midt under brinnande krig vore för oss rent af omöjlig. Värfning under krig är något, som icke tillhör vår tid. Vi lefva numera icke i Frans Sforzas, Castraganis, Viscontis, Georg von Frondbergs dagar, dessa krigshöfdingar, hvilka hade till sitt förfogande stora arméer, med hvilka de mot betalning tjenade än den ena magten än den andra. Vi lefva icke längre under Wallensteins tid, och icke lära vi hafva några magnater i Södermanland och Östergötland, till hvilka Konungen kan säga, som Kejsaren till Wallenstein: gif mig en här om 40,000 man. Under sådana tider, då kriget verkligen var ett näringsfång, då det lemnade uppehälle åt en mängd lösa personer, då kunde en här lätt uppstå såsom ur jorden, då var värfningen på sin plats. Den kunde äfven gå an under sjuåriga kriget, enär till en del dessa förhållanden då ännu fortlefde; men när Franska revolutionen kom; när stora massor på en gång uppkallades till krigstjenst, då omöjliggjordes värfningen. Det är gifvet, att man, ur rent militärisk synpunkt, måste gifva företräde åt värfningen eller den frivilliga krigstjensten, enär en frivillig soldat alltid bör tjena bättre än en tvungen, men likväl har man allmänt antagit konskriptionen. Hvarföre? Jo, emedan endast denna lemnar full säkerhet att erhålla nära outtömlig tillgång på folk. Man måste antaga den organisationsplan, som öfverensstämmer med vårt närvarande samhällsskick och nutidens krigskonst, och då denna krigskonst fordrar stora arméer, följer deraf att man måst förkasta värfningen. Äfven i denna sak torde jag få anföra ett exempel från sednaste tid. Vi hafva i Europa en armé, hvilken uppsattes genom värfning, den Engelska. Under Krimkriget anslog parlamentet medel till en armé om 130,000 man, men den kunde dock icke uppbringas till mer än 50,000 man. England gjorde i följd deraf oerhörda bemödanden, för att i utlandet värfva soldater och man skulle organisera flera främlingslegioner, en Engelsk — Tysk, en Schweitzisk, en Amerikansk, en Italiensk, en Turkisk och en Polsk. Rikliga anslag lemnades, men, mine Herrar, huru många soldater erhöles väl; alla dessa främlingslegioner voro beräknade till 10,000 man hvar, men ingen kunde uppbringas till mer än 3,000, och några såsom den Amerikanska och Polska kunde aldrig bildas. När detta kunde hända, då man hade hela kontinenten till värfningsplats, när detta kunde hända det rika England, huru är det då tänkbart att det fattiga Sverige, som icke är ett kontinentalt land, skall kunna i

behovets stund genom värning fylla sin armé. Detta exempel är för mig åtminstone så öfvertygande, att jag anser frågan alldeles afgjord. Konskriptionssystemets fördel är just att man erhåller så mycket folk man behöfver och att man får folket för ingenting, hvar emot värning lemnar otillräckligt antal och kostar ändå oerhördt.

Jag öfvergår nu till hufvudgrundsatsen i reservantens framställning, eller att landtvärnet icke skall införlifvas med arméen. Ett landtvärn, som icke införlifvas med arméen, hvad skall väl det uträtta? Vi militärer kunna icke tillmäta det något värde; landtvärnet har sin betydelse såsom en reserv för arméen, att instickas bland dess leder och föras af dess befäl, men sig sjelft lemnadt saknar det allt värde. Reservanten anser att landtvärnet skulle användas dels till garnison, dels till bevakning af viktiga pass. Är det meningen att landtvärnet skall ligga i garnison i öppna städer, så har jag ingenting att erinra, men har deremot reservanten tänkt sig att det skulle besätta fästningar, så får jag göra honom uppmärksam derå, att till fästningars försvarande fordras arméens bästa trupper och icke tillfälligtvis sammanförda skaror. Hvad åter angår viktiga pass eller sådana, hvilkas bibehållande måste hafva inflytande på krigets utgång, så är det ju tydligt, att, om dessa icke endast skola bevakas utan försvaras, man måste skicka dit just de dugligaste delarne af arméen.

Enligt min tanke, jag upprepar det, är landtvärnet en förträfflig institution, så länge det får användas för att fylla arméens behöf, men skall det bilda en afskild trupp, så delar det alla sådana trupperns lott att icke ega något värde i striden, men likväl, enär de skola klädas och födas, borttaga medel från den stridsdugliga styrkan. En föreskrift att landtvärnet icke skulle få införlifvas med arméen, skulle jag således anse i högsta grad vådlig. men jag hoppas dock, att en Svensk befälhafvare aldrig skulle tveka att i farans stund och om fäderneslandets väl det kräfde bryta emot ett sådant stadgande. Mot Grefve Hamiltons förslag att landtvärnet icke skulle få gå utom riket hysar jag deremot mindre betänkligheter, ty dels lär det väl icke någonsin blifva fråga om att med den större krigsfoten överskrida gränsen, dels är jag öfvertygad om, att, i händelse en Svensk korps bestående dels af gamla trupper dels af landtvärn stode vid Torneå elf vid Qvarken eller vid Grisslehamn, och det gällde att förfölja fienden öfver vatten, ingen bevaringsyngling skulle ett ögonblick tveka att följa den öfriga styrkan. En befälhafvare lär väl icke heller, i händelse ett sådant stadgande skulle komma i strid med hans militäriska pligter och fäderneslandets väl, hysa ett ögonblicks tvifvel om hvilken väg han bör följa, och stadgandet lär således ej kunna göra något ondt. men det kan dock ej vara riktigt att man meddelar en föreskrift, hvars tydliga öde är att ständigt blifva öfverträdd. Såsom ett skäl för bestämmelsen att landtvärnet ej skulle införlifvas med arméen har reservanten anført att befäl och underbefäl vid landtvärnet skulle i sådant fall erhållas lättare och med mindre kostnad än för motsvarande med arméen införlifvad styrka. Det är en sanning att det torde blifva lättare att erhålla befäl, men hvar och en vet att lätt erhållet befäl är sämre befäl, och skälet torde såhnda sakna all betydelse.

Grefve Hamilton yttrar slutligen: "den tanke jag vågat fram-

ställa företer vid jemnförelse med Kongl. Maj:ts nådiga förslag visserligen en mindre armé, men bibehåller försvarskraften nära oförminskad“. Mine Herrar, huru kan man väl i våra dagar tänka sig en mindre armé med oförminskad försvarskraft. Endast i händelse den är särdeles väl öfvad, försedd med ypperlig materiel och förd af en stor fältherre kunde sådant inträffa; men alla dessa requisita äro icke alltid att påräkna, och problemet torde då blifva ganska svårt att lösa. Med en liten armé kunna vi icke vara tillfredsställda, så länge stora arméer hota oss, och minst kunna vi hafva en liten armé, så länge vi icke få tillgång till tillräckliga källor, hvilka ej sina ut, för att vidmagthålla arméen vid den en gång fastställda numerären.

Af hvad jag nu anfört torde Kammaren finna att jag icke kan gilla det förslag Grefve Hamilton i sin reservation framställt och minst alla misstagen i denna reservation, utan får jag på det varmaste förorda Utskottets hemställan i denna punkt, eller att Riksdagen måtte godkänna Kongl. Maj:ts förslag om tio beväringsskasser.

Grefve Lagerberg: Att skrifva förslag till en arméorganisation det är icke någon stor konst, det hafva vi sett så väl emellan som under riksdagarne; men att skrifva och framlägga ett förslag, som kan vinna Representationens bifall och är af den beskaffenhet, att det motsvarar alla anspråk, som göras på detsamma, synes deremot vara temligen svårt. Att nu framställa principer, på hvilka ett dylikt förslag skulle grundas, anser jag tjena föga till, så vida icke dessa principer innehålla en stor idé, som sedermera uppfyller de former hvaruti den rör sig. Då 1867 års förslag var före, rigtade man mot detsamma den anmärkning, att i det icke fanns någon stor idé.

Jag vågar dock, ehuru jag sjelf var ledamot i detta Utskott, påstå, att i detta förslag fanns en stor tanke, indelningsverkets aflyftande, och det är väl härom, som äfven nu hufvudstriden kommer att utkämpas, icke i dag, icke i morgon; men allt framdeles, och för min del hyser jag samma åsigt nu som då, att, utan att indelningsverkets former förändras, kan någon god arméorganisation icke komma till stånd.

Lämpligheten af att nu framställa principer för att inför Kongl. Maj:t angifva den riktning, i hvilken man önskar ett förslag uppställt, är en smakfråga. För min del får jag bekänna, att, om dessa principer äro af den beskaffenhet, som jag nyss nämnde, så har jag ingenting emot, att de framläggas; men äro de af mera underordnad natur, vet jag sannnerligen icke hvar till det skulle tjena.

I afseende å § 1 af förslaget till kungörelse angående den allmänna värnepligten, äfvensom rörande de mycket omtalade 10 åldersklasserna, får jag bekänna, att, för att kunna afgifva ett bestämdt votum i sådana frågor, måste jag känna vår armées blifvande organisation i dess helhet. Men under förutsättning att chefens för Landt-försvarsdepartementet förslag i sin helhet vunne Kammarens bifall, skulle jag icke hafva något emot dessa 10 åldersklasser, dock skulle jag vilja hafva rubriken på författningen något ändrad. Jag kan icke rigtigt fatta den allmänna värnepligten på samma sätt, som Utskottet gjort det. Jag instämmer nemligen i Grefve Hamiltons åsigt, att den allmänna värnepligten icke innebär något annat än den allmänna med-

borgerliga skyldigheten att i farans stund deltaga i fosterlandets försvar, således icke att i fredstid öfvergifva fredens yrken för krigstjensten. Det åliggande, som hvilat på den allmänna beväringen, är således något helt annat. Må vara att det är ett fullgörande af en värnepligt; men det är icke den allmänna värnepligten. Rubriken borde heta förslag till den allmänna värnepligtens och beväringens pligtens utgörande.

Jag vill icke ingå i granskning af de motiver, som förmått Grefve Hamilton att framkomma med sitt förslag, hvilket enligt min åsigt innebär ganska mycket godt och snart sagdt allting. Herr Grefven har ingalunda menat, att indelningsverket i dess nuvarande form skall orubbadt bibehållas; utan att indelningsverkets tillgångar skulle bibehållas orubbade, hvarigenom landets försvarsväsende med och i mån af dessa tillgångar kunde utveckla sig till allt större fullständighet. Alla möjliga förslag till förändringar af arméen, som hålla sig inom redan befintliga tillgångar, kunna således häraf framkomma och en underänig anhållan i denna riktning, bör vara välkommen för Regeringen. Vi skulle äfven, genom att hålla oss inom nuvarande tillgångarne, afskära alla mer eller mindre grundade påståenden från rust- och rothällare. Man har sagt, att, om äfven den nuvarande arméen vore väl organiserad och väl öfvad, den dock vore otillräcklig att i sig upptaga all beväring, samt lemna befäl till landtvärnet. Men om man, som jag förut sagt, reformerar inom arméens egna tillgångar, synes mig, att man utan svårighet skulle kunna skapa ett befäl för ifrågavarande landtvärn. Det skulle dervid naturligtvis behöfvas mindre antal befäl, om landtvärnet införlifvades med arméen. Hvad beträffar den åsigten, att landtvärnet icke med fördel skulle kunna uppträda som sjelfständiga bataljoner, så får jag säga, att jag är af en alldeles motsatt öfvertygelse. Jag har visserligen icke någon stor erfarenhet i detta fall, men hvad jag bestämdt tror, är att Sveriges 25—30-åringar äro det starkaste och dugligaste folket, och att de, redan förut exerceerade under flera år, skulle rangerade i särskilda bataljoner blifva en ypperlig trupp och bataljonerna utmärkta. Enligt min tanke beror detta helt och hållet på befälet, och är det dugligt, är jag fullt öfvertygad, att bättre trupp icke kan erhållas.

Att Grefve Hamilton icke velat bestämma någon viss öfningstid för beväringen, finner jag, då man utgår från de grundsatser, han omnämnt, ganska riktigt. Att bestämma något maximum eller minimum af öfningstid, är omöjligt, innan man vet, huru organisationen i sin helhet skall blifva. Vill man dessutom organisera landtvärnet på det sätt Herr Grefven föreslagit, är der ännu en faktor till, som i beräkningen måste ingå för öfningstiden.

Mig synes derfor klokast att återremittera denna punkt, för att Utskottet må kunna i sammanhang med den af Grefve Hamilton föreslagna syftning af organisationen ånyo taga den i öfvervägande. Jag vill dock icke yrka härpå, om jag icke vinner understöd, och jag inskränker mig till att förklara, att, om Kongl. Maj:t till antagande framlagt hela det organisationsförslag för armén, som af chefen för Landförsvars-departementet blifvit utarbetadt, så skulle jag ingenting hafva emot att lemna mitt bifall till de 10 åldersklasserna.

Grefve Hamilton, Henning: Då jag första gången hade ordet i denna fråga, ville jag icke upptaga Kammarens tid med min reservation, emedan jag antog, att, om någon dervid skulle fästa sig, jag väl skulle få anledning att åter begära ordet. Så har nu skett, och jag ber derföre att några ögonblick få taga Kammarens tid i anspråk.

Till en början anhåller jag att få besvara den beskyllning eller anmärkning, tvänne bland Utskottets ledamöter mot mig framställt, att mitt i reservationen framlagda förslag skulle vara för dem nytt. Att reservationen blifvit i Utskottet uppläst, lära de ej förneka. Frågan är således endast i hvad måtto jag inom Utskottet sökt göra min åsigt gällande, och för mitt förfarande i detta hänseende tror jag mig hafva giltiga skäl att anföra. Då § 1 i Beväringsslagen inom Utskottet föredrogs, uttalade jag uttryckligen min åsigt, att jag ej i afseende på den egentliga beväringsskyldigheten ville frångå 1812 års lag, på hvars grund jag af flera skäl måste ställa mig, men att jag å andra sidan trodde mig skyldig att medgifva en utsträckning af värnpligten inom landet. Emellertid visade sig snart på högra sidan om ordföranden en lika stor benägenhet att fullständigt bifalla Kongl. Maj:ts förslag, som på den venstra att afslå detsamma, och då det i allmänhet måste vara en riktig uppfattning af ordförandens ställning inom ett Utskott, att han ej länge upptager tiden med en mening, om hvilken han är osam, åtnöjde jag mig med förbehållet att få reservationsvis utveckla min åsigt.

Den ene af de ofvannämnde talarne har, sedan han först förklarat att mitt förslag var för honom en nyhet, likväl gjort mig en förebräelse, att mitt förslag icke var nytt. Detta skulle för mig vara ganska illa, om jag uppgifvit detsamma såsom något, hvilket aldrig förr kunnat vara tänkt. Härom har jag likväl aldrig, hvarken skriftligen eller muntligen, uttalat mig, och beskyllningen saknar således all grund. I öfrigt har jag mig icke bekant, att den tanke, som ligger till grund för mitt förslag, varit så formulerad, som den finnes i min reservation framställd.

Då man från två håll ganska allvarligt angripit min reservation, har jag svårt att upptaga alla mot densamma gjorda anmärkningar, hvilket förmodligen icke heller tjänade till något. Lämpligare torde vara, att jag söker framställa sjelfva syftningen af mitt förslag, då tillfälle torde yppa sig att i förbigående upptaga en eller annan af de mot densamma gjorda anmärkningarne. Då man hört dessa, skulle man vara fästad tro, att mitt förslag innebure ett försämrande af vårt närvarande försvar, men att detta ej kan vara förhållandet torde vara uppenbart deraf, att jag lemnat det närvarande alldeles orördt, såsom utgörande den egentliga arméen, och dertill endast lagt en ej obetydlig styrka för landets försvar vid fiendtligt anfall inom dess gränser.

Den fråga, jag för mig i första rummet uppställt, är, huruvida landets tillgångar medgifva den ökade kostnad, som skulle blifva en följd af chefens för Landtförsvars-departementet förslag, emedan det är opraktiskt att blott söka uttänka hvad som möjligen kunde vara önskvärdt, då man i alla händelser måste slutligen inskränka sig till

det, som är utförbart. Redan i min reservation har jag anmärkt, att, om arméen vore det enda, som fordrade ansträngningar och uppoffringar, för att vårt försvarsväsende skulle vara ordnad, kunde man möjligen dermed komma till rätta; men vi måste ihågkomma, att våra fästningar dels äro ofullbordade, dels fordra en betydlig ombyggnad efter förändrade grunder; att gevär af tidsenlig beskaffenhet ej finnas mer än till en ringa del af det erforderliga antalet, samt att vår flotta måste snart sagdt fullständigt ombildas och erhålla en ny, kostsam bestyckning. Erinrar man sig derjemte, att de kostnader, som på dessa sednare föremål måste nedläggas, icke kunna uppskjutas till dess kriget står för dörren, emedan alla härvid nödiga arbeten fordra en längre tid för deras utförande, hvaremot arméens uppsättning och öfning, — huru önskvärdt det än är, att äfven dermed vara på förhand färdig, — likväl kunna på en jemförelsevis kortare tid verkställas, synes det mig klokast att för närvarande hufvudsakligen rigta sina ansträngningar på de materiella försvarsmedlens ökande, men att, hvad arméen angår, icke sträcka sina anspråk längre än till det man möjligen kan uppnå, eller en fullständig öfning och utrustning af den styrka, vi redan ega.

I sjelfva verket är vår armé till antalet af manskap icke obetydlig. Den stående arméen utgör något mer än 30,000 och beväringen närmare 90,000 man, således i det hela omkring 120,000 man. Omständigheter kunna inträffa, då detta antal vore för ringa, och jag har derföre äfven föreslagit en utväg till dess ökande, men jag tror, att vi skulle hafva skäl att skatta oss lycklige, om vi alltid hade 120,000 man fullt öfvade, bevärade och försedde med alla förnödenheter.

Undersöker man åter kostnaden för vår armé, utgöra anslagen till densamma, enligt Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående Statsverkets tillstånd och behof, omkring 9½ millioner. Läger man här till indelningsverket, som af chefen för Landtförsvars-departementet är beräknadt till 3,250,000 R:dr, och afkastningen af boställena, omkring 1½ million, uppkommer en summa af omkring 14½ millioner. Att beräkna huru stor procent af Statens samtliga inkomster denna summa utgör, är icke lätt, emedan dessa inkomster ingenstädes finnas till siffran med full noggrannhet uppgifna. Om man emellertid till inkomsterna, enligt Kongl. Maj:ts nådiga Proposition nära 43,000,000, lägger värdet af indelningsverket för arméen, båtsmanshållet, samt afkastningen af de militära och civila boställena, uppkommer en summa, som ej mycket understiger 49 millioner och af hvilka kostnaden för arméen utgör omkring 30 procent. En fullständig noggrannhet har icke denna beräkning, men skiljer sig likväl icke väsentligt från det rätta förhållandet. I förhållande till samtliga statsinkomster äro således kostnaderna för Svenska arméen visserligen icke större än i åtskilliga andra länder, men likväl så stora, att man icke får finna det öfverraskande, att de, som företrädesvis anse sig kallade att bevaka de skattdragandes fördel, — och icke i sista rummet sin egen, — tveka att öka utgifterna för försvaret.

Med dessa förhållanden för ögonen, och då jag tillika tager i betraktande, huru föga utgifterna hittills varit tillräckliga att sätta arméen i ett skick, som motsvarar nutidens fordringar, måste man ovil-

korligen eftertänka hvad som fordras för att göra den armé, vi hafva, fullt krigsduglig, innan man ökar dess numeriska styrka. Detta är mitt första skäl, hvarföre jag ansett mig böra i mitt förslag stadna vid *fem* egentliga beväringsskasser. Härtill komma likväl ytterligare de betänkligheter, som uppstå, då man hör de anspråk, som af rust- och rotehållare framställas, så snart man vidrör beväringssinrättningen, och hvilka anspråk gått ända derhän, att inom sjelfva representationen finnes mer än en, som yrkar, att rust- och rotehållare böra hafva ersättning för den ökade öfningstid, som för beväringen blifvit föreskrifven. Detta är visserligen en öfverdrift, men åsigten byllas dock af många. Då jag nu för min del icke tror, att vi kunna väl rusta och öfva arméen med dess nuvarande styrka, utan att begagna alla de tillgångar, indelningsverket erbjuder, är detta mitt andra skäl, hvarföre jag icke vill utsträcka beväringsskyldigheten utöfver de fem redan stadgade åldersklasserna.

Säger man nu, att detta är otillräckligt, så är felet icke mitt, utan beror derpå, att våra tillgångar icke medgifva utrustandet af en tillräcklig armé. Så till vida vill jag dock åtaga mig att, om fråga verkligen är att bestämma arméens oundgängliga styrka, jag ingalunda är viss om nödvändigheten att öka densamma. Såsom ett bevis för nödvändigheten att hafva 10 åldersklasser af beväringen, har man anført, att under det sednaste Danska kriget 11 åldersklasser måste utgå. Men om detta vore ett bevis, huru kan man då försvara, att man stadnar vid 10 åldersklasser och icke ökar antalet till 11 eller deröfver? Innan man söker sina skäl mot mitt förslag uti det Danska kriget, måste man dels bevisa, att under dylika omständigheter det af mig föreslagna landvärnets ej skulle göra samma gagn, som de fem sednare åldersklasserna af beväringen, dels ock taga i betraktande de högst ovanliga och ogynsamma förhållanden, under hvilka detta krig af Danmark fördes. Under detsamma stod 1½ miljon mot 40 millioner. Det var ett litet folk, som försvarade sig, jag vill icke säga mot en stor nation, men mot en armé, som hade bakom sig hela Tyskland, och var i tillfälle att derifrån på jernvägar i hvarje ögonblick draga till sig ökade stridskrafter samt förråder af alla slag. I detta hänseende äro vi genom vårt lands läge vida bättre lottade. Det Danska kriget fördes vidare under vintern, och en under största delen af tiden högst ogynsam väderlek, som ökade sjukdomarne och afgangen. Härtill får slutligen läggas, att den Danska arméen visserligen icke var så öfvad, rustad och försedd med alla förnödenheter, som önskligt varit. Detta verkade så väsendtligt, att jag just i det Danska kriget, som blifvit mot mig åberopadt, finner ett ytterligare skäl för min åsigt, att det är vida mindre för oss angeläget att öka truppernas antal, än att gifva dem tidsenliga vapen, tillräckligt och dugligt befäl, samt all den öfning, och vana vid fälthlivet, som i fredstid kan åstadkommas.

Om jag skulle våga antaga, att jag härmed gifvit tillräckliga skäl för mitt förslag i afseende på beväringen, torde jag få öfvergå till det af mig jemväl föreslagna *landvärnets*. Man har ogillat benämningen, i anseende till de sorgliga minnen, som dermed äro förenade. Är inrättningen god, synes mig namnet göra föga till saken. Gerna

må man således för mig gifva den ett annat namn, dock anser jag, att ordet *landvärn* är vida lämpligare än *krigsreserv*. Då jag nemligen antagit ifrågavarande fem åldersklasser böra användas till landets värn, när och *hvarhelst* de inom landets gränser behöfvas, uttrycker namnet landvärn deras bestämmelse, hvilket ej är förhållandet med benämningen krigsreserv, emedan en sådan ej utgår förr, än arméen blifvit till större eller mindre del använd, eller genom död och sjukdomar lidit förluster.

Detta om namnet, hvarvid jag emellertid förmodar, att mina motståndare, lika med mig, icke fästa synnerlig vikt. Så mycket mer hafva de ogillat min i motiverna uttryckta åsigt, att landvärdet icke skulle få införlifvas med arméen, hvaraf de dragit den besynnerliga slutsats, att ej båda skulle kunna strida på samma slagfält och under samma fältherre. Derom har jag likväl aldrig yttrat ett ord, och har ej heller tänkt något sådant. Enligt min åsigt är det nödvändigt att i organisationen åtskilja landvärn och armé af det skäl, att Konungen har och måste hafva rätt att använda arméen hvarhelst han behagar, således, att, om landets försvar det fordrar, — jag säger med afsigt *försvar*, emedan man stundom kan nödgas försvara eget land genom inbrott i fiendens, — föra densamma utom dess gränser. Landvärdet skulle deremot, enligt mitt förslag, kunna användas endast inom landet, hvilket dock icke hindrar Konungen att kommendera densamma till en punkt, der arméen står, och att de der kunna gemensamt deltaga i striden.

Man har vidare bestridt rigtigheten af mitt yttrande, "att befäl och underbefäl vid landvärdet sannolikt skulle erhållas lättare och med mindre kostnad än för en motsvarande, med arméen införlifvad styrka". Här måste jag medgifva, att jag begått ett fel, emedan jag i brådskan uttryckt mig på ett sätt, som med skäl kunnat gifva anledning till den gjorda anmärkningen. Min mening var, att "befälet skulle erhållas lättare och underbefälet med mindre kostnad," och i detta fall tror jag mig icke hafva begått ett misstag, ty hvad befälet angår, skall utan tvifvel mången vara villig att deltaga i försvaret, om fienden redan är i landet, ehuru han ej under andra omständigheter skulle vilja gå i fält, och att man skulle få underbefälet med mindre kostnad, derom torde väl ej meningarne vara delade.

Ändtligen har man ock velat förlöjliga mitt yttrande, att mitt förslag, jemfördt med det af Kongl. Maj:t framställda, företer en mindre armé, men bibehåller försvarskraften nära oförminskad. För att häri lyckas, har man likväl nödgats utesluta landvärdet och anse detta såsom ej bidragande till försvaret. Mig synes dock, att, om jag sätter fem åldersklasser i landvärdet eller i arméen, deras kraft att deltaga i försvaret bör blifva densamma, och då jag begagnat uttrycket *nära oförminskad*, tror jag verkligen, att jag åt organisationen enligt det Kongl. förslaget gifvit allt det företräde, densamma möjligen kan ega.

De anmärkningar, som för öfrigt förekommit mot mitt förslag, äro af den beskaffenhet, att jag icke anser mig hafva rätt att upptaga Kammarrens tid med deras besvarande. I allmänhet grunda de sig på en oriktig uppfattning af min mening, som jag möjligen vid enskilda samtal med mina motståndare kan förtydliga. Det förslag, jag fram-

ställt, bör icke bedömas efter det bästa, som möjligen kan uttänkas, utan blott i jämförelse med vårt nuvarande försvar. Jag tror då, att det innebär en väsendtlig tillökning i landets försvarskrafter, att denna tillökning kan ske, utan att rust- och rotehållare kunna påstå, att man träder deras rätt för nära och att man således står på en grund, som af alla måste erkännas såsom laglig, samt att det äfven ligger en annan fördel i skiljandet mellan armé, landvärn och landstorm, nemligen att organisationen kan ske efter hand, i den mån man blir öfvertygad att den stående arméen med 5 klasser beväring icke är tillräcklig, och man hinner bilda ett större för en ökad styrka tillräckligt antal befäl. Vill man nödvändigt göra allt på en gång, och har man dertill anspråk att få den bästa organisation, man på sin kammare förmått uttänka, fruktar jag man slutar med att få intet. Det är detta jag, med djup känsla af nödvändighet att stärka vår förmåga af sjelf-försvar, velat undvika.

Herr Wijkander: Jag bekänner, att jag hyser en viss tvekan huruvida den uppfattning, som Utskottet rörande första paragrafen i värnepligtslagen ådagalagt, kan vara den rätta. Utskottets ordförande deremot har uti sin i hög grad tänkvärda reservation, på skäl som för mig äro fullkomligt nöjaktiga, antydt, huru man skulle kunna bygga ett organisationsförslag på det nuvarande indelningsverket, utan förökande af beväringssklassernas antal. Jag bekänner, att jag lika med honom tror det vara både klokt och nödvändigt att, derest man vill bygga på det nuvarande indelningsverkets grund, skilja emellan den del af den allmänna värnepligten, som afser regementenas kompletterande i krigstid och hvilken vi benämna *beväringsskyldighet*, och den del af samma värnepligt, som tages i anspråk för försvaret af hans hus och hem, och hvilken benämnes *landstorm*. Det må emellertid härmed vara huru som helst; jag skall icke upptaga Kammarens tid med utvecklingen af de åsikter, jag i denna fråga hyser. Hvad jag egentligen vill uttala och hvad jag anser reservanten hafva fullständigt bevisat, det är att första paragrafen i värnepligtslagen står i oskiljaktigt sammanhang med sjelfva organisationen; och skulle för detta påstående behöfvas ytterligare bevis, så åberopar jag de saksrika anföranden, som nyss här blifvit afgifna af tvänne Herrar Generaler, hvilka vid behandlingen af denna punkt ständigt återkommit till frågan om sjelfva organisationen. Men står denna första paragraf i oskiljaktigt sammanhang med sjelfva organisationsförslaget, kan det svårligen vara rätt att nu afgifva ett principiellt yttrande i denna punkt. Det lärer väl vara med denna fråga som med alla andra. Skall man komma till ett godt och praktiskt resultat, måste man veta hvad man vill. Och att i denna fråga "veta hvad man vill", det är att vara ense med sig sjelf om hvilken organisation, som är den bästa och för våra förhållanden lämpligast. Men, oafsedt att vi icke för närvarande ega rätt att ingå i pröfning af organisationsfrågan, befarar jag verkligen, att i allmänhet inom båda Kamrarna åsikterna om, hvad som är möjligt eller önskvärdt, icke äro så stadgade, att man kan antaga att Riksdagen vet, hvarthän den vill.

På grund af hvad jag nu anført, tillåter jag mig derföre yrka,

det Kamrnären måtte besluta att ej yttra sig öfver de bestämmelser, som innefattas uti första paragrafen af värnepligtslagen, annat än i sammanhang med frågan om en fullständig reorganisation af Rikets försvarsverk.

Friherre Stjernblad: Sedan jag begärde ordet hafva två af Utskottets ledamöter yttrat sig i saken, förordande Utskottets förslag; och som jag är af dem till hufvudsakligaste delen förekommen, så vill jag fatta mig i största korthet.

Jag vill blott i anledning af en talares yttrande, att han med en och annan jemkning skulle kunna förena sig med det förslag, som af Utskottets ordförande blifvit framställt, nämna att jag för min del alltid varit af den åsigten, att fem klasser beväring borde vara nog för den aktiva arméen, på sätt saken nu uppfattas, det vill säga då man afser en beväringstrupp, som skulle stå fullkomligt till Kongl. Maj:ts disposition. Jag tror ock att, om man noga genomtänker saken, man skall komma till inseende af riktigheten häraf, och att beväringsspligten icke bör utsträckas längre, i hvad den afser skyldigheten jemväl att obetingadt gå utom landets gränser. Annat blir förhållandet åter, då det är fråga om landets försvar, ty då måste utöfver de angifna beväringssklasserna äfven annat manskap inkallas för att tjenstgöra i arméen. Dervid kunna inträffa sådana tillfällen, då det ej ens är nog att hafva att tillgå de ersättningstrupper, som nu blifvit ifrågasatta, utan beväringen bör kunna utan inskränkning användas för att fylla de i arméen uppkomna bristerna. Vore det derföre fråga om att antaga blott sjelfva klämnen i reservantens förslag, skulle jag obetingadt göra det, men jag kan ej i allo instämma i motiverna derför, helst deri uttalats den åsigten, att landtvärnet ej skulle på något vilkor få begagnas utom landet och ej heller införlifvas med arméen. Kan reservanten ej medgifva en modifikation i detta fall, så kan jag för min del ej gå in på hans förslag. Man tänke sig hvilka svårigheter det skulle medföra, om arméen lidit ett nederlag och regementena förlorat en betydlig del af sitt manskap, ehuru tillräckligt befäl ännu finnes. Då medger visserligen reservanten, att landtvärnet skulle få föras till platsen och slåss, men regementenas kadrer skulle icke få fyllas af landtvärnet. När reservanten vidare anser landtvärnet kunna inom landets gränser användas hvar som helst, och således föras från Skåne till Norrland och tvärtom, torde det lika gerna kunna föras utom gränsen, hvilket för landets försvar stundom kan vara af högsta vikt. Det är dessa betänkligheter, som hindra mig att ingå på reservationen och göra mig böjd att föredraga Utskottets förslag, hvori torde kunna inrymmas allt som, efter min åsigt, bör fordras af beväringen.

Vidkommande härefter den frågan, huruvida Konungen och Riksdagen skulle vara lagligen berättigade att utvidga värnepligten, så vill jag hänvisa till reservantens motiver, hvilka innehålla en klar bevisning i detta fall, ådagaläggande att 1812 års beväringsslag och 73 § Regeringsformen ställa den frågan på det klara, så att lindringar i indelningsverket ej få uppställas såsom vilkor för värneplig-

tens utsträckning, om de än kunna betraktas såsom en naturlig följd deraf.

Hvad slutligen angår den siste talarens yttrande, att värnepligtslagen icke borde beslutas annat än i sammanhang med organisationsfrågan i dess helhet, så kan han hafva ganska rätt uti, att man alltid behöfver utaf organisationsförslaget veta åtminstone så mycket, att man känner, huru beväringsskolorna skola användas och i hvilket förhållande de skola stå till landets öfriga försvarskrafter. Men då Representationen för två riksdagar sedan uttalade den åsigten, att arméén skall bestå af både stam och beväring och man således kan vara lugn för att stammen kommer att bibehållas, så torde tio beväringsskolor vara tillräckliga, och då Utskottets förslag ej innebär något annat, synes det mig derför vara bäst att bifalla det, hvarom jag således anhåller.

Grefve Mörner, Carl Göran: Innan jag inlåter mig på sjelfva den punkt, som här är föredragen, ber jag att få uttala min ledsnad deröfver, att vi icke hunnit längre i afseende på tillämpningen af tvåkammar-systemet än att i en fråga af den stora vikt, som den förevarande eger, handläggningen skall vara samtidig i båda Kamrarna, till följd hvaraf Departementschefen är hindrad att vara närvarande på mer än det ena stället, och då så fogat sig att den Kammarer, der han ansett sin närvaro vara minst angelägen, blifvit den Första, stå vi här i den mindre angenäma ställning att få yttra oss utan att hafva någon egentlig respondent. Detta beror på det sätt hvarpå Kamrarnes sammanträden blifvit ordnade, och det tillkommer sålunda icke den enskilde representanten att dervid något åtgöra. Jag kan dock icke underlåta att beklaga, att vi, vid behandlingen af denna för räderneslandet så viktiga fråga, sakna Departementschefens närvaro, så mycket mera som jag förmodar att Kammarens samtliga ledamöter med mig dela en känsla af tacksamhet för den stora möda, han på sitt förslag nedlagt, och derför att vi fått ett verkligen noggrant genomtänkt förslag utarbetadt, om man också icke i alla delar kan vara af samma tanke med honom. I synnerhet för oss, som icke äro fackmän, skulle det emellertid hafva varit särdeles värderikt att få höra de upplysningar, hvarmed han kunnat tillhandagå oss under denna diskussion.

Då vi nu emellertid äro inskränkta till, och endast hafva att rätta oss efter de handlingar, som blifvit oss förelagda, måste jag börja med den förklaring, att det för mig vill synas, som Grefve Hamiltons förslag skulle ha de största utsigter att vinna framgång, på samma gång det någorlunda tillfredsställer de behof, som äro oundgängligen nödvändiga. Enligt hvad jag för min del trott mig finna, ligger hufvudsakliga skilnaden emellan detta förslag och den utaf Kongl. Maj:t föreslagna värnepligtslagen deruti, att det förre sätter en bestämd gräns emellan den styrka, som kan utan begränsning ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, och den, som är att påräkna i händelse af ett anfall inom landets egna gränser. Det har af en föregående talare blifvit anmärkt, att det icke står i den anfallnes magt att bestämman krigets slut, och har samme talare deruti funnit en anledning till

klander emot Grefve Hamiltons förslag, som i det afseendet icke skulle tillfredsställa de fordringar man har på landets försvar. För min del kan jag icke finna, att man för sådan händelse har en enda soldat mindre att påräkna enligt detta förslag än efter Kongl. Maj:ts. Kongl. Maj:t skulle enligt reservantens mening hafva alla tio klasserna till sitt förfogande, så snart fråga vore om landets försvar, och således blir den i sådant fall disponibla styrkan ingalunda förminskad.

Vidare har man mot samma förslag erinrat, att det skulle vara svagt derutinnan, att första klassens beväring skulle blifva rekrytklass. I detta hänseende öfverensstämmer emellertid Grefve Hamiltons förslag helt och hållet med Kongl. Maj:ts. Om Herrarne slå upp pag. 19 i den nädiga Propositionen, så inhämtas deraf, att 1:sta klassens beväring skulle utgöra arméens rekrytklass, hvarförutom åldern är densamma så väl efter det ena som det andra förslaget. De, som således icke hysa några betänkligheter vid att tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag, oaktadt denna benämning på 1:sta klassen, måtte väl icke heller finna betänkligheter vid att vara utaf samma åsigt, då den på samma sätt i ett annat förslag upptages. Såsom rekrytklass har denna klass äfven betraktats i äldre förslag, såsom t. ex. i det vid 1867 års riksdag afgifna.

Man har äfven fäst sig vid, att landtvärnet icke skulle få föras utom rikets gränser, och trott att vårt försvar derigenom skulle försvagas; men man tyckes härvid hafva förgätit att till arméens förstärkning finnas de öfriga fyra klasserna och dessutom den 5:te, i den mån den fått gå igenom sina rekrytöfningar. För min del och då jag betraktar det antal, som dessa sammanräknade utgöra, och dertill lägger den stående arméen, anser jag för alldeles gifvet att det vore lyckligt nog, om landet hade tillfälle att fullständigt underhålla och utrusta denna styrka och att stå ut dermed under ett längre krig. Att så oerhörda förluster skulle kunna inträffa under de korta krig, som man kan antaga nu för tiden komma att föras, att arméen icke skulle hafva tillräcklig förstärkning af dessa fem åldersklasser och dertill ytterligare fem klasser landtvärn, på sätt Grefve Hamilton föreslagit, det förefaller åtminstone den oinvigde ganska besynnerligt. Man tyckes ej fästa sig vid de stora olyckor, som varit en följd deraf, att arméen förts i fält otillräckligt öfvad och utrustad. Jag tror dock, att den största vigten ligger derpå, att vi så ordna vårt försvar, att dylika olyckor icke åter uppstå, ty sådana olyckor kunna tänkas närmare i samma mån, som en större massa af folk kan uppbådas. Det händer nemligen då, att man, af begär att sätta upp en stor styrka, icke tänker nog på dess behöriga utrustning och förseende med hvad som erfordras; och att depensera 50,000 man i månaden, såsom en talare här nämnt, är ett beräkningssätt, som jag hoppas aldrig skall blifva antaget af Sveriges styrelse, och kan Riksdagen sätta en gräns därför, genom ett ändamålsenligt stadgande i beväringsslagen, så har Riksdagen i sanning gjort sig af fäderneslandet väl förtjent. Begränsningen att icke få utföra landtvärnet utom landets gränser skulle jag likväl vilja något modifiera, emedan jag tror, att den styrka, hvaröfver Kongl. Maj:t, i händelse af försvars-

krig, eger förfoga, borde kunna föras till hvilken plats som helst inom de förenade rikenas område, och således äfven komma brödras folket till godo.

Det vore emellertid kanske väl djerft att ifrågasätta, att Kammarerna nu skulle fatta ett afgörande beslut i den syftning, Grefve Hamiltons förslag angifver, i synnerhet då vi hört att detta förslag icke varit underkastadt något noggrannare skärskådande inom Utskottet, och jag anser mig derföre böra påyrka återremiss af denna punkt.

Herr Tornérhjelm: Den fråga, som nu är under öfverläggning, anser jag vara en af de svåraste att lösa; och huru den kommer att lösas, är för närvarande omöjligt att förutse. Vi hafva här att välja emellan två olika förslag, som bägge äro att betrakta endast såsom principförslag. Så väl Utskottets, som den ärade reservantens, äro tänkvärda, men så sorglig den tanken än kan vara, att denna vigtiga frågas lösning ännu kanske under en lång tid blir uppskjuten, är jag för min enskilda del lycklig, att ett definitivt afgörande, hvilketdera af dessa båda förslag är att föredraga, icke nu ifrågakommer, ty min tveksamhet, icke i afseende på sjelfva saken, utan om hvad som uti frågan kan under närvarande förhållanden genomföras, skulle göra valet för mig svårt. Antager jag, att här endast är fråga om uppställande af principer, så erinrar jag mig väl en stor statsmans yttrande, att man fattar principer endast för att bryta dem, men detta är icke, i min tanke, politiskt klokt, och jag skulle ej gerna vilja, att man i år antager såsom riktig en grundsats, hvilken man nästa år finner sig lugad att förkasta. Att, på sätt en talare förut begärt, återremittera denna punkt till Utskottet, lärer väl svåriligen medföra någon fördel, ty vi hafva ju redan hört omtalas Utskottsledamöternas skiljda åsikter på ömse sidor om ordföranden, — åsikter, hvilka, i likhet med parallella linier, aldrig kunna sammanträffa, — och då skulle ju frågans lösning inom Utskottet, i händelse af en återremiss, efter all sannolikhet, änyo blifva beroende af den förseglade sedeln.

Vid sådant förhållande, synes det mig försigtigast vara, att Kammarerna icke beslutar sig för någotdera af de alternativa förslagen, utan i stället förklarar, hvarå jag anhåller om proposition, att Riksdagen icke för närvarande bifaller hvad Kongl. Maj:t i denna punkt föreslagit.

Friherre Raab, Adam: Min ståndpunkt i denna fråga är densamma år 1869, som år 1867, då jag var ledamot af det Särskilda Utskott, som blifvit tillsatt för att behandla motioner rörande landtförsvarets omorganisation. Jag är nemligen böjd för hvilket organisationsförslag som helst, som för öfrigt är väl uppställt, blott någon förbättring i den närvarande ställningen vinnes; och jag skall för min del ej rygga tillbaka, äfven om det skulle kosta landet något mera, än förut, öfvertygad som jag är, att dessa penningar kunna, utan att betunga den fattigare delen af befolkningen, erhållas på ett förståndigt sätt, genom påläggande af skatt å tobak, förhöjd stämpelpappersafgift m. m. Man måste dock betrakta ställningar och förhållanden, såsom de gestalta sig för dagen. En talare, den andre i ord-

ningen, har hemställt, huruvida ej här närvarande ledamöter skulle finna sig befogade att svara ja till den af honom framställda frågan: om icke en förbättring i vårt försvarsväsende är af behovet påkallad? Jag ber vördsamt att få framställa några andra frågor. Anser man det sannolikt, eller ens möjligt, att tillvägabringa något sammanstående beslut i den riktning, Kongl. Maj:t föreslagit, utan att man dervid gör stora uppoffringar i afseende på det närvarande indelningsverket? Jag tror, mine Herrar, att I ej tveken att härtill svara nej. Vidare ber jag få fråga: går det an uppskjuta denna fråga den ena riksdagen efter den andra? Det är visserligen omöjligt att säga, när den tidpunkten inträffar, då ett framställt organisationsförslag skall mötas med de betydelsefulla orden: "för sent"; men ej ser det ut, för närvarande åtminstone, som freden skulle blifva evinnerlig. Jag tror således, att hvarje fosterländskt sinnad person måste säga nej till den frågan, om det går an att städse uppskjuta denna viktiga sak; och genom detta svar har jag bemött Herr Tornerhjelm's förslag, att man skulle uppskjuta beslutet i detta fall. Vidare ber jag få hemställa, huruvida man eger anledning hoppas, att en kommande Riksdag, så vida ej inträffande krig framkallar varmare känslor i detta hänseende, skall vara mera beredvillig än den närvarande att åstadkomma de uppoffringar, som erfordras till landets försvar? Afven härtill torde man få svara nej. Slutligen tillåter jag mig fråga, om det icke är bättre att, när man ej kan vinna det fullkomliga, antaga någon förbättring i närvarande förhållanden än ingen? Jag tror icke, att någon i denna Kammare nekande besvarar denna fråga.

Om jag icke misstagit mig i dessa premisser, så kommer jag till den konklusion, att det är bättre antaga ett förslag, grundadt på de principer, Grefve Hamilton i sin reservation antydt, än att uppskjuta frågan i hopp att få något bättre; ty jag vill visserligen ej förneka, att det vore bättre få tio beväringsskasser, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, än fem, men då man icke har hopp om det förra, så torde man icke böra afslå det senare, hvarigenom ändock någon förbättring i närvarande förhållanden vunnas. Kommen ihåg det gamla ordspråket: *Le mieux est l'ennemi du bien*.

Jag ber nu att få bemöta några yttranden af Herrar Generaler, som varit ledamöter i Utskottet.

En af dem har sagt, att de fem klasserna vore otillräckliga, derföre att de komme att utgöras af ynglingar vid 20 års ålder, hvilka vore alltför litet utbildade för att lämpligen kunna användas; och jag tror visserligen, att det vore bättre, om de voro 25 eller 26 år, än 21 å 23, år men här är ej fråga om att i första rummet införlifva med arméen andra än dem, som äro 23 och 24 år, hvilka dock, såsom den värde Generalen helt säkert måste medgifva, bestämdt äro lämpligare att föra i fält än de der 45-åringarne, som icke äro sällsynta inom den indelta arméen. Jag vill ej åberopa min egen erfarenhet i detta hänseende, jag, som blott är en gammal kapten, hvilken visserligen gjort några och tjugo beväringssmöten och dervid funnit beväringssynglingarne i allmänhet ingalunda så kläna, att de ej ganska
väl

väl kunnat uthärda en kampagne, utan jag hänförel mig till åsigterna inom de franska och tyska arméerna, i synnerhet den förre, der man ber Gud bevara sig för dem, som äro öfver 35 eller 40 år. Der vill man helst hafva ynglingar. Jag tillåter mig erinra om utskrifningarne under Napoleon den stores tid, då ynglingar om 17 å 15 ja till och med 13 år utskrefvos; och sådane ynglingar uthärdade ganska väl kampagnerna. Jag har sjelf träffat en sådan, som varit med 1812 i Ryssland; han var på 16:de året, då han utskrefs, och han hade stått ut mycket bra och var frisk och kry, när jag träffade honom.

Samme talare har sagt, att han icke skulle haft något emot Grefve Hamiltons förslag, om han i Utskottet fått kännedom om det samma och varit i tillfälle att deri göra några modifikation. Jag vill medgifva, att Grefve Hamiltons förslag tarvar förbättring, men jag känner intet lämpligare sätt för att åstadkomma erforderliga modifikation, än att till Utskottet återremittera denna punkt. Då blir den värde ledamoten i tillfälle att göra dessa modifikation, hvilka, såsom en annan general antydt, bland annat, skulle gå ut på att förekomma den olyckan, att en befälhafvande general, som vid riksgränsen förföljde fienden, skulle behöfva se efter i beväringsslagen, om denna medgaf honom att med beväringssmanskapt längre förfölja fienden. Jag för min del föreställer mig, att en rask general vid ett sådant tillfälle nog skall göra hvad som erfordras för krigets lyckliga utgång, utan att studera beväringsslagen.

En annan anmärkning har blifvit framställd emot Grefve Hamiltons förslag, nemligen emot ordet "*landtvärn*;" och jag vill ej neka, att det vore önskligt om detta ord, hvilket är mindre omtyckt i vårt land, enär de fordne landtvärnsynglingarne ej blefvo väl behandlade, kunde utbytas emot något annat. Jag tilltror mig dock ej att framställa något förslag till ny benämning, men de Herrar, hvilka klanderat namnet, skola säkert utfinna något bättre, då frågan återkommer i Utskottet.

På dessa skäl, och då jag föreställer mig, att, derest äfven Andra Kammaran återremitterar denna punkt, man redan denna riksdag skulle kunna komma till något beslut i detta viktiga ämne, till någon förbättring i detta vårt oförbättringstillstånd, får jag anhölla, att Kammaran måtte återremittera denna punkt till Utskottet.

Herr Rydin: Under denna diskussion har blifvit berörd en rättsfråga af vikt, nemligen i hvad förhållande indelningsverket kunde stå till skyldigheten, att utgöra allmän värnepligt. — En värd talare har yttrat, att vi voro här icke såsom juridiska ombud, utan såsom representanter, och att vi således icke behöfde taga den juridiska delen eller det formela i frågan så noga i betraktande, utan mera borde fästa uppmärksamheten på sjelfva saken, eller hvad som bör och behöfver göras för att sätta oss i stånd att försvara vårt fädernesland. Detta kan i visst fall ega sin riktighet; ty tider kunna gifvas, då man oafsedt gällande former måste vidtaga utomordentliga åtgärder — inter arma silent leges — men en sådan undantagsrätt

inträffar ej nu då vi lefva i fredstid; tvärtom är det en skyldighet för Representationen att noga öfverväga och tillse, att, då beslut fattas, dessa icke ens erhålla skenet af att i ringaste mån kränka eller göra intrång i tredje mans rätt. Det är derföre vid behandlingen af denna fråga af största vikt, att göra sig reda för, huruvida någon enskilds rätt kan blifva lidande, om den i Kongl. Maj:ts förslag till lag angående värneplikten innehållna grundsatsen om beväringsskyldigheten af Riksdagen godkännes. För att kunna besvara denna fråga, hafva vi att undersöka, huruvida de anspråk äro hållbara, som blifvit framställda i rust- och rotehållares namn, att med hänsyn till de i knekte-kontrakten och de särskilda författningar från 1600-talet gifna försäkringar om frihet från utskrifning för rusthållare samt infanteri- och båtsmansrotehållare, deras barn och tjenstefolk, dem ej kan utan eget begifvande åläggas utsträckt värnepligt, samt att således Konung och Riksdag ej skulle ega rätt att stadga allmän värnepligt, utan att indelningsverket i detta fall blefve förändradt och upphäfdt.

Vi vilja först betrakta denna lagstiftningsfråga ur allmän principiel synpunkt. Härvid framställer sig såsom en klar grundsats, att under samhällets fortgående utveckling detta ej kan så blindt vidhålla de försäkringar, som gifvits i lagar, som för århundraden sedan stiftades, att lagstiftande makten ej, när nya förhållanden uppstått, hvilka fordra nya organisationer, som ej längre låta sig förenas med de förfädren gifna försäkringar, skulle kunna få med iakttagande af de former, som gälla för den klass af lagar, deri försäkringarne innehållas, supplera och modifiera dylika lagar, försäkringarne må vara aldrig så högtidligt afgifna. Jag tror således, att man, redan till följd af samhällets utveckling och de olika förhållanden, som egde rum, då knektekontrakten upprättades och ifrågavarande försäkringar afgåfvos, kan vara berättigad att sluta dertill, att derifrån ej bör kunna möta hinder för utsträckande af den allmänna värneplikten. Vi hafva vidare att taga i betraktande, hvilken olika betydelse begreppet "utskrifning" egde då, emot nu, och i hvilket förhållande indelningsverket stod till folkmängd, till jordens odling m. m. Då inrebar denna pligt ej allenast, att den utskrifne skulle inställa sig i krigstjänst, utan äfven att han eller den rote, ur hvilken han utgätt, skulle till beklädnad och beväring utrusta honom. Denna skyldighet var således vidsträcktare än nuvarande beväringsskyldighet och dermed sammanhang egande utskrifning. Det var då ej fråga om ett så beskaffadt sätt att fullgöra skyldigheten att försvara sitt land, som det nuvarande, att *hvar och en* svensk medborgare skall under vissa år undergå öfning i krigareyrket, för att göra sig skicklig att försvara sitt land. Då afsågo utskrifningarne att komplettera regementen inom en armé, som tillhörde en eröfrande stat; säkerhet mot tvång till krigstjänst i främmande länder kunde ej vinnas förrän efter 45 år. Hvar och en hemmansbrukare, som var mellan 20 och 45 års ålder, var underkastad utskrifning.

Men äfven om man anser sig ej behöfva taga i betraktande de olika förhållanden, som voro rådande då och nu och den olika betydelsen af ordet "utskrifning", utan vill stödja sig på blind bokstafstolkning, så torde det dock ej hafva sig lätt att deducera bort skyldigheten för rust- och rotehållare, att fullgöra värneplikten sådan den nu är föreslagen.

Jag vill i detta afseende ingalunda förneka, att roteringen och rustningen blifvit genom indelningsverket på fastställt sätt ordnad, för att göra anlitandet af den allmänna värneplikten för den aktiva arméens räkning obehöfligt. Jag instämmer till alla delar i den mening, som en föregående talare yttrat och äfven en reservant mot Utskottets Betänkande anført, nemligen att skilnad förefinnes emellan den allmänna värneplikten, sådan den i förra tider uppfattades, och nuvarande beväringsskyldighet, och jag kan således ej, för min del, stödja min åsigt om skyldigheten, att i nuvarande tider fullgöra beväringsskyldigheten, på det förhållande, att man möjligen i förra resolutioner, privilegier eller riksdagsbeslut kan återfinna så beskattade försäkringar, som, att man vore skyldig att "gå man ur huse" och att man ville till fäderneslandets försvar "gripa Kongl. Maj:t under armarne", ty i detta fall kommer man ej längre i bevisning, än att bredvid arméen folket varit skyldigt att deltaga i sådant försvar, som nu inbegripes under hvad man kallar landtstormen. Jag tror att den rättighet, som man yrkat böra särskildt tillerkännas rust- och rotehållare, att vara befriade från värnepligt i form af beväringsskyldighet, på andra skäl, ej kan försvaras. Låtom oss antaga att, oberoende af den historiska utveckling, som ordnat beväringsskyldigheten på allmänt medborgerlig grund, utan gjord skilnad mellan rust- och rotehållare och andra medborgare, nu först blefve fråga om att, med hänsyn till den indelta arméens otillräcklighet, föröka våra försvarskrafter. Huru skulle Konung och Riksdag förfara? Detta kan ske på två sätt, antingen genom värfning eller genom införande af beväringsskyldighet. I förra fallet blifver följden, att Staten måste anslå de penningemedel, som erfordras; och från att bidraga till de till försvarsverket utgående penningeanslag kunna väl rust- och rotehållare ej anses befriade. Blifver åter fråga om att hvarje medborgare skulle fullgöra personlig beväringsskyldighet inom vissa åldersklasser, så frågas: är det tänkbart att Svenska folkets representanter skulle kunna tillåta sig dekretera, att hvar och en annan medborgare skall åtaga sig skyldigheten att under 20—25 årens ålder deltaga i beväringsofningar och i fäderneslandets försvar, men rust- och rotehållare skulle åtnjuta befrielse för sig, barn och tjenstefolk? Och är det sannolikt, att någon, derest fäderneslandet vore i fara, skulle åberopa något privilegium i detta hänseende? Jag tror det ej.

Tänkom oss emellertid det förhållande, att rust- och rotehållare skulle vilja vägra och åberopa de under 1600-talet gifna försäkringar om frihet från utskrifning. Hvad blefve följden? Jo, att, derest frågan, oberoende af de samhällsplikter, som nya förhållanden kräfvat, ställdes på sin juridiska spets, först och främst hvad landsbygden angår, de, som ega förr skattlagda qvarnar, skulle kunna åberopa att de tillhört de menigheter, hvilka utskrifningsfrihet tillkommit; vidare de, hvilka idka bergverks- och bruksrörelse, kunna komma och åberopa den frihet för dem, deras tjenstefolk och arbetare från utskrifning, som blifvit bergslagen och bruken tillförsäkrade. Derefter komma städerna och förklara, att de på grund af förr ingångna kontrakt angående båtsmanshållet äro fria från utskrifning. Sedermera komma ridderskapet och adeln och derefter prester och lärare, hvilka åbero-

pade dels sina särskilda friheter, dels den rotering, som åligger deras jord, på grund hvaraf de varit befriade ifrån utskrifningar, och slutligen komma alla embets- och tjenstemän samt betjening i Statens tjenst och åberopa, att de vore i Kronans tjenst samt att de, såsom sådana, varit förr befriade från krigstjenst. Och sedan sålunda städernas innevånare, jordinnehafvare och nu uppräknade samhällsklasser ansetts kunna undantaga sig, barn, tjenstefolk från utskrifnings-skyldigheten, hvilka återstode det väl, såsom krigstjenstskyldige? Jo, några som drifva yrken på landet, hvilka hvarken äro hänförliga till bergsbruk eller jordbruk, såsom till exempel glasbruks-, tegelbruks- och bränneri-idkare, landthandlare och dessutom sådana, hvilka i fordna förordningar omtalas under benämningen "gångande embetsmän (sockenhandtverkare) och löst folk". Om förhållandet nu visar sig sådant, att nästan alla medborgareklasser varit på grund af det genom indelningsverket ordnade försvarsväsendet befriade från de fordna utskrifningarne, så frågas: hvilken representant kan förklara, att han, eller den samhällsklass till hvilken han hör, ej är skyldig att åtaga sig beväringsspligten. Ett sådant svar inbegrepe en förklaring, att fäderneslandet ej bör försvaras, och ett sådant svar lär väl ingen riksdagsman vilja gifva. Sakens nödvändighet lærer väl då fordra, att Svenska folket förklarar, att det är svenska medborgare, som skola försvara sitt land, och beslutar att ordna denna skyldighet på det enda sätt, som kan åstadkomma ett för alla gemensamt fullgörande af denna fosterländska pligt. nemligen genom en beväring med åldersklasser.

Innan jag öfvergår till en framställning af den historiska utveckling, som frågan erhållit och hvaraf man kan sluta sig till 1812 års beväringslags i detta hänseende principiela betydelse, vill jag bemöta en invändning, som skulle kunna göras mot min framställning, nemligen att de, som i sina "kontrakter" äro frikallade från utskrifning, hafva ett särskildt skydd i detta hänseende. Enligt grundsatsen: "förord bryter lag", kunna kontrakten anses stå utom lagstiftningens magtsfär. Jemte Konungs och Riksdags samtycke skulle derjemte erfordras vederbörande rättsinnehafvares. Kontrakten, skulle man kunna säga, gifva större skydd, hvaremot de öfriga samhällsklasserna, som jag ofvan uppräknat, skulle kunna sägas vara frikallade endast på grund af "lagar", hvilka kunna ändras af lagstiftande magten ensam. Undersöker man något närmare, huru med denna fråga sig förhåller, så få vi till en början stryka bort alla rusthållare, enär dessas rättigheter och skyldigheter ej äro ordnade genom kontrakter, likaledes med undantag af Norrland, Bohuslän och Halland, dem som höra under båtsmanshållet; och dessutom, om vi genomgå knektekontrakten, så finna vi, att det endast är ett fåtal, som innehålla försäkringar om frihet från utskrifning, de öfriga kontrakten komma på samma punkt, som de i lagar innehållna allmänna försäkringar, hvilka ej anses gifva ovilkorligt stöd för befrielse. Det synes nemligen, efter hvad kommitterade för utredning af frågan om roterings- och rustningsbesväret upplyst, som om endast rotehållarne i Upland, Östergötland, Södermanland, Vestmanland, Nerike, Gestrikland och Helsingland i sina kontrakt hafva denna försäkran, hvaremot rotehållarne i öf-

delar af riket ej kunna åberopa i sina kontrakt en särskild uttrycklig försäkran härom, och således skulle kunna ej mindre än öfriga samhällsklasser, hvilkas frihet varit grundad i lag, men ej inskrifven i ett kontrakt, genom ny lag åläggas utsträckt värnepligt. Hvad särskildt Skåne beträffar, som roterades efter det 1812 års beväringsslag utkom och ingalunda bär den lättaste roteringsbördan, kan ingen försäkran om frihet från sådan utskrifning, som beväringsskyldigheten påkallar, åberopas och således intet hållbart anspråk på juridisk rätt till befrielse från värnpligtens fullgörande framställas.

Sedan vi nu visat, till hvilken orimlighet de i rust- och rotehållarnes namn framställda anspråk att på grund af 1600-talets knektekontrakt och försäkringar kunna frikalla sig mer än andra samhällsklasser från värnpligtens fullgörande leda, hafva vi att taga i betraktande den historiska utvecklingen af lagstiftningen angående sättet för krigstjenstskyldighetens fullgörande, samt huruvida knektekontrakten och försäkringarne i afseende på indelningsverket fått sig tillerkänd egenskap af lagar af så oföränderlig natur, att de ej skulle kunna i lagstiftningsväg ändras. Härvid beder jag först och främst få fästa uppmärksamheten derpå, att, då indelningsverket ordnades genom öfverenskommelser landskapsvis och med städerna, Svenska Riksdagen ännu ej var erkänd såsom Svenska folkets enda representation. Landskapsmöten qvarstodo i lag såsom det egentliga organet för beslut angående beskattningar och hade mindre än ett tiotal af år förut blifvit såsom sådana organer använda. Den provinciela representationen var ej ännu helt och hållet uppgången i Riksdagen. Gå vi då till frihetstidens grundlagar, genom hvilka Rikets Ständer blefvo folkets enda representation, finna vi, att så väl 1719 som 1720 års Regeringsform, på samma gång de omtala utskrifningen såsom en möjlighet, och förklara, att krigsmagten till häst och fot samt båtsmanshållet skola förblifva vid sin indelning och de med allmogen samt städerna upprättade kontrakt noga efterlefas, i 20 § af den förra och § 25 af den sednare Regeringsformen, på sätt jemväl stadgås i 1772 års Regeringsform § 18 och 1809 års Regeringsform § 80, förbehåller Konung och Ständer att deri göra ändring, när de finna sådant nödigt. Att man ansåg sig i detta fall ega fria händer så väl under krig, som fred, visar sig deraf, att det i 1719 års Regeringsform innehållna, af tvångsätgärdena under Carl XII sannolikt påkallade stadgandet, att "under påstående krig roteringen och rusthållen ingalunda rubbas och ändras" ej blef intaget i 1720 års och sednare Regeringsformer. Indelningsverket, ordnad efter landskap och städer, var således uttryckligen förklaradt såsom en inrättning, hvilken stod under samhällets lagstiftande magt, Konungs och Ständers gemensamt beslutande magt, och måste således hafva ansetts varit mottagligt för de förändringar och tilläggsbestämmelser, som ett stärkande af landets försvar kunde fordra. Man finner jemväl, huruledes under förra seklet, vid ifrågakommande ökning af åliggandena till rikets försvar, man byggde på indelningsverkets grund. Således beslöt man vid 1741 års riksdag, i trots af den reaktion emot Carl XII:s tvångsätgärder, som utmärkte frihetstiden, en fördubblad rotering, eller så kallade vargering, som förnyades under

Gustaf III. Fråga vi oss åter, hvad orsaken kan vara att vargeringen ordnades så, att de, som hörde under indelningsverket, ensamme fingo vidkännas den ökade bördan, så måste man söka den deruti, att öfriga samhällsklasser voro ett betydelselöst fåtal, som försvann bland städernas innebyggare och dem, hvilka idkade jordbruk. Det var dessa det låg att uppställa båtsmanshållet och arméen, hvarföre man, då begreppet om en allmän värnepligt ännu ej ingått i folkmedvetandet, icke kunde, huru tryckande än bördan var af den förstärkning af krigsmagten, som genom vargering åstadkoms, tala derom såsom om en våldsåtgärd.

Om vi nu öfvergå till förhållandena under år 1809, så finna vi vargeringen öfverklagas såsom en ojemnt tryckande börda. Detta helt naturligt. Andra samhällsklasser, hvilka torde vara lika skyldiga som landtmännen och borgerskapet att deltaga i rikets försvar, hade vunnit en större betydelse. Krigstjenstskyldigheten såsom en allmän medborgerlig pligt hade ingått i den fria statsförfattningen. De bördor, hvarunder folket lidit, de olyckor, som öfvergått fosterlandet, kändes emellertid tungt, hvadan Kongl. Maj:ts Proposition om en nationalbeväring den 31 Oktober 1809 mötte det motstånd af Bondeståndet, att Konungen återtog sin proposition.

Att denna Bondeståndets protest ej kunde innebära någon protest mot lagligheten af en beväringssinrättning jemte indelningsverkets bibehållande, bevisas dels af Regeringsformens §§ 73 och 80, dels af Rikets Ständers beslut angående förstärkningsmanskapet, hvori Bondeståndet instämde vid samma riksdag. Sedan Rikets Ständer den 30 Mars 1810 till Kongl. Maj:t ingått med den anhållan om vargeringens afskaffande, hvilken efteråt föranledde upphörandet af denna inrättning, aflät Kongl. Maj:t dagen derpå till Ständerna en skrifvelse med den frågan: "huru riket skulle försvaras och om den närvarande krigsmagten dertill ansågs tillräcklig", under förklaring att "det var i afseende på detta enda fall, nemligen då rikets gränser skulle ofredas eller hotas af en anfallande fiende", som han ansett sig till Rikets Ständers medborgerliga och eniga bedömande böra framställa samma fråga, samt att det skedde under förmodan, "att densamma lagstiftande magt, som föresloge inskränkning af försvarsmedlen, ej kunnat vidtaga detta steg, utan att derjemte vara betänkt på någon allmänne och mera rättvist fördelad ersättning". — Det svar, som Rikets Ständer den 28 April härå afgåfvö och hvilket infattar beslutet om förstärkningsmanskapets uppsättande, är för den uppkastade rättsfrågan af afgörande betydelse. Här uttalades såsom den enkla och naturliga grundsats, hvarifrån man utgått, "att hvarje medborgare i Staten, som dertill eger krafter och förmåga, ovilkorligen är pliktig att, utan allt slags afseende på *stånd*, *börd* eller *vilkor*, gemensamt bidra till ett älskadt fäderneslands värfande, enär det af fienden hotas eller anfallas".

Den allmänne och mera rättvist fördelade ersättning, som, i sammanhang med åtagandet af bördorna för förstärkningsmanskapets uppsättande, då beslöts och bestämdes såsom vilkor derför, var dels upphörandet af rekryteringsskyldigheten under krig, dels extra roteringen. Mot dessa jemknningar antogs den allmänna värnpligten såsom grund för försvarskrafternas stärkande. Att den värnpligt, som

1810 infördes genom stadgandet om förstärkningsmanskapet, var något annat, än den allmänna värnpligt, som inskränker sig till ortförsvaret eller landstormen, visar sig deraf, att Konungen medgafs rätt att införlifva förstärkningsmanskapet med den aktiva arméen. Den var dock så begränsad, att dessa trupper ejingo användas annat än i krig. De kunde icke eljest uppbådas till vapenöfningar. Så begränsad, som genom detta 1810 års Riksdags beslut värnpligten blef, eger detta beslut dock en afgörande betydelse för förhanden varande tvistefråga. Detta finner man, om man ställer det i sammanhang med hvad som vid samma riksdag i afseende på den svenska jorden beslöts och huruledes då beständes den jordegande personens förhållande till jorden med dess olika kameralnatur. Genom den jemkning, som då skedde i Riksståndens privilegier, hvilken i Kongl. kungörelsen den 6 April 1810 såsom lag befastades, kan sägas, att för all framtid de jordnaturen tillhörande förmåner och skyldigheter blefvo fixerade såsom helt och hållet reala, af personen oberoende. Nu stadgades, att hvar och en kunde ega och förvärfva hvad slags jord som helst under skyldighet att åtaga sig de dermed förenade bördor, på samma gång som han fick åtnjuta de dermed förenade fördelar; och blef jordnaturens orubblighet tillerkänd den helgd, som eganderätten gifver; jorden, dess rätt och dess onera frigjordes från hvarje samband med personen. Det samband af större vikt, som fanns kvar och utgjordes af adelns rättigheter i afseende på säterierna, upphäfdes. Samtidigt antogs såsom grundsats i bevillningsförordningen, att rusttjänstbevillningen skulle ega grundskatts natur, att all jord, således afven säterierna, åläggdes bevillning och denna bestämmes efter jordegendomens värde, i stället för att förut mantalet och olika jordnatur derpå utöfvat inflytande. Från den tiden, och ännu mera sedan bördsrätten upphörde, kan *jorden* med dertill hörande onera, olika efter olika jordnatur, som gifva den olika värde, ej längre betraktas såsom någon grund i och för sig för en ändring af *medborgerliga* rättigheter och skyldigheter.

Den grundsats om den allmänt medborgerliga krigstjänstgörings-skyldigheten, som 1810 fick sitt uttryck i Riksens Ständers beslut om förstärkningsmanskapet, blef vid 1812 års riksdag ytterligare utsträckt och ändamålsenligare genomförd. I stället för att man 1810 egde, der ej frivilligt åtagande var tillräckligt för manskapets uppsättande, att lotta emellan män emellan 20 och 45 års ålder, blef krigstjänstskyldigheten begränsad inom nuvarande åldersklasser, hvarjemte saken ordnades på ett sådant sätt, att tvekan ej gerna kan uppstå, att denna allmänt medborgerliga skyldighet innefattat krigstjänstskyldighet i sin vidsträcktaste bemärkelse, vare sig till anfalls- eller försvarskrig, utom eller inom rikets gränser. Då erhöill nemligen Konungen rättighet att i viss bestämd ordning uppbåda beväringssklasserna, vare sig till krig eller vapenöfning och utan någon inskränkning i afseende på tiden, och han erhöill dessutom rättighet att införlifva dem med den aktiva arméen eller låta dem bilda fristående korpsar. Härjemte, och hvilket är särdeles betecknande, med hänsyn dertill att samma personer kunna vara på en gång beväringsskyldige samt rust- och rotehållare, infördes det ännu i beväringsslagen kvarstående stadgandet, att beväringsskyldig rust- och rote-

hållare skulle ega rättighet att sjelf inträda i krigstjänst för sitt rust-håll eller sin rote, med frihet att afgå efter de fem beväringssårens slut. Man förbisåg således ej rust- och rotehållares förhållande till försvarsverket, när man införde stadgandet om den allmänna beväringen, och detta utan att då någon röst höjde sig att någon lindring i jordens reala onera borde gifvas såsom ersättning för den medborgerliga pligtens personliga fullgörande.

Om vi således betrakta frågan ur juridisk synpunkt, så tror jag, att man ej kan komma till det resultat, att rust- och rotehållare mera än andra samhällsklasser skola kunna anses vara berättigade till befrielse från den allmänna beväringsskyldigheten. Hvad jag deremot ej kan undgå att fästa uppmärksamheten på, är det förhållande, att roteringsbördan verkligen är tryckande. Likasom alla ovissa besvär, trycker den ojemnt under olika förhållanden och olika tider på den ena orten mer, på den andra mindre. En förändring i lagstiftningen med afseende på dess utgörande är derföre behöflig, på det att rättigheter och skyldigheter må komma att väga jemnt. Men ett är, hvad billighet och äfven politisk omtanke kan fordra, ett annat, hvad som är i lag bestämdt. Af den utveckling, jag sålunda här framlagt, kan jag ej finna annat, än att den allmänna värnepligten är en medborgerlig skyldighet, som lagstiftningen ställt helt och hållet oberoende af indelningsverket.

Hvad särskildt angår den nu föredragna punkten, så kan jag ej neka, att många behjertansvärda skäl blifvit af Utskottets ordförande anförda, till stöd för den af honom förfäktade åsigt. Men efter den utveckling af frågan, som föregående talare och senast Friherre Stjernblad gifvit, och hvori han visat, huru, med den inskränkning, som i afseende på det af reservanten så kallade landtvärnet blifvit föreslagen, man kan under krig komma i betänkliga bryderier, och då här till kommer, att, äfven om man vill bestämma att ett så beskaffadt landtvärn blott skall få användas inom rikets gränser, det kan finnas tillfällen, då fienden befinner sig på en sådan punkt, att man skall kunna blifva tvungen att mot lag använda landtvärnet utom rikets gränser, så kan jag för min del icke annat än anse, att man beslutar lämpligast, om man antager Utskottets förslag.

Herr Nordström: Emellan 1:sta §:n, jemförd med den 3:dje i Kongl. Maj:ts förslag angående den allmänna värnepligten, hvilken paragrafs godkännande Utskottet tillstyrkt, och den af reservanten, Herr Grefve Hamilton, åt samma paragraf föreslagna lydelse, är olikheten ganska betydlig; men deruti äro båda förslagen lika, att de såsom regel vilja uppställa, att hvarje inom den bestämda värnepligtsåldern stående Svensk man skulle vara förbunden att fullgöra denna värnepligt *personligen* och utan rätt, att för sig ställa annan duglig, mönstergill man. Jag bestrider ej det idealiskt vackra i grundtanken för denna regel; men vågar betvifla, att den vore fullt förenlig med en väl afvägd vård om samhällets alla intressen i hela deras omfattning. Den spartanska uppfattningen af medborgarens pligter i antikens små republiker lämpar sig ej i alla afseenden väl till mönster för organisationerna i vår tids samhällen; den utveckling, hvartill i vår tid kulturen kommit, medgifver icke, att vid dessa organisationer bestämma

deras innehåll, hvar för sig, uteslutande ur synpunkten af deras eget åsyftade ändamål; man får ej förbise, att samhällets stora intressen ej allenast äro många och mångahanda, utan ock alla stå i vaxelverkan med hvarandra, att alla liktidigt fordra en lika omsorgsfull vård, och således att, då denna vård leder till organisationer för vissa intressen i en viss syftning, den inverkan, desamma kunna utöfva på de andras välbefinnande, icke bör lemnas utan omsorgsfull och mogen pröfning på samma gång.

Äfven det förslag rörande värneplikten, hvilket vi nu hafva under granskning, företer bevis uppå, att den uppställda grundregeln om hvarje Svensk mans skyldighet att personligen fullgöra denna pligt icke skulle i alla afseenden kunna ovilkorligen genomföras. Vissa undantag från denna regel äro medgifna, emedan de befunnits vara af andra samhällsintressen påkallade. Jag afser ej här de i förslaget 4:de § förekommande undantag, som grundas på kroppslig svaghet, sjukdom eller lyte hos den eljest värnepligtige; jag afser deremot de öfriga i denna och 2:dra §:n föreslagna undantag, som i åtskilliga af samhällets ekonomiska intressen hafva sitt motiv. Många andra kunde på enahanda grunder framställas. Att samhällets välförstådda intressen nödvändigt skulle fordra, att hvarje inom värnepliktsåldern stående patron, chef eller ledare för en industriell inrättning eller rörelse, som måhända åt hundradetals arbetare lemnar god och stadig arbetsförtjenst, skulle efter uppbåd nödgas nedlägga eller inställa, eller åt främmande händers omvårdnad öfverlemnas sin inrättning, sin rörelse, för att personligen infinna sig under fanan och, allt efter omständigheterna och de i förslaget upptagna förutsättningar, rycka ut i härnad, medan andra dugliga män finnas, hvilka, måhända af lust och håg omfattande krigarens yrke, vore med nöje beredda att i hans ställe fylla platsen, — sådant torde vara svårt att kunna på goda skäl bevisa ur annan synpunkt, än den ideala uppfattningen af värneplikten, eller ock ur synpunkten af den pligt, som träder i handling i hvad man kallar *landstorm*, och hvarom jag förbehåller mig att straxt härefter få yttra några ord.

Likasa då frågan försattes på *intelligensens* område. Nekas kan ej, att genom ett absolut vidmagthållande af den personliga värneplikten mycken intelligens komme att inträda i de leder, som enligt förslaget skulle utgöra "den aktiva arméen". Mot ett sådant förhållande vore ock i sig sjelf just intet att anmärka. Men den intelligens, som för aktiva arméens ledning och verksamhet företädesvis är nödig, är af en speciel och, för att så säga, teknisk art, och den tillhör det *befälet* att så fullständigt som möjligt innehafva och kunna utöfva; och ehuru det är en sanning, att "fältherren ensam icke vinner slaget, de djupa leder vinna det åt honom", är det sednare dock en sanning egentligen så vida, som fältherren och befälet äro sin uppgift i allo vuxna. Den intelligens, som i lederna främst erfordras, är mod, förstånd och lydnad, och den kan der fullt återfinnas, äfven utan en genom studier utbildad högre själskultur. Denna högre själsodling, som i olika riktningar yttrar sin verksamhet, är, såsom det ligger i sakens natur, ett relativt mindre antal individers tillhörighet; men då samhället aldrig kan sägas hafva för mycket eller

tillräckligt deraf, kunde man säga, att det slöseri dermed, som genom värnepligtens personliga fullgörande skulle föranledas, innebure en mindre väl beräknad omvårdnad om andra samhällets högre intressen. I alla grenar af verksamhet för samhällets tjänst har det behof af intelligens, ju högre, desto bättre; men om samhället i sina lagar förklarar, att all den yngre generationens intelligens för en tid skall vara införlifvad med arméén, männe då alla dess intressen fått åtnjuta lika omvårdnad? Ett snille i ledet, borttryckt genom fiendens kula, medför för samhället en större förlust, än en moderation eller eftergift af en ideal princip.

Härigenom har jag likväl visserligen icke velat förneka den allmänna värnepligtens stora betydelse såsom en gemensam medborgerlig pligt. Det är endast regeln, att den af hvarje Svensk man skall *personligen* fullgöras, äfven under den betydligt förändrade nya organisation, som nu är under utarbetning, det är denna regel, hvars fulla ändamålsenlighet jag vågar betvifla. Blefve deremot denna regel fastställd såsom grundsats, och lemnades det derjemte hvarje värnepligtig öppet, att fullgöra den genom att för sig ställa annan, mönstergill man, derest han ej ville eller kunde inställa sig personligen, tror jag att denna modifikation vid regelns tillämpning lika litet skulle i något afseende minska det vackra i grundsatsen, som skadligt ingripa i samhällets välfärd.

Man skall sannolikt invända, att genom en sådan modifikation tillfälle gäfvos för den förmögne att friköpa sig från en pligt, som den obemedlade blefve tvungen att personligen uppfylla; och detta må medgifvas. Men olika förmögenhetsvilkor utgöra ett förhållande, som inom samhället hör till de oundvikliga, och hvars verkningar i oräkneliga andra afseenden göra sig så gällande, att följderna deraf icke kunna blifva en väsendtligt bestämmande grund för ordnandet af samhällsorganisationer på ett sätt, som hämnande skulle kunna återverka på andra grundsatser för utvecklingen af samhällets välfärd. Till dessa höra den stora och genomgripande *grundsatsen om arbetets delning*, denna stora grundsats, som i förening med frihet vid val af yrke eller verksamhet aldrig förfelar sitt ändamål, aldrig förnekar sina frukter, utbildad kunskap, skicklighet, talent, hvarhelst den tillämpas, i stort eller i smått, på vetenskapens, teknikens eller statstjänstens område; och med den är den obligatoriskt personliga värnepligten icke väl förenlig. Den innebär ett tvång på den medborgerliga verksamheten, som icke kan ur en högre nödvändighet i allmänhet motiveras.

Också finnes denna pligt, så vidt mig är bekant, endast i Preussen, jemte de dermed inom Nordtyska Förbundet annekterade länder, samt Danmark såsom personligt obligatorisk stadgad, dock, hvad i synnerhet förstnämnda stat angår, med icke få undantagskategorier. I Sydtyska staterna är substitution medgifven; likaså under vissa förutsättningar i Frankrike och södra samt vestliga Europas stater. Äfven i vårt broderland *Norge* eger substitution rum, enligt hvad lagen af den 12 Maj 1866 utvisar. I England, hvars medborgares patriotism samt vilja och förmåga att för sitt lands sjelfständighet och ära göra stora uppooffringar historien i alltför stora drag anteck-

nat, att derom något tvifvel skulle kunna ega rum, — i England finnes ej heller såsom regel någon i lag stadgad förpligtelse att fullgöra värneplikten personligen. Der utgöres landtförsvaret af två skilda hufvudkorpser: arméen, eller den stående hären, och nationalmilisen. Den *förre*, som består af trupper af alla vapen, uppgick år 1863 till omkring 143,000 man, utom den af engelsmän bestående, till omkring 83,000 man beräknade hären i Indien. Hela denna armé, hvars tillkomst ej går längre tillbaka än 17:de seklet, och hvaruti icke ingå de Indiska, af infödingar bestående regementena, samt kolonialtrupperna, är emellertid sammansatt endast af manskap *på frivillig värfring*, och intager i statsförvaltningen en mot nationalmilisens mycket olika ställning. Denna *nationalmilis* deremot, som leder sitt upphof från Anglosachsiska perioden, reorganiserades under Henrik II, ställdes i 17:de seklet på indelt fot såsom en jorden åliggande realskyldighet, fick derefter för en tid förfalla, men omorganiserades ånyo under Drottning Victorias regering på 1850-talet, och denna nationalmilis, hvilken i fall af behof skulle kunna uppbringas till 80,000 och vid hotande fiendtlig invasion ända till 120,000 man, utgör i England den egentliga nationalbeväringen, stående under inrikesministerns ordres och ledning. Afven den kan likväl grundas *på värfring*, men innefattar dock i så måtto en allmän personlig skyldighet, att, om den värfvade milisen ej skulle räcka till, utlottning kan ega rum emellan män af högst 35 års ålder, dock med vissa undantag, och alltid med rätt för den genom lottning till milistjänst förfallne att *för sig ställa en annan* duglig man. För milisen finnes i England ett särskildt ordnad befäl.

Afven här framträder således *frivilligheten* såsom grundprincip vid organisationen af Englands egentliga bevärfningsförfattning; blifvande likväl värneplikten personligt obligatorisk "när främmande fiende hotar att infalla i landet". Sjelfgifvet är, att, vid en sådan fosterjorden öfverhängande allmän fara, nödvändighetens stora lag måste få besegra alla andra konsiderationer, och fäderneslandets värn blifva en personlig pligt för en hvar, som ej af ohjelpliga lyten der-till är urståndsatt. Det är under sådana omständigheter *landstormen* framträder och från deltagande deri må ingen, om ej på fysiska skäl, vara befriad.

På alla dessa skäl hemställer jag, att till grundsatsen i 1:sta §:n af föreliggande förslag det amendement måtte göras, att *det skall stå hvarje värnepliktig öppet att fullgöra sin värnepligt antingen personligen eller att för sig ställa annan mönstergill man*; viljande jag för öfrigt med min röst heldre understödja reservanten Grefve Hamiltons hit-hörande förslag.

Som tiden nu var långt framskriden och flere ledamöter anmält sig för att afgifva ytterligare yttranden i ämnet, hemställde Herr Grefven och Talmannen, att den fortsatta öfverläggningen rörande ifrågavarande punkt skulle uppskjutas till eftermiddagens sammanträde; hvilket bifölls.

Anmälades och bordlades från nedannämnda Utskott samt Andra Kammaren inkomna Utlåtanden, Betänkanden, Memorial och Protokollsutdrag, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 60, i anledning af Riksdagens år 1868 församlade revisorers berättelse, angående granskning af Statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1866;

N:o 61, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om afsöndring af jord från militieboställslägenheterna Sjöleden och Löks-
huset samt bostället Tostarp för att tilläggas exercisfältet Ljungbyhed;

N:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående upplåtelse till Köpings stad af en del utaf kronolägenheten By-
slätten;

N:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående beviljande af ytterligare medel till undsättning för de i följd af 1868 års missväxt nödlidande delar af riket.

Bevillnings-Utskottet:

N:o 13, angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet:

N:o 1, i anledning af väckt förslag om införande af ett nytt myntsystem, grundadt på guld;

N:o 2, i anledning af väckta motioner om upphörande af enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar;

N:o 3, i anledning af väckt förslag om ändring i lagen angående myntbestämningen af den 1 Mars 1830.

Andra Kammaren:

N:o 227, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 32, angående Herr C. J. Svenséns motion N:o 255 om theatercensurens afskaffande.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 14 April 1869.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen samt protokollet för den 23 sistl. Mars.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag:

till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 27, angående val af Fullmäktig i Riksgälds-kontoret efter aflidne Öfversten m. m. Thure af Wirsén; och till Riksdagens förordnande N:o 28, för Bruksegaren Anders Alexander Berger att vara Fullmäktig i Riksgälds-kontoret.

Fortsattes föredragningen af Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, angående landtförsvarets organisation, samt i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar i samma ämne väckta motioner.

2:dra punkten.

Grefve af Ugglas: Under förmiddagens sammanträde hörde jag ledamöterna emellan frågas, huruvida, då öfverläggningen ej kunde leda till något bestämdt resultat, en vidlyftigare diskussion vore lämplig eller erforderlig. För min del tror jag att, just under förutsättning att något positivt beslut ej kommer att nu fattas, denna diskussion är mera påkallad än eljest, ty det är då icke af besluten utan af yttrandena till protokollet, som vederbörande Departementschef skall lära känna de åsikter, hvilka inom Representationen gjort sig gällande, och på grund deraf skulle han sedan kunna framlägga ett förslag, som motsvarar Riksdagens önskningsar. Men, då man utgår från denna uppfattning, följer äfven deraf, att man icke bör belasta protokollet med yttranden, som redan finnas å andra ställen, och jag skall söka följa denna princip.

Diskussionen angående den 2:dra punkten har egentligen berört skilnaden, företrädet emellan å ena sidan Utskottets förslag, hvilket i detta fall öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts Proposition, och å andra sidan Grefve Hamiltons särskilda förslag. Herr Grefve Hamilton har utgått från den åsigt, att man borde söka vinna hvad som *möjligen* skulle kunna åstadkommas, icke hvad som, en gång organiseradt, skulle kunna anses vara det bästa. Den utgångspunkt Herr Grefven valt har, Herr Grefven sjelf angifvit genom de i reservationen förekommande orden: "den enda säkra måttstock, hvarefter frågan efter min mening kan afgöras, är landets ekonomiska tillgångar", och till ytterligare upplysning om sina åsikter, har Herr Grefven under förmiddagen yttrat, dels att man borde efterse och pröfva hvad som möjligen kan åstadkommas, dels att man borde ställa sig på en rättsgrund, hvilken af alla erkännes. I afseende å denna rättsgrund vill jag tillåta mig att fråga: tror Herr Grefven verkligen att Herr Grefven med sitt förslag lyckats uppnå en sådan ståndpunkt? Herr Grefven angaf sjelf i sitt yttrande, att i en särdeles vigtig fråga, den angående beväringens öfningstid, olika meningar råda, beträffande den förpligtelse, som förut stiftad lag medför. Herr Grefven ogillade visserligen den åsigt, som vill fritaga rust- och rothållarne från skyldighet att underkasta sig någon utsträckning af beväringstungan, och jag delar i allo denna hans uppfattning; men jag vågar hemställa, huruvida Herr Grefven genom sitt förslag konnit det mål, han afsett, närmare, än om han qvarstått å den grund, hvarifrån Kongl. Maj:ts Proposition utgår. Jag kommer nu till ett annat spörsmål. Herr Grefven har sagt, att man borde tillse, hvad våra ekonomiska tillgångar medgifva, och jag frågar då: huru mycket medgifva de verkligen? Kan Herr Grefven eller kan någon af eder, mine Herrar, besvara denna fråga? För några månader sedan läste jag i en tidning en liten skämtsam skizz, der, bland mycket annat, fråga äfven var om bidrag till de uthungrade, olyckliga innevånarne i rikets södra delar, och der författaren föreslog, att vi skulle till deras förmån afstå blott den mandelmassa, som lägges i fettisdagsbullarne, samt tillika lemnade en uträkning öfver det ej obetydliga belopp, hvartill ett sådant bidrag skulle uppgå. Mine Herrar, det ligger en djup och sorglig sanning i detta skämt. Skulle alla samhällsklasser, ingen nämnd och ingen glömd, för fosterlandets skull vilja uppoffra några af de tillkonstlade njutningar, som en falsk, sjuklig civilisation tillskapat, skulle den rike vilja afstå endast några af de många rätter, hvilka försoffa hans organism, döda hans arbetsförmåga, — skulle bonden vilja afsäga sig denna "veritabla äkta champagne", som efterträdt ölet, då skulle man kunna frammana tillgångar, om hvilkas utsträckning vi nu ej kunna göra oss en föreställning; men är åter njutningslystnaden så stark, att fosterlandskärleken för den får träda tillbaka, då medger jag, att vi icke kunna hafva några stora förhoppningar. Det är dyrbart för ett litet land att vara sjelfständigt, men vill man icke göra uppoffringar för sjelfständighetens bevarande, då hafva de haft rätt, hvilka ansett att man borde inskränka arméens öfningar till hälften, att man borde lemna föga eller intet till våra fästningsbyggnader; vill man icke ändamålet, så böra visserligen icke några uppoffringar göras. Jag vet gan-

ska väl att den så fosterländskt sinnade reservanten icke afsett ett sådant resultat, men jag tror han måste erkänna att, derest den logiska slutkedjan icke brytes, detta blir den oundvikliga följden af den utgångspunkt han valt.

Vid granskning af den organisation Grefve Hamilton föreslagit, möter för mig i första rummet den frågan, huruvida fosterlandets försvar betryggas bättre genom denna organisation än genom den af Kongl. Maj:t ifrågasatta. Mot Grefve Hamiltons förslag har jag två väsentliga anmärkningar att göra, den ena angående inskränkningen till endast fem åldersklasser, — och i detta afseende instämmer jag helt och hållet med Herr af Klint, den andra angående det fullkomliga särskiljandet mellan arméen och landtvärnet. Denna hans uppfattning har under förmiddagen vunnit understöd af en och annan, och en talare har till och med förklarat att det vore högst besynnerligt, om icke landtvärnet under dugligt befäl skulle utgöra bland de bästa trupper man kunde önska sig. Jag får då bedja honom, äfvensom den värde reservanten, ihågkomma, att redan för den yngsta af de i landtvärnet ingående åldersklasser två år förflutit, sedan den fått någon öfning, och att denna öfning dessutom är så ringa, att den omöjligen kan bereda den sammanhållning och kraft som erfordras för en stridbar trupp. Vill man verkligen att landtvärnet skall uträtta något godt, måste det ovilkorligen hafva ett ryggstöd i den äldre, öfvade stammen, med hvilken det sålunda måste förenas. Skället till reservantens förslag i förevarande hänseende har varit, att man af de äldre klasserna icke borde fordra, att de skulle uppträda i annan händelse än att fosterlandets *försvar* sådant kräfde; men så väl detta, som äfven sammanhållning och kraft skulle ju vinnas, om man i beväringsslagen stadgade, att de fyra första klasserna väl skulle öfvas tillsammans med stammen, men ej finge föras utom rikets gränser. I öfrigt får jag endast anmärka, att, ehuru Grefve Hamiltons utgångspunkt varit att söka ordna försvaret på det för landet mest ekonomiska sätt, Herr Grefven likväl genom förslaget om landtvärnets organisation aflägsnat sig vida från denna utgångspunkt, ty gifvet är väl, att ökade kostnader måste blifva en följd deraf att landtvärnet, ehuru det strider å samma stridsfält som den öfriga arméen, likväl skall hafva särskildt befäl.

I hufvudsak har jag icke annat att anföra, än att jag delar Herr Wijkanders åsigt att, då bestämmande af antalet åldersklasser är beroende af den organisation, försvaret kommer att erhålla, man, så länge denna organisation icke är föremål för Riksdagens pröfning, ej kan fatta något beslut angående åldersklasserna; och jag instämmer således i det yrkande nämnde talare framställt. Särskildt får jag fästa uppmärksamheten derå, att, så vida Kammaren verkligen önskar att frågan vid denna riksdag skall erhålla någon lösning, skäl ej torde vara att nu återremittera den till Utskottet.

Herr af Klint: Jag begärde ordet under förmiddagens sammanträde, då en talare här på andra sidan fällde ett yttrande, hvilket Grefve Ugglas nu i slutet af sitt anförande upptagit. Inom Utskottet hafva ganska långa öfverläggningar förts, huru man bort tillväga-

gå. Om man, då man ansett sig för närvarande icke kunna tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i dess helhet, skulle upptaga eller icke upptaga några vissa delar deraf. Efter ett noggrannt öfvervägande kom Utskottet till det resultat att, då man icke annat än helt kort yttrade sig öfver Kongl. Maj:ts förslag i dess helhet, det kunde vara för Kongl. Maj:t nyttigt att få veta hvad Riksdagen tänkte om de väsentligaste hufvudgrunderna i förslaget. Jag tror fortfarande att det ej var illa betänkt af Utskottet att så tillvägagå.

Hvad särskildt den nu föredragna punkten angår, så torde jag få erinra att, oberoende af hvilken organisation man än vill gifva arméen, det icke kan vara annat än lämpligt, att Kongl. Maj:t får erfara huru många årsklasser Riksdagen anser böra för försvarsverket påräknas, och att det icke är något annat, som jag och de med mig liktänkande vilja, då vi yrka bifall till Utskottets hemställan. Vi hafva icke inlåtit oss på sjelfva organisationsfrågan. Jag glömde under förmiddagens öfverläggning att, såsom ytterligare stöd för Utskottets handlingssätt, åberopa hvad det yttrar i afseende på 3:djepunkten af den föreslagna beväringsslagen; det lyder som följer: "Utskottet, som visserligen finner den grundsats riktig, att i allmänhet de yngsta åldersklasserna beräknas som rekryt- och ersättningstrupper, samt att de dernäst äldre i första hand ingå i aktiva arméen, har dock ansett den föreslagna indelningen i rekrytklass, ersättningstrupper, uppbåd m. m. tillhöra arméens organisation, och blott i sammanhang med densamma böra pröfvas; men då Utskottet icke har sig förelagdt att afgifva yttrande öfver det förslag till landtförsvarets organisation, som af chefen för Landtförsvars-departementet blifvit utarbetadt, har Utskottet af denna anledning icke ansett sig kunna ingå i pröfning af de stadganden, som i § 3 äro föreslagna. Utskottet inskränker sig således till den hemställan: att Riksdagen endast ville uttrycka den åsigt, att beväringen må, delad i tio åldersklasser, kunna till rikets försvar användas, i enlighet med de bestämmelser, som framdeles varda antagna."

Hvar och en, som lyst några betänkligheter vid antagandet af den hemställan Utskottet i 2:dra punkten formulerat, måtte väl, vid jämförelse med Utskottets ofvan anförda yttrande, finna sig tillfredsställd och lugnad, ty han finner deraf att Utskottet genom denna hemställan icke gifvit annat på hand än att Utskottet förklarat att tio beväringssklasser äro af behofvet påkallade. Man har anmärkt att dessa klasser kallas allmän beväring. Jag tog mig under förmiddagen den friheten göra ett inkast mot en benämning; jag gjorde det ganska svagt, men jag möttes med det svar, hvilket jag kunnat vänta, eller att namnet betyder ingenting, och att det var det bästa namn man kunnat finna. Nåväl, mine Herrar, jag vet för min del icke något bättre namn på alla dem, som äro kallade att efter vissa åldersklasser försvara landet, än beväring. Hvar och en har sitt tycke, jag vill icke bestrida andras, jag försvarar endast mitt.

Ovan som jag är att lägga mina ord, kan jag icke undra öfver att jag blifvit missförstådd. Jag måste emellertid af detta skäl, äfven med fara att trötta Kammaren, upptaga några af de anmärkningar, hvilka emot mitt förra yttrande blifvit framställda. Jag skulle
verkligen

verkligen bra illa hafva uttryckt mig, om jag kunnat säga att Grefve Hamiltons förslag försämrade landets försvarskrafter. Jag hartvärtom yttrat och jag anhåller att åter få upprepa detsamma, att, om frågan nu endast gällde bestående förhållanden och icke att ingå i pröfning, huru vi med anledning af Kongl. Maj:ts förslag borde organisera arméen, skulle jag gerna hafva instämt med Grefve Hamilton, detta oaktadt jag hyser vissa betänkligheter mot hans landtvärn, men jag har derjemte yttrat, att Grefve Hamiltons förslag är ett fullständigt organisationsförslag, och att det derföre icke borde i dess nuvarande skick antagas till kontraförslag mot Kongl. Maj:ts förslag.

Jag vidhåller mitt yttrande, att, för att den aktiva arméen skall uppbringas till den styrka som Grefve Hamilton ansett nödig, behöves en sjetje beväringssklass, men jag kan ingalunda inse, huru utgifterna derigenom skulle ökas. Den sjetje klassen skulle ju icke uppåddas, förr än vid krigets utbrott, och i fredstid skulle ju ej uppkallas en enda man mera, än som det af Riksdagen lemnade anslag för året medgäfve. "Man har icke en soldat mindre efter Grefve Hamiltons förslag än efter Kongl. Maj:ts," yttrade på förmiddagen en talare. Allt beror dock på hvad man förstår med soldater, och efter mitt begrepp skulle man få flera klasser mindre soldater efter Grefve Hamiltons förslag. Samme talare yttrade äfven, att de, som icke funnit några betänkligheter vid Kongl. Maj:ts tjugoåringar, borde icke hysa några sådana mot reservantens förslag. Det ligger dock en himmelsvid skilnad i detta afseende mellan Kongl. Maj:ts och reservantens förslag, ty enligt det förra skulle arméen bestå af stam och sju klasser beväring, och i behöfvets stund, och om man funne det vara en sanning hvad jag befarar, eller att den första klassen icke är krigsduglig, skulle det finnas möjlighet att icke behöfva använda denna första klass, hvaremot sådant icke låte sig göra, om reservantens förslag antoges. "Men det är endast 23- och 24-åringar, som skulle föras i fält" sade en talare. Jag måtte äfven i detta fall icke hafva lyckats göra mig förstådd, ty tror verkligen den ärade talaren att ett fälttåg nu för tiden skulle medgifva något sådant. Jag tror tvärtom att man måste samla så mycket folk man kan, för att kunna på möjligast korta tid afsluta kriget, och då hemställer jag om icke andra än 23- och 24-åringar skulle behöfva gå ut. Vi skulle blifva nödsakade att skicka ut äfven 20-åringar, och det är detta som jag anser olämpligt.

Med anledning af Grefve Hamiltons förslag att landtvärnet icke skulle tjenstgöra utom riket, yttrade den talare, jag nyss omnämnde, följande: "en general tager nog på sitt ansvar sina handlingar utan att behöfva taga lagen i hand." Lika med honom är jag fullkomligt öfvertygad derom, att ingen svensk man, han må vara general eller icke, skall tveka att taga på sitt ansvar att föra en landtvärnstrupp öfver Torneå elf, heldre än att låta fienden undkomma, men mine Herrar, vi skola nu skrifva lagar, och då måste vi skrifva dem så att de kunna hållas, och icke så att vi sjelfva måste säga till dem som skola verkställa dem: de behöfva icke åtlydas. Jag vill icke påstå att icke möjligen en gång, då organisationsförslaget i sin helhet skall pröfvas, jag kan, för att slippa ett sämre, blifva tvungen

att antaga äfven en sådan bestämmelse som den ifrågavarande, men så länge vi diskutera Kongl. Maj:ts förslag, så framställer jag oförstaldt min sats och den är: skrif lagen så att man kan följa den.

Man har här velat upprifva en gammal fråga, som mera än en gång har varit föremål för Riksdagens öfverläggningar, den om legning och friköpning. Jag vill icke bestrida rättigheten deraf, att det många gånger kan vara bättre att få den motvilliges penningar till försvaret än honom själf. men jag trodde verkligen att frågan om *allas* (utan rättighet att få sätta annan karl i sitt ställe) pligt att uppträda till landets försvar redan var utkampad, och jag har hört så många anmärkningar från de i öfrigt mest skiljda partier mot nu gällande beväringsslag med dess friköpning och legning. att jag ej kunde föreställa mig att frågan åter skulle komma före. Den är för öfrigt af så vidt omfattande natur, att det ej torde vara skäl att alltför mycket uppehålla sig vid densamma.

Slutligen vill jag nämna några ord angående yrkandet om återremiss. Jag kan naturligtvis icke bestrida Kammarrens rätt att fatta beslut derom; men jag ber dock få fästa Kammarrens uppmärksamhet på det, enligt mitt förmenande, mindre formenliga i ett sådant beslut. Utskottet har icke ingått i pröfning af Kongl. Maj:ts förslag och, ehuru Utskottet i öfrigt fått uppbära ganska mycket klander, synes dock den öfverläggning, som här i dag forts. utvisa att i detta afseende Utskottet handlat i öfverensstämmelse med Kammarrens egen önskan; viljen I då, mine Herrar, att Utskottet skall ingå i pröfning af en enskild mans förslag? Jag tror ej, att detta vore granulaga handladt, och jag måste därför på det varmaste motsätta mig ett sådant beslut.

Friherre Bildt: Man må hafva olika åsikter om de grunder, efter hvilka storleken af landets försvarskrafter bör bestämmas; man må utgå från den åsikten, att de böra beräknas efter de sannolika krafter, hvarmed en fiende kan hota oss, eller derifrån, att man bör, så vidt man kan, beräkna måttet af landets ekonomiska förmåga och derefter bestämma denna siffra; men på hvilken väg man än går, måste man dock komma derhän att bestämma en viss numerär för arméen, såväl vid den större som den mindre krigstoten. Det är alldeles gifvet, att, om man utgår från en sådan bestämd siffra, och om man på samma gång har klart för sig, huru arméen skall vara sammansatt, antingen på den af 1867 års Riksdag uttalade grund på stam och beväring eller endast på allmän konskription, man då också kan säga, huru många åldersklasser äro behöfliga. Men utan att hafva gjort sig reda för, huru stor arméen skall blifva, utan att en gång veta, om den skall bestå af någon stam eller ej, kan man omöjligen bestämma antalet af åldersklasserna, huruvida de böra blifva 10, 12 eller 16. Då nu Kammarren beslutat, att lemna Kongl. Maj:ts nådiga förslag till värnepligtslag, som är grundadt på ett fullständigt förslag till arméens organisation, obesvaradt, så synes mig klart, att behandlingen af de öfriga punkterna af detta förslag, och deribland den, som afser åldersklassernas antal, måste också uppskjutas. Jag kan nu nemligen icke finna någon utgångspunkt för ett omdöme, och att här diskutera

nödvändigheten och förträffligheten af olika antal åldersklasser, utan att hafva en sådan utgångspunkt, kan jag icke finna tjena till någonting.

Det är emellertid besynnerligt, att Utskottet, sedan det i 1:sta punkten föreslagit ett sådant uppskof, kan straxt derefter yttra, att sådana bestämmelser i Kongl. Maj:ts förslag, som äro tillämpliga på vissa organisationsformer, skulle kunna af Riksdagen nu beslutas. Men i samma Betänkande, der det antages, att man kan inpassa besluten under olika organisationsformer, föreslår man till Riksdagens antagande 10 åldersklasser, och en öfningstid af 60 dagar, på samma gång som man i 37:de punkten föreslår indelningsverkets upphäfvande. Skulle, äfven om indelningsverket försvinner, detta antal åldersklasser, denna öfningstid vara tillräcklig? Det kan väl aldrig hafva varit Utskottets mening.

Här har under diskussionen afgifvits flera yttranden, dels gällande det af Utskottets ordförande framställda förslag, dels innehållande anmärkningar mot detsamma. Detta förslag är enligt min uppfattning ett kontraförslag till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition och om den nådiga Propositionen nu vore föremål för öfverläggning, skulle man från denna reservation i flera punkter kunna hemta motförslag till hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Men då man undanskjutit sjelfva hufvudfrågan, den om arméens organisation, har man med detsamma undanskjutit pröfningen af Grefve Hamiltons reservation. Denna reservation innehåller, i den koncisa form som höfves en reservation, en fullständig organisationsplan för arméen, och reservanten har härifrån dragit slutsatser, tillämpliga på den punkt, som här diskuteras. Men, som sagdt, sedan hufvudfrågan är undanskjuten, tror jag icke, att man kan framställa de konsekvenser, hvilka följa af reservationen, såsom kontraförslag mot § 1 af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition. Det vore, efter mitt sätt att se saken, lika orätt, som att, sedan man undanskjutit det Kongl. förslaget bedömande i dess helhet, nu söka framkalla ett bifall till nämnda § af detsamma.

Det synes hvila ett oblidt öde öfver den stora och viktiga frågan angående landets försvar. Den, som varit med under föregående Riksdagar, minnes nog, hur man då knotade, när Kongl. Maj:t begärde anslag för de stridskrafter, som då funnos. Man klandrade, att det icke fanns en ordnad plan och fullständig utredning, som satte Representationen i tillfälle att sjelf bedöma behöfligheten af dessa anslag. Det ständiga uppreandet af denna klagan framkallade slutligen åtgärder från styrelsens sida. Man nedsatte en komité, som utredde dessa frågor och afgaf ett organisationsförslag. Detta förslag har icke i sin helhet blifvit till antagande framlagdt; men har blifvit delvis användt i den Kongl. Propositionen.

Helt nyligen har en annan komité varit nedsatt för att fullständigt utreda indelningsverket, och nu har slutligen det särskilda Försvars-Utskottet i ett principbetänkande uttalat de grunder, efter hvilka ett organisationsförslag borde utarbetas. Jag vill icke klandra, att man uppskjutit afgörandet af det i Kongl. Maj:ts Proposition framställda organisationsförslaget, då det är nödigt, att Representationen härom fattar ett moget och på sakkännedom grundadt beslut,

och då Representationen denna gång icke haft nog tid att sätta sig in i förslaget. Öfver ett års uppskof med denna stora och viktiga fråga kan man därför icke klaga; men att, sedan man kommit öfverens om ett sådant uppskjutande, man ändock vill fatta beslut i åtskilliga punkter, för att dermed gifva Regeringen en ledning för ett fullständigt förslags uppgörande, det förutsätter, att Regeringen skulle till nästa Riksdag framlägga ett nytt förslag, hvilket väl är föga troligt, då det af Regeringen nu framlagda förslag icke kommer att i sin helhet behandlas. Ett sådant sätt att gå till väga måste hafva något annat ändamål. Ja, vi må icke fördölja det, och det framstår tydligen, att här ligger något annat på djupet än som synes af Betänkandet. Det kommer fram i en annan punkt, nemligen den 37:de §:n, som föreslår, att indelningsverket skall aflösas. Det är enligt min uppfattning derföre, som de, hvilka önska, att indelningsverket må borttagas, söka att få denna fråga till hälften afgjord, utan att man gjort sig reda för, om det leder till detta mål eller ej. Men frågan om man skall grunda landets försvar på indelta arméens bibehållande eller endast på en konskriptionsarmé, är dock den, som i första hand måste afgöras. Man kunde visserligen säga, att den redan är afgjord, då Riksdagen för 2 år sedan fattade det beslut, att arméen skulle utgöras af både stam och beväring. Att så icke är allmänna opinionen inom Representationen, det visar förslaget i 37:de §:n: men när så är förhållandet, synes mig ock, att denna strid måste utkämpas, så vida man vill komma till något resultat. Man kan ordna landets försvarskrafter på ett tillfredsställande sätt, antingen med stam och beväring eller med konskription; men säkert är, att utvägen att taga allmänna värnepligten ensam till grundval medför för landet större uppoffringar än det andra sättet, och att befrielsen från den tunga, indelningsverket medför, icke kan ske annorlunda än att allmänheten får bära upp denna börda. Det är då ej mer än billigt, att, innan man beslutar sig för en ändring, som öfverflyttar på andra en börda, från hvilken de förut varit befriade, man låter dessa andra veta, huru tung denna börda är. Om man läser detta förslag, skulle man tro, att i intet fall skulle större uppoffringar begäras än att undergå 60 dagars beväringsexercis och qvarstå 10 år i konskriptionen. Men jag tviflar högeligen, att man kan åstadkomma en duglig armé med så kort öfningstid, som den af Utskottet föreslagna, och befarar att de storligen misstaga sig, som tro, att Regeringen går in på att borttaga indelningsverket och ersätta det med en konskriptionsarmé af så lös beskaffenhet. Det är derföre som man, enligt min uppfattning, bör upptaga och utkämpa striden om denna fråga och jag anser det vara af vikt, att Svenska folket, som är mycket benäget att hjälpa rust- och rotheållarne, må på förhand veta, att de, för att åstadkomma detta, åtagit sig sjelfva en börda, som kanske blifver dem alltför tung. Då nu Kammaren på Utskottets förslag har förklarat, "att frågan om den allmänna värnepligtens ordnande i öfverensstämmelse med tidens kraf icke torde böra afgöras, innan kännedomen om de i sådant hänseende ifrågasatta bestämmelser blifvit inom landet allmännare spridd, hvarförutan den korta tid, som Riksdagen, enligt grundlagens föreskrift, har att för sin verksamhet på-

räkna, hvilken tid dessutom är för mångahanda andra viktiga ärenders handläggning tagen i anspråk, knappast torde medgifva den mångsidiga, grundliga och lugna pröfning, som ifrågavarande ärendes stora vikt kräfver“, så hemställer jag, i likhet med flera föregående talare, att Riksdagen ville besluta, att nu icke afgifva något yttrande öfver de bestämmelser, som innehållas i § 1 af Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Statsrådet Thulstrup: Då denna fråga blifvit så fullständigt och mångsidigt pröfvad, vill jag endast tillägga några ord.

Sedan diskussionen utvidgat sig till behandlingen af äfven ett annat förslag än det af Kongl. Maj:t framlagda, har, vid jembörelsen emellan de begge förslagen, tvekan yttrats, huruvida den stridsstyrka, som i Departements-chefens förslag förutsättes böra uppsättas, icke vore väl stor — om så många beväringsskasser verkligen äro behöfliga.

För en mindre stat gäller — numera i nästan större mått än tillforene — den gamla satsen, att man, utan att räkna på andras mer eller mindre sannolika hjälp, bör vara beredd på att i främsta rummet *hjelpa sig sjelf*, och att ett sådant land derför måste till sitt försvar uppbjuda allt hvad landets tillgångar kunna medgifva. Vid bestämmandet af en måttstock för ett lands förmåga i detta hänseende, har man försökt att utgå från olika grunder, men dock alltid återkommit till folkmängden såsom den i allmänhet tillförlitligaste mätaren. Krigsstyrkan utgöres förnämligast af krigsdugligt manskap. Materielen är, ensam för sig, utan nytta. Förmågan att uppställa vapenfört manskap är således det väsendtligaste vid upprättandet af ett lands krigsmagt, och denna förmåga beror af folkstyrkan, hvaraf, i alla länder, blott en viss, inom ganska trånga gränser varierande, del utgöres af vapenfört manskap. Visserligen beror så väl möjligheten af krigsmagten förseende med vapen och annan materiel som förmågan att bilda och underhålla personalen af de pekuniära tillgångarne och af landets ekonomiska kraft; men för denna kraft kan i allmänhet ingen säkrare måttstock finnas än den som folkmängden gifver vid handen. Betraktar man förhållandena inom andra länder emellan folkmängderna och arméernas styrka, så befinnas dessa förhållanden variera inom temligen nära intill hvarandra belägna gränser. Chefens för Landt-försvars-departementet förslag innehåller i detta hänseende uppgifter å det procent-belopp af hela folknummern, hvartill krigsstyrkan i åtskilliga europeiska stater uppgår, och man ser deraf, att ifrågavarande belopp innehållas emellan gränserna $2\frac{1}{2}$ och $5\frac{1}{2}$ procent. Den föreslagna Svenska krigsstyrkans förhållande till folkmängden befinnes sig äfven inom dessa gränser, med den mindre krigsfoten beräknad till 2,7 och den större till 2,5 procent af den till 4,000,000 beräknade folkmängden. Med afseende på dessa förhållanden har krigsstyrkan blifvit bestämd och derefter beväringssklassernas antal.

Man har här ansett en strid utanför landets gränser alldeles osannolik. Denna åsigt kan jag icke dela. Med afseende på de förhållningar af mångahanda slag, hvaraf skådeplatsen för kriget alltid hemsokes, har det ju städse ansetts vara en stor fördel att kunna försvara sitt land utanför dess gränser — en grundsats, som äfven af en före-

gående talare blifvit återopad. Men skall ett sådant försvar-någonsin kunna blifva möjligt, måste arméens organisation gifva åt dess olika afdelningar ett sådant sammanhang, att de icke, vid passerandet öfver rikets gräns, skiljas från hvarandra, hvilket skulle inträffa, om en del qvarstadsnade inom landet, då den andra inryckte på främmande område. Det är väl möjligt, att den ena afdelningen härvid icke skulle vilja skiljas från den andra, utan föredraga att följa kamraterna, men man bör väl icke utgå från förutsättningen af ett lagbrott.

Man föreställer sig i allmänhet icke, huru stor åtgången af trupper och behöfligheten af deras ersättande är under ett aktivt fälttåg. Då upplysningar i detta hänseende redan här blifvit lemnade, vill jag blott tillägga ett exempel från det sednaste kriget i Orienten. Under en tid af omkring 2 år utgjorde Franska arméens medelstyrka der 70,700 och den Engelska 34,500 man. Under denna tid utsändes till krigstheatern från Frankrike 296,364 och från England 111,313 man. Det är då naturligt, att man bör söka bereda sig en tillräcklig källa för att derifrån kunna under krig alltjemt hålla arméens personal fulltalig. Behöfver den icke anlitas, så kostar den icke något, och då förblifver det manskap, som icke erfordras, hemma i landet. Behöfver åter arméen förstärkas och kompletteras, så måste de dertill erforderliga trupper anskaffas. Det är då af obestridlig fördel att under freden hafva infört en organisation, som bestämmer huru de behöfliga ersättningstrupperna skola erhållas och i hvilken ordning de, klass efter klass, skola utgå, så att icke brådstörtande, extra ordnåra och alltid oro väckande åtgärder måste tillgripas för att tillvägabrunga den för krigshärens komplettering oundgängligen nödvändiga truppstyrkan. Det är med afseende härpå, som Kongl. Maj:t föreslagit tio åldersklasser i stället för de nuvarande fem.

Friherre von Otter: Jag hade icke ämnat uppträda i denna fråga, om icke en talares yttrande på förmiddagen hade uppkallat mig.

Innan jag öfvergår till detta yttrande, ber jag att till en af Utskottets ledamöter, Herr General af Klint, få frambära min tack-samhet för hans anförande, så väl i afseende å nu förevarande punkt, som å Grefve Hamiltons reservation. Jag instämmer till alla delar i hvad han i nyssnämnda hänseende yttrat och yrkat, äfvensom i hans åsichter angående tvänne talares förslag om friköpning från värnepligten. Det yttrande, som uppkallat mig, är det under förmiddagen afgifna, som gick ut på, att rothållarne genom knektkontrakten skulle vara fritagne från utskrifningar samt ausas hafva ställt man för sig. Om härmed afses till "regementenas fyllande", så har detta påstå-ende sin rättighet; men derjemte finnes en annan pligt, den allmänna värnepligten, och från denna friköpte de sig icke genom knektekontrakten. Jag har för mycket hört förnämnda sats framkastas för att ej söka gendrifva den. Jag kan ingalunda gå in på, att den historiska utredningen af indelningsverket var en olycka, och jag frågar, om icke denna utredning var af behöfvat påkallad, då man riksdag efter riksdag hörde talas om rust- och rothållares rättighet att få lindring i bördan på grund af en ökad värnepligt; och påståendet

om denna förmenta rättighet har nu gått så långt, att motioner framkommit, hvori påyrkas, att rust- och rotehållare till och med skulle befrias att deltaga i nu varande beväringsskyldighet. Med hänseende härtill torde väl en utredning af förhållandena varit af behovet påkallad, så mycket mera som 1867 års Riksdag begärde den af Kongl. Maj:t för denna orsak tillsätta komitéen. Säsom ledamot i denna komité får jag uttrycka min tacksamhet till den talare, Herr Rydin, som lagt slutstenen till den bevisning, komitéen sökt åstadkomma.

Att den allmänna värnepligten icke aflöstes genom knektekontrakten, synes mig bland annat bevisas derigenom, att i resolutionen af den 21 Oktober 1862, i hvilken Dalallmogen förband sig att hålla ett regemente af 1,200 man, innehåller § 1: "Säsom Kongl. Maj:t med särdeles nådigt välbehag har förmärkt dess trogna undersåters, allmogens i Dalarne, underdåniga hörsamhet och redobogenhet att öka talet af sitt vissa knektehåll till 1,200 man; alltså har Kongl. Maj:t varit i nåder benägen att bevilja dem följande villkor och fördelar igen, nemligen, först att de, som nu lefva eller deras efterkommande icke skola nu eller i tillkommande *tider blifva betungade med högre knektehåll än 1,200 man*" etc. Det är samma ordalag, som äro begagnade i knektekontrakten; men i 4 § står: "hvad deras underdåniga ästundan angelangar, att icke blifva belastade med något utskottutskrifning vidare än till Dalgränsens försvar, så lemnar Kongl. Maj:t denna friheten, och vill då, när så omtränga, förordna dem goda och välförfarne Officerare, som kunna anförä och understödja dem i deras goda uppsåt till att hindra och afhålla fienden". Det är ju den allmänna värnepligten, som med detsamma är organiserad. Detta undantag för Dalallmogen att ej behöfva gå utom provinsens gränser, återfinnes ej i kontraktet med Dalregementet af den 12 Januari 1728 och upphörde således med antagandet af 1720 års Regeringsform, som stadgar ovillkorlig rätt för statsmagterna att i fall af behof genom utskrifningar bland rikets undersåter, således genom den allmänna värnepligten, upptaga manskap till landets försvar.

I knektekontraktet med Wernland af den 18 November 1688 finnas icke några försäkringar om befrielse från utskrifning intagna och af "Reglementet, hvarefter de Officerare, som blifvit förordnade att undervisa allmogen i Wernland att ungås med sitt gevär, som ock dem öfva uti nödiga krigsexercitier sig hafva att hörsamt efterrätta", utfärdadt den 16 Januari 1689, synes tydligt, att den allmänna värnepligten kvarstår och organiserades samtidigt med införandet af knektekontrakten.

Jag har endast velat anförä dessa 2 exempel som bevis för min åsigt; men skulle kunna framdraga ännu flera. Vi måste äfven ihågkomma, att roteringsbesväret är förenadt med egande- och besittningsrätten till den egendom, som dertill blifvit indelad. En hvar, som åtkommit jord med sådant besvär, är alltså pliktig att detsamma vidkännas och det kan icke förnekas, att värdet af jordegendom vid allt laga fäng rättas efter de större eller mindre förmåner, skatter och besvär, som vidlåda en sådan egendom. Egare af roterad jord kan följaktligen icke anses genom roteringsbesvärets utgörande lida någon minskning i det egendomsvärde, som honom med rätta tillkom-

mer. *Med* egendomen mottager han besväret, när han *afyttrar* den förra, gör han sig fri från det sednare och har egendomens värde sig till godo.

Den allmänna värnepligten deremot utgör en rent personlig skyldighet och åligger lika alla medborgare utan afseende på hvad egendom de hafva eller om de hafva ingen. Huru mycket denna pligt än må utvidgas, så medför alltså icke fullgörandet deraf, det vill säga den föreskrifna värnepligten, något intrång i egendomsrätten, hvarför egare af roterad jord icke deraf lider särskild skada eller får sig pålagd särskild tunga, som icke alla medborgare till fullo med honom dela.

Grefve Hamilton, Henning: Då jag redan på förmiddagen hade tillfälle att yttra mig angående skälen för min reservation, borde jag måhända icke besvara Kammaren med att vidare tala derom. En värd talare har emellertid nu till mig ställt några frågor, hvilka jag måste anse mig skyldig både honom och mig sjelf att ej lemna obesvarade. Min granne till höger erinrade nemligen om mitt yttrande på förmiddagen, att jag sökt ställa mig på en rättsgrund, som af alla måste anses laglig, och han frågade, om jag verkligen trodde mig hafva funnit en sådan rättsgrund. Härpå får jag svara, att jag visserligen hört många nog säga, att rust- och rotehallare år 1812 icke i sina besvär fingo en lindring motsvarande den tunga, som genom beväringsslagen ålades dem, men jag har aldrig hört någon, som icke ansett nämnda lag för sig bindande. Den utgör således en af alla erkänd rättsgrund, som den dermed missnöjde får underkasta sig, till dess han lyckats i den ordning, som för lagstiftning är stadgad, undanröjda densamma. Frågan är således, om jag öfvergifvit den, genom hvad jag, utöfver bestämmelserna i 1812 års lag, föreslagit. Äfven i detta hänseende har jag sökt inhemta de olika meningarne, och sådana voro i allmänhet ej svåra att träffa inom Utskottet. Jag behöfver nu ej tala om dem, som anse Konung och Riksdag kunna, utan allt afseende på indelningsverket, utsträcka beväringsskyldigheten huru långt som helst. Besynnerligt nog var det just de, som i detta hänseende voro af motsatt mening, som ifrigast yttrade sig för organisationen af en landtstorm, utan att sätta i fråga, att rust- och rotehallares rätt derigenom kränktes eller några anspråk från deras sida framkallades. Jag frågade då, huru den, som icke ansåg sig kunna utsträcka beväringsskyldigheten, utan att lindra rust- och rotehallares börd, följdriktigt kunde medgifva en landtstorm med obegränsad pligt i afseende å ortförsvaret. "Jo, svarades mig, om fienden kommer i landet, äro vi skyldige att gå "man ur huse", derom kan ej tvistas, ty pligten att försvara landet qvarstår oförminskad äfven "efter indelningsverkets införande". Äfven de, som ifrigast bestrida beväringsskyldighetens utsträckning, kunna således medgifva en ökad värnepligt inom landet. Att jag öfvergifvit en erkänd rättsgrund torde således så mycket mindre kunna sägas, som jag icke en gång velat ålägga alla de femton sednare åldersklasserna att deltaga i försvaret. hvarhelst inom landets gränser sådant kunde påfordras. Jag har nemligen ansett tillräckligt, att denna vidsträckta värnepligt ålades fem

klasser, och denna mening vidhåller jag fortfarande, oaktadt allt hvad deremot blifvit yttradt.

Man anmärker, att, äfven om beväringen endast skulle utgöra fem klasser, måste man komma i strid med rust- och rothållare i anledning af den utsträckta öfningstiden. Denna anmärkning drabbar egentligen icke mig, då jag reserverat mig mot den § i förslaget, som angår öfningstiden. Detta har dock visserligen icke skett derföre, att jag under nuvarande förhållanden skulle anse 60 dagars öfning vara för mycket. Emellertid vill jag erinra derom, att man kan öka arméens tjänstbarhet på tvänne sätt, det ena att utsträcka beväringens öfningar, det andra att så utveckla stammens skicklighet, att den förmår i sig upptaga ett större antal mindre väl öfvad beväring. Inom mitt förslag ligger således möjligheten af att utsträcka värneplikten och öka arméns både styrka och tjänstbarhet, utan att öka beväringens öfningsdagar.

Den talare, på hvilken jag först syftade, önskade, att, då jag utgått från en viss åsigt om landets tillgångar, jag måtte besvara frågan: hvad medgifva landets tillgångar? För egen del uppgaf han ett mycket vackert sätt att betydligt öka dem, och jag förnekar ej möjligheten deraf, dock tillåter jag mig säga, att jag saknat all anledning att på hans förslag i detta hänseende grunda min beräkning. Någon fast beräkningsgrund är det nemligen icke att antaga, att de, som nu dricka champagne, skulle åtnöja sig med svagdricka o. s. v. Jag har åter ansett mig pliktig utgå från existerande förhållanden, från kända tillgångar och utgifter, och dervid beklagligen funnit, att de förra ej lemna något öfverskott, hvarmed utgifterna för ett ökad försvar skulle kunna bestridas. Kan den värde talaren uppgifva, huru mycket de af honom ifrågasatta försakelser komma att inbringa, skall jag genast lämpa mina beräkningar och förslag derefter, men innan han detta gjort, håller jag mig till de siffror, som finnas i Statens räkenskaper. Då fienden är i landet, uppstå i många hänseenden abnorma förhållanden, och jag vill hoppas, att, om vi endast hotades af ett anfall, redan detta skulle framkalla en benägenhet för försakelser, som Regering och Riksdag då kunna taga i anspråk, men så länge folket ej tror på någon fara, finnes denna benägenhet icke, och intet organisationsförslag kan således derpå grundas.

Samme talare yttrade sig om nödvändigheten af en sjetten beväringssklass, och jag har redan i min reservation medgifvit, att, så länge man ej framflyttar beväringens åldern ett år, måste tanken på en sjetten klass föresvärfva hvar och en, som allvarligt sysselsätter sig med dessa frågor. Förslaget derom, hvilket ofta blifvit väckt, har emellertid mött ett starkt motstånd, hufvudsakligen derföre, att allmogens söner, som ofta gifva sig tidigt, önska ju förr desto heldre hafva fullgjort sin exercisskyldighet, hvarefter de också hafva lättare att erhålla tjänst och en stadig verksamhet. Kongl. Maj:t, som icke kan vara obekant med det önskvärda af förändringen, har derföre icke heller föreslagit beväringens ålderns framflyttande. Jag tror också, att man något öfverdrifver olägenheterna af den tidiga beväringens åldern, om man förklarar den 1:sta klassen alldeles oduglig. Man måste blott tillse, att öfningarne under det första året lämpas efter ynglingarnes

kroppskrafter, i hvilket fall jag är förvissad, att de i ej ringa grad kunna förbereda och fortskynda den utbildning, som egentligen under det andra året måste ega rum. Skulle behövet blifva stort, tror jag ock, att man redan ur första klassen kan utvälja ett ganska betydligt antal ynglingar med tillräckliga kroppskrafter för att gå i fält och ganska snart blifva till landets försvar användbara.

Tvåne anmärkningar hafva i eftermiddag ytterligare blifvit gjorda mot mitt förslag, den ena att, om landtvärnsmännen ej öfvades de tvåne år som närmast föregå landtvärnsåldern, skulle de blifva föga dugliga till soldater; den andra, att man ej kan förstå, huru vid landtvärnets samverkan med arméen skulle tillgå. Hvad den första frågan angår, skulle jag besvara den, om jag vid denna paragraf hade att behandla beväringssmanskapets öfningar, men tillåter mig nu endast i förbigående säga, att, om Riksdagen dertill anslår medel, jag icke kan inse, hvarför det vore omöjligt att gifva någon öfning äfven åt beväringens båda äldsta åldersklasser. Hvad åter den sednare anmärkningen beträffar, har jag redan sökt förklara orsaken, hvarföre jag icke vill blanda arméen och landtvärnet, nemligen att Konungens rätt att fritt disponera öfver arméen icke får ifrågasättas, och jag således icke kan med arméen införlifva en trupp, som kunde med stöd af lag vägra att gå utom landet, om Konungen funne nödigt att utsända arméen. Här af följer emellertid i allmänhet ingen större svårighet att låta arméen och landtvärnet samverka, än den som förefinnes, då två bataljoner af olika regementen strida vid hvarandras sida. Blott i ett fall *kan* en olägenhet uppstå, nemligen om man efter en strid vid riksgränsen skulle förfölja fienden, och då endast hade landtvärn att tillgå. Vårt lands läge är emellertid sådant, att detta ej kan inträffa på mer än ett ställe, nemligen vid Torneå, men skulle en fiende befinna sig vester om Torneå elf, är jag viss, att en del af arméen äfven skulle vara der, och gynnade lyckan så våra vapen, att fienden kunde förföljas inom hans eget område, är jag ännu vissare, att landtvärnet icke blott skulle frivilligt erbjuda sig, utan ifrigt begära, att med arméen få dela den ära, som dervid vore att skörda.

En talare har ock yttrat, att det förslag, jag framlagt, gör arméen allt för fåtalig i anseende till den stora afgang, som under krig inträffar. Men har jag då föreslagit arméens förminskande? Den skulle enligt mitt förslag utgöras, alldeles såsom för närvarande, af den stående hären och fem klasser beväring. Skilnaden är blott den, att jag *derutöfver* föreslår ett landvärn af mellan 70 och 80,000 man förutom landstormen. Vid samma talares uppgift i afseende på den stora afgang under Krimkriget, får jag blott anmärka, att siffran måste blifva hög, om man blott uppgifver antalet af de trupper, som fördes till Krim, men icke af dem, som fördes derifrån, utan att vara döda, sårade eller sjuka. Huru förhållandet var med Fransmännen vågar jag ej säga, men erinrar mig hafva sett i en tidskrift, att Engelsmännen gjorde ombyte af trupper, emedan soldaterna ledo af klimatet och de för dem ovanliga födoämnen. Huru stor en armé än må vara, finnes alltid möjligheten att ett krig kan blifva nog långvarigt och blodigt, för att göra den otillräcklig, men någon rätt har man utan tvifvel att döma efter sannolikheter, och för min del tror jag icke, att

Sverige kan utom landet föra en krigshär så stor, att ej den stående hären jemte fem beväringsskasser sannolikt skola kunna hålla den-samma fulltalig.

Jag skall icke längre uppehålla Kammaren, som förmodligen redan stadgat sin öfvertygelse i denna punkt, kanske äfven i flertalet af de följande.

Friherre von Schwerin: Då jag misstror min egen förmåga att reda denna fråga, som är i mina ögon ännu oklar och jag väl vet att Herrarne kunna vara trötta vid denna punkt liksom jag, och önska öfvergå till de följande, vill jag endast yttra några få ord ur den rent militära synpunkten, och jag vill blott säga, att den nation, som ej vill värja sin sjelfständighet, råkar lätt i förvecklingar. Härpå gifver Sverige ett varnande exempel då vi miste Finland och, om vi ej tänka oss möjlighet att ännu en gång uppträda med gammal magt, så må vi ej neka oss möjligheten att kunna uppträda med gammal kraft och med vilja att vara Svenskar. Vi kunna snart komma till den punkt då till oss kan ställas Hamlets ord: "to be or not to be". Något måste ske! Vi hafva nu från uniformsförändringar och passepoiler ändtligen kommit till ett fullständigt organisationsförslag. En blodskatt kan bli nödvändig för att kunna värna fosterlandets sjelfständighet. Må då Riksdagen afgifva en förklaring och bestämdt uttala att i förevarande förslag ligger ett frö till framtida utbildning af våra stridskrafter. Jag förordar varmt Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o att Utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan måtte af Kammarerna bifallas; 2:o af Grefve Hamilton, att Kammarerna skulle uttala den åsigt, att hvarje Svensk man skall vara skyldig deltaga i *allmänna beväringen* från och med året näst efter det, då han fyllt tjugu år, till och med det år, då han uppnår tjugofem års ålder; i *landtvärnet*, med tjenstepligt endast i krigstid och inom landets gränser, från och med det år, då han fyller tjugusex, till och med det, då han uppnått trettio års ålder; och i *landtstormen*, afsedd för det närmare ortförsvaret, från sistnämnda år till och med det, då han fyller fyrtio år; 3:o af Herr Nordström, att Kammarerna skulle antaga Grefve Hamiltons ofvan omförmälda förslag med följande tillägg: "dock att det skall stå hvarje till deltagande i värnepligten skyldig Svensk man fritt att uppfylla denna sin skyldighet antingen personligen eller genom att för sig ställa annan duglig eller mönstergill man"; 4:o af Herr Wijkander, att Kammarens beslut skulle erhålla följande lydelse: "att Riksdagen måtte besluta att icke afgifva yttrande öfver de bestämmelser, som § 1 innehåller, annat än i sammanhang med den fullständiga reorganisationen af rikets försvarsväsende"; 5:o af Herr Tornerhjelm, att beslutet i frågan skulle lyda sålunda: "att Riksdagen icke för närvarande bifaller hvad Kongl. Maj:t i § 1 föreslagit"; 6:o af Friherre Bildt, att Kammarerna för sin del måtte besluta att för närvarande icke afgifva yttrande öfver de bestämmelser, som § 1 af

Kongl. Maj:ts förslag innehåller: samt 7:o att punkten skulle till Utskottet återförvisas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen särskilda propositioner å samtliga ofvanintagna yrkanden, af hvilka propositioner de, som afsågo bifall till Utskottets hemställan, Grefve Hamiltons förslag och Herr Wijkanders förslag besvarades med många ja och nej i blandning, samt de, som rörde de öfriga yrkandena, besvarades med många nej jemte åtskilliga ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till Utskottets hemställan förnyats samt med många så väl ja som nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig hafva funnit denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Många ledamöter ropade på votering.

Efter förmälan, att Kamnaren egde att bestämma, hvilketdera af de öfriga sex yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den begärda voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen särskilda propositioner å antagande af hvarterdera af de öfriga yrkandena såsom kontraposition vid voteringen, af hvilka propositioner de, som afsågo antagande af Grefve Hamiltons eller Herr Wijkanders förslag såsom kontraposition, besvarades med många ja och nej i blandning, samt de öfriga besvarades med många nej jemte åtskilliga ja; hvarefter och sedan proposition på antagande af Grefve Hamiltons förslag till kontraposition vid voteringen ånyo blifvit framställd samt med många så väl ja som nej besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig hafva funnit denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Flera ledamöter begärde votering om kontrapositionens innehåll.

Till följd häraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteeringsproposition:

Den, som vill, att, vid blifvande votering om bifall till 2:dra punkten i Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1, kontrapositionen skall innefatta bifall till det af Grefve Hamilton i afseende å denna punkt framställda förslag, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer Kamnaren att bestämma annan kontraposition vid voteringen.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 53.

Härefter anmälte sig och yttrade:

Friherre Bildt: Då mitt förslag i tanke och sak nära öfverens-

stämmer med Herr Wijkanders, förenar jag mig med honom och afstår från mitt förra yrkande.

Herr Tornérhjelm: Jag afstår likaledes från mitt förslag, som i sina hufvudsakliga grunder öfverensstämmer med Herr Wijkanders, och förenar mig med honom.

Herr Grefven och Talmannen hemställde nu, huruvida Kammarken till kontraposition vid hufvudvoteringen behagade antaga Herr Wijkanders förslag och, då dervid svarades talrika ja, blandade med många nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som vill, att, vid blifvande votering om bifall till 2:dra punkten i Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1, kontrapositionen skall innehålla bifall till det af Herr Wijkander framställda förslag, röstar
Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer Kammarken att bestämma annan kontraposition för voteringen.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 40.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som bifaller 2:dra punkten i Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammarken följande, af Herr Wijkander framställda förslag: "att Riksdagen måtte besluta att icke afgifva yttrande öfver de bestämmelser, som § 1 innehåller, annat än i sammanhang med den fullständiga reorganisationen af rikets försvarsväsende".

Vid denna omröstnings utgång befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 46.

3:dje punkten.

Herr Berg: Då jag i förmiddags hade ordet, yttrade jag, i öfverensstämmelse med hvad jag ansåg vara min skyldighet, helt oförbehållsamt mina tankar i denna fråga, ehuru jag icke vågade hoppas.

att många af Kammarens ledamöter skulle biträda dem. Då jag emedlertid nu erhållit understöd af en lagfaren man och åtskilliga andra af Kammarens ledamöter, så tar jag mig friheten att nu ånyo uttala en af de tankar, jag då yttrade, att nemligen, utom de undantag, som i denna 4:de § af Kongl. Maj:ts förslag blifvit bestämda, det äfven måtte tillåtas andra personer att få för en viss afgift lösa sig ifrån denna pligt. Jag har af en högt aktad talare hört uttalas förebråelser, som jag anser mig böra taga åt mig, för det denna tanke här blifvit väckt. Man har yttrat att man trott, att striderna om denna sak för längesedan skulle vara utkämpade. Jag har förut icke varit i tillfälle att yttra mig i denna fråga. och vet sålunda icke af några strider rörande denna sak. Jag har ansett det vara min skyldighet, sedan jag erhållit det förtroende att här representera min ort, — ett förtroende, som jag kan säga att jag icke har eftersträfvat, — att öppet uttala och icke dölja mina tankar, något, som jag vågar tro. icke ens varit behöfligt i denna Kammare.

Det är väl icke riktigt, att Statens alla andra syften skola stå tillbaka för den tanken, att hvar och en skall med sin kropp försvara landet. Jag hyser den öfvertygelsen, att det för en man finnes mångt högre syftemål än att personligen utföra värnepligten, då han dertill icke har lust eller förmåga. Jag tror att den ärade talare, som förebrädde den, hvilken yttrade denna tanke, måste erkänna att penningar ofta äro af mycket större värde för fosterlandets försvar än en kanske oduglig och kraftlös personal.

Det talas om skyldigheten att kläda blodig skjorta och att offra sitt lif för fäderneslandet, och om huru vidrigt det är att tänka, att den förmögne skulle kunna genom en penningesumma befria sig ifrån denna skyldighet. I detta hänseendet får jag säga, att det för fosterlandet ofta kan vara af långt större vikt, att en för detsamma kanske oundgänglig enskild verksamhet ej afbrytes, då i alla fall en person, om ock ej just denna, ställes i ledet.

Jag kan sålunda med godt samvete försvara den satsen att det skulle vara önskligt, för att icke säga nyttigast, att en tillåtelse i denna § lemnades åt personer att få friköpa sig ifrån beväringsspligten eller att sätta annan man i sitt ställe; och jag får derföre anhänga om proposition på att ett tillägg till undantagen i denna syftning måtte göras.

Herr af Klint: Utan att nu vilja ingå i öfverläggning om sjelfva saken, anhåller jag blott af få fästa den sista talarens liksom Kammarens uppmärksamhet derpå att jag icke riktigt förstår, huru han skall få in det förslag han nu här framställt, i denna §, deri det heter: "Från skyldigheten att deltaga i allmänna beväringen undantagas": etc. För så vidt jag förstår hans mening, så vill han icke att de personer, han omnämnt, skola undantagas, utan endast att de skola få rätt att sätta annan karl i sitt ställe. I gamla lagen förekomma icke heller sådana personer under denna rubrik, nemligen att de skola undantagas från beväringsskyldigheten, och de utgöra icke heller undantag, ty de fullgöra sin beväringsskyldighet på det sätt att de sätta annan i sitt ställe. I denna § förekomma icke andra än sådana, som under alla förhållanden äro undantagna och som icke behöfva sätta

någon i stället. Jag tviflar därför på att Herr Talmannen kan tillåta, att proposition framställles om att det föreslagna tillägget införes i denna §.

Herr Nordström:

Grefve Hamilton, Henning: Den åsigt, som här utaf en värd talare blifvit framkastad och af en annan understödd, kunde under vissa förhållanden väl förtjena att tagas under öfvervägande, emedan det icke kan förnekas att ett ovilkorligt åläggande till krigstjänst hvarken för den enskilde eller det allmänna alltid är en fördel. Jag tror ock, att det kunde vara skäl, så vida det nu icke vore för sent att vid riksdagen väcka någon ny fråga, att, i afseende å hvad Utskottet hemställt vid 21:sta §:n, framställa ett yrkande med syftning, att det skulle stå jemväl andra än deri upptagna personer fritt, att sätta annan duglig karl i sitt ställe. För min del anser jag emellertid att den försiggångna voteringen om andra punkten utgör ett hinder för att frågan nu kan komma under pröfning.

Herr Dickson, Charles: Äfven jag skulle vilja biträda den åsikten, att undantag måtte göras för de personer, som icke ega tillfälle att personligen tjänstgöra, så att de må få sätta annan karl i sitt ställe. Jag tviflar på att, om fienden skulle intalla i landet, och man derföre skulle kallas till försvar, någon gerna skulle begagna sig af denna rätt; men de årliga öfningarne och de stora olägenheter, som för en hel hop unga män uppstå just under de år mellan det 20:de och 30:de, då de hafva en mindre sjelfständig anställning i näringarne och annorstädes, derigenom att de flera dagar under 2 å 3 år måste vara borta från sina sysselsättningar, hvarigenom de lätt kunna riskera att gå miste om den plats, de innehafva, ger mig anledning att yrka på införandet af detta undantag. Det kan ock icke vara annat än billigt, att sådana personer medgifves befrielse från exercis-skyldigheten, om de sätta annan man i sitt ställe; och jag måste sålunda biträda Herrar Bergs och Nordströms förslag.

Herr Grefven och Talmannen yttrade härefter, att, innan öfverläggningen fortgick, han ansåge sig böra erinra derom, att det af Herr Berg nu gjorda yrkandet redan vid den förra punktens behandling blifvit af Herr Nordström framställt och varit föremål för pröfning, utan att vinna Kammarens bifall, till följd hvaraf och då denna fråga måste anses afgjord, detsamma icke åter kunde göras till föremål för Kammarens beslut.

Herr Hazelius: Det vore mycket väl om saken kunde affärdas på det sätt, Herr Talmannen nu framställt, men jag ber tillika att få erinra Kammaren om det motstånd, för hvilket frågan om legning varit föremål under loppet af förflutna tider, särdeles under den gamla representationen af Bondeståndet. Nu har under de senare åren den åsigt gjort sig gällande hos alla, som om denna sak skrivit och talat, att det vore en medborgares ovilkorliga skyldighet att person-

ligen fullgöra sin värnepligt. Då detta är händelsen och då föregående Riksdag fattat ett beslut i den riktningen, skulle jag anse det vara särdeles illa om denna Kammare skulle tveka att nu i en sådan syftning bestämdt uttala sig. Jag är icke synnerligen hastig att antaga något, endast på grund deraf att den allmänna meningen gynnar det; men då vi alla veta huru under loppen af de sista åren allmänt yrkats, äfven af dem, som velat utsträcka värneplikten, att den borde personligen fullgöras, och då vi således hafva en verklig stor, patriotisk känsla bakom oss, som, åtminstone för dagen, hyllar värnepligtens personliga uppfyllande, så böra vi taga vara på denna känsla, så att den länge måtte fortfaara. Då det nu icke är fråga om att betrakta saken ur blott militärisk synpunkt, utan ifrån medborgerlig, så tror jag det vara för Staten angeläget att uppehålla nu gällande grundsatser, hvars uttalande jag därför på det allvarligaste förordar.

Friherre von Schwerin: Det var fordom ett dyrbart privilegium att få deltaga i fäderneslandets försvar och dess krigsangelägenheter, ty dermed voro förbundna flera politiska rättigheter. Dessa hafva nu upphäfts och samhället har i allmänhet antagit en mera demokratisk natur. Jag kan icke inse, hvarföre en person, som kommit i den ställning att ega mera än andra, skulle kunna friköpa sig från skyldigheten att värna fosterlandet.

Frågan kan nu icke komma till afgörande efter det beslut Kammaren i förra punkten fattade och jag vill således inskränka mig till att efter dessa få ord yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Storckenfelt: Jag är icke lika entusiasmerad för soldatlifvet, som den siste värde talaren. Jag tänker på de många unge män mellan 20 och 30 år, som egnat sig åt de industriela yrkena, ingenjörvetenskapen och många andra grenar, för hvilkas fulländning i deras fack erfordras att de få göra utrikes resor och träget arbeta på förökande af sina kunskaper. Enligt detta förslag skulle dessa unge män hindras i sin utveckling just vid den tidpunkt, då de äro bäst i tillfälle dertill; men man anser det förmodligen för ingenting att säga till dem: nu måsten I ta' pliten; om tio år blir det tids nog för er att resa och studera.

Man har sagt att frågan är afgjord, men, det oaktadt, har jag velat uttala mina åsikter, hvilka öfverensstämma med de af Herrar Berg, Dickson och Nordström uttalade.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att, på sätt han redan tillkännagifvit, det af Herr Berg framställda yrkandet, att det skulle stå hvarje värnepliktig öppet att fullgöra sin skyldighet i detta hänseende genom att för sig ställa annan duglig man, icke numera kunde blifva föremål för Kammarens beslut, enär enahanda yrkande blifvit vid den förra punktens behandling framställt men icke af Kammaren antaget; blef propositionen på bifall till den förevarande punkten af Herr Grefven och Talmannen framställd och med ja besvarad.

4:de punkten.

4:de punkten.

Bifölles.

5:te punkten.

Herr af Klint: I öfverensstämmelse med den reservation, som jag bilagt detta Betänkande, och då, vid det förhållande att 37:de punkten ännu icke är afgjord, man icke kan veta huru den kommer att afgöras, anhåller jag att få, under yrkande om afslag å Utskottets hemställan i denna punkt, föreslå, att Riksdagen, under förutsättning att arméen bildas af stamtrupp och beväring, måtte godkänna en öfningstid för de beväringsskyldige af tillsammans högst 60 dagar.

Grefve Posse: Jag får säga, att jag icke kan finna det vara nödigt att antaga Herr af Klints förslag. Mig synes derjemte enklast vara att afslå denna punkt, hvilken står i så nära sammanhang med armé-organisationen i sin helhet, att det icke skulle tjena till något att, i afseende å denna öfningstid, nu meddela lösa föreskrifter, om hvilka lämplighet man kan hysa tvifvelsmål.

Jag yrkar afslag.

Herr Wijkander: Till en viss grad instämmer jag med Herr af Klint, men dock icke fullkomligt. Han har gjort till villkor för sitt antagande af Utskottets förslag, att arméen skall bestå af stamtrupp och beväring, men det är icke nog att det finnes stamtrupp, utan denna måste äfven vara *fullständigt* utbildad, och det är icke nog att det finnes befäl, utan det måste finnas *tillräckligt* befäl i *förhållande till* beväringssstyrkan. Deremot delar jag helt och hållet den af Utskottets ordförande i hans reservation uttryckta åsigt om nödvändigheten att göra öfningstiden "beroende af de beväringsskyldiges antal i förhållande till antalet af befäl och stamtrupper, hos hvilka alltid en fullständig krigsduglighet förutsättes".

Jag anser sålunda denna punkt, som bestämmer ett maximum af öfningstid för beväringen, stå i oskiljaktigt sammanhang med armé-organisationen i sin helhet, och jag ber derföre, att, på de skäl Utskottets ordförande i berörda sin reservation tillräckligt utvecklat, få yrka bifall till det beslut, som i samma reservation föreslås, nemligen "att Riksdagen måtte förklara sig anse den för beväringen nödiga öfningstid med frågan om arméens organisation ega det sammanhang, att densamma för närvarande icke kunnat till profning upptagas."

Jag anhåller om Herr Talmannens proposition härpå.

Herr Hazelius: Det vore visserligen önskligt från militärisk synpunkt, om man kunde förlänga öfningstiden utöfver 60 dagar, så att detta ej blefve dess maximum, men, då det är bekant, hvilka svårigheter för några år sedan mötte vid att få den ökad till 30 dagar, så tror jag det vara från arméens synpunkt nödvändigt att låta sig

nöja med dessa 60 dagar. Äfven ur medborgerlig synpunkt tror jag, att man icke kan gå in på en längre öfningstid än här föreslagits. Det vore då ganska illa om, till följd af framställda svårigheter från militärisk sida, denna viktiga grundsats skulle blifva oafgjord.

Jag ber derföre att få instämma i det yrkande, som den förste talaren framställt.

Friherre von Schwerin: Det synes väl förmätet, att man velat stadga en öfningstid af 60 dagar, när fråga är om att bilda soldater. För många år sedan hade jag tillfälle att bevista föreläsningen i Högre Krigsskola. Der gäller som allmän

regel, att sjelfva exercisen, handgevärets handterande, vore af underordnad beskaffenhet. Hufvudsaken deremot vore, att vara hvad som på militärspråket kallas knekt. Att blifva knekt kan ej ske på kort tid. Undervisas man endast i hvad som förekommer för dagen, att marschera och skjuta etc., så blir man icke knekt, ty en sådan skall veta att hjälpa sig i krig. Är man icke knekt, så hemfaller man till den kategori, som man vanligen kallar kanonmat.

Jag anser derföre, att man icke bör fästa något afseende på dessa 60 dagar, utan förenar jag mig med Herr Wijkander i det yrkande han framställt.

Friherre Staël von Holstein: Enär hvad i denna punkt blifvit föreslaget, står i det aldra närmaste sammanhang med den fråga, som i första punkten af Utlåtandet omförmäles, finner jag mig föranlåten att instämma med dem, som yrka afslag å Utskottets förevärande hemställan.

Grefve Posse: Jag begärde ordet endast för att tillkännagifva, att, sedan Herr Wijkander på ett lämpligare sätt formulerat mitt yrkande om afslag, jag förenar mig uti den af honom gjorda framställning.

Grefve af Ugglas: Redan inom Utskottet tillät jag mig fästa uppmärksamheten på svårigheten att fatta ett beslut rörande frågor af denna beskaffenhet, derest dessa ej blifva företagna och pröfvade i ett sammanhang. Jag föreställer mig nemligen, att det skall blifva hardt när omöjligt att göra sig reda för, huruvida den här föreslagna öfningstiden för de beväringsskyldige kan anses tillräcklig, annat än i sammanhang med frågan om organisationen i dess helhet. Jag tillåter mig erinra Kammaren derom, att detta öfverensstämmer också med chefens för Landtförsvars-departementet åsigt, sådan denna blifvit i hans anförande till Statsråds-protokollet uttalad, att nemligen den föreslagna tiden ej kan anses nöjaktig, annat än under vissa förutsättningar, såsom att militärbildning skall meddelas i skolorna och att denna undervisning sammanknytes med ungdomens öfning i vapen under Söndags-eftermiddagarne, emellan 18:de och 21:a året. Endast under dessa och åtskilliga andra förutsättningar anser han det vara tänkbart att bestämma en så kort öfningstid. Af dessa skäl finner äfven jag mig föranlåten att förena mig med dem, som yrka

afslag å punkten, hvaremot jag instämmer uti den af Grefve Hamilton i frågan afgifna reservation.

Herr af Klint: Derest icke frågan om de 60 dagarnes öfnings-tid, eller frågan om att öfverhufvud bestämma någon viss tid för de beväringssskyldiges öfning förekommit i den Kongl. Propositionen, så skulle jag aldrig hafva uppstått till försvar af den ena eller andra åsigten. Men då nu förhållandet är så, att de omtvistade 60 dagarne leda sitt ursprung från den skrifvelse, Riksdagen år 1867 i frågan aflät till Kongl. Maj:t och då, om jag ej missminner mig, Första Kam-maren vid nämnda riksdag uttalade den åsigten, att denna tid var hvad man kunde medgifva; för den skull och enär Kongl. Maj:t, ehuru-väl ej bifall kunnat lemnas till allt hvad Departements-chefen förelagit, i afseende å de beväringssskyldiges öfning, dock ansett, att det skulle kunna låta sig göra att bestämma en öfningstid af tillsammans högst 60 dagar, så tror jag det ej vara välbetänkt, om Första Kam-maren nu afslår detta förslag.

Jag medgifver villigt, att en föregående talare hade rätt, då han sade, att 60 dagar ej voro tillräckliga att derunder bilda en soldat. Men här har blifvit till mig så många gånger under dagens lopp stäldt det yttrandet: "hvad tror ni, att ni kan få?" Jag skulle i detta fall vilja gå ännu längre och fråga: "Hvad tror ni, att ni kan begära?" Så länge det ej är möjligt att öfverbevisa Svenska folket om nyttan af att uttaga några vissa af de beväringssskyldige och bi-bringa dem en större färdighet, utan alla skola undergå samma öf-ning, så vågar jag påstå, att, med den bästa vilja hos Regering och Representation, det måste blifva omöjligt att föreslå och antaga en längre öfningstid än 60 dagar. Ty när viljen I väl taga ut denna öfningstid? Herrarne må hafva hvilka fosterländska tänkesätt som helst, och ingen önskar högre än jag, att den Svenska ungdomen måtte få så mycken vapenöfning som möjligt, men, så länge hvarje man skall lika öfvas i vapen, så kunnen I icke bestämma tiden till mer än 60 dagar. Beviset är ganska enkelt. Manskpet kan ej förläggas annorstädes än i tält; och förr än i Maj månad är det icke tänkbart att tillbringa dagar och nätter i tält. Räknar man nu efter, hvart de 60 dagarne föra oss, så komma vi in på den för landtbrukarne aldra angelägnaste tiden. Jag har hört landtbrukare yttra sig i frå-gan; och utan att vilja helt och hållet med dem instämma, måste jag medgifva, att, då man nödgas vapenöfva alla beväringsynglingar lika, man ej från jordbruket kan rycka ungdomen för längre tid än högst 60 dagar; och på nu anförda skäl finner jag mig föranlåten att be-gära bifall till Utskottets förslag.

Herr Tornerhjelm: Det är i sanning svårt att i denna fråga fatta ett beslut, då man ännu sväfvar i okunnighet om, huru sjelfva organisationen kommer att verkställas. Det kan hända, att man kom-mer att proklamera en princip, som man sedermera nödgas frångå, då den stora hufvudprincipen rörande organisationen en gång blir antagen. För min del anser jag derföre att något definitivt beslut

nu ej bör i frågan fattas, och instämmer därför i Grefve Hamiltons reservation.

Herr Hazelius: Med anledning af en föregående talares hemställan, huruvida det vore möjligt att af en svensk beväringssyngling på 60 dagar bilda en knekt, så tror jag mig kunna påstå, att svaret ej kan blifva mera än ett. De egenskaper, som fordras af en knekt, förvärfvas icke genom en kort tids öfning, dertill fordras ett långvarigt umgänge emellan trupp och befäl; och en verklig knekt blir kanske ynglingen ej förr, än under den blodfärgade fanan. Vi fordra ej ens sådana egenskaper hos den svenska beväringssynglingen. Jag tviflar till och med, att under nuvarande förhållanden man skulle vilja, att beväringssynglingen skulle vara knekt. Hvem af er, mina Herrar, har ej hört talas om "knektvälde", "knektthop" och andra ordsammansättningar, deri ordet "knekt" förekommer. Äfven vi militärer kunna ej på långt när hoppas, knappast önska, att beväringssoldaten skall vara knekt i ordets egentligaste bemärkelse.

Under sådana förhållanden, och då vi hafva en föregående Riksdags beslut att stödja oss vid, så synes mig intet hinder förefinnas att fatta ett beslut i saken; och vi böra ej vidare uppskjuta denna vigtiga fråga. Vi hafva här till vårt antagande eller förkastande framlagd en grundsats, som majoriteten i Utskottet lyckades blifva ense om. Skola vi gå miste om fördelen häraf, endast för den ideala föreställningen, att vi kunna få mera, hvilket beror på det beslut, som en gång kommer att fattas i afseende å organisationen? Om 60 dagar är ett minimum för oss militärer, hvarmed vi måste låta oss nöja, så är det å andra sidan ett maximum för dem, som skola utgöra prestationen; och då detta är händelsen, så tror jag det ej vara rätt att, i afvaktan på den blifvande organisationen, tveka att uttala oss för ifrågavarande grundsats. Huruvida organisationen än må blifva, så föreställer jag mig att Konungens nuvarande Krigsminister är tacksam, om bifall nu lemnas till förslaget om de 60 dagarne, och instämmer jag för min del i Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Thulstrup: Det kan i viss mån vara svårt att yttra sig om en bestämd siffra i afseende å öfningsdagarnes antal. Förslaget innehåller i detta hänseende den föreskrift, som, efter mogen pröfning, ansetts böra vara den lämpligaste, och hvilken ej torde böra underskridas, om man vill att beväringssynglingen skall bibringas den öfning, som utgör ett oefftergiftigt vilkor för hans duglighet såsom soldat. Och det är endast under förutsättning, att beväringen skall komma att införlifvas med en god och väl öfvad stamtrupp, som den föreslagna tiden ansetts vara tillräcklig.

Departements-chefens förslag meddelar upplysningar om den tid som för truppens öfning i en del främmande länder anses böra användas. Dessa uppgifter, som visserligen ofta blifvit anförda, kunna aldrig nog ofta upprepas, emedan de gifva en föreställning om den grad af öfning och krigsduglighet, som måste förutsättas hos de fiender, mot hvilka våra trupper möjligen kunna komma att uppträda. Betrakta vi blott förhållandet hos våra grannar, finna vi, att Norr-

männen hafva 162 dagars öfning för linien och 70 dagars för reserven, under det att Danskarne hafva 280—665 dagars öfning för linien och likaledes 70 dagars öfning för reserven. Man talar visserligen om, att hvad som brister i öfning sedermera kan, då krigsrustningarne inträffa, ersättas genom utbildning i depoterna. Naturligtvis beror detta på den tid, som der kan användas, innan det kommer till det afgörande proftet. Vi veta dock alla, huru hastigt krigen nu för tiden föras, huru snabbt och oväntadt slagen utdelas. Vi hafva deraf den nyaste erfarenhet. Må det ej förgätas, att fienden antagligen ej är så beskedlig, att han dröjer med sitt anfall till dess vi fått tillräcklig tid att öfva våra trupper, och att det derföre kan tagas för afgjort, att den, som vid krigets utbrott ej är fullt rustad och färdig, säkerligen måste komma till korta. Jag anser det alltså, på grund af dessa skäl, vara af stor vikt, att frågan om öfningstidens längd blifver afgjord; och jag tror att Utskottet yttrat sig ganska klokt, då det säger: "att, enär nödvändigheten fordrar en bestämd begränsning af de pligter, som åligga de beväringsskyldige, och enär under fredstid skyldigheten att bevista vapenöfningarne utgör det hufvudsakligaste af dessa pligter, måste ett maximum för öfningstidens längd bestämmas."

För min del anser jag det på det högsta önskligt, att Kammaren ville bifalla den nu föredragna punkten på det sätt, som af Herr af Klint blifvit föreslaget.

Grefve af Ugglas: Då jag ansett att Kammaren nu ej bör fatta något beslut rörande antalet af dagar för beväringens öfningar, så är det visserligen ej under den förutsättningen, att det föreslagna antalet icke skulle vara det minsta möjliga, ty jag kan svårigen göra mig den förhoppningen, att stammen skulle blifva så förstärkt till antalet, eller dess öfningar så utsträcka, att någon inskränkning i beväringens öfningar till följd deraf kunde ske. Men hvad som ej varit mig klart och ej heller blifvit det mera genom det anförande Herr Statsrådet Thulstrup afgifvit, är huruvida ens detta antal skulle vara tillräckligt. Det har blifvit anfördt, att öfningstiden borde vara *minst* 60 dagar; och dock står i betänkandet *högst* 60 dagar. Detta öfverensstämmer icke med den åsigt, Departementschefen uttalat, men gifver deremot ytterligare stöd för den tvekan, jag i detta afseende hyser.

Såsom skäl hvarföre Riksdagen nu borde bestämma sig i frågan, har en talare åberopat konsekvensen af det beslut, som Riksdagen år 1867 fattade. Bemärkas bör dock, att förhållandena äro något olika. Vid nämnda riksdag hade Representationen sjelf tagit frågan om hand och ingick till Kongl. Maj:t med begäran om ett organisationsförslag, bygd på grunder, som Representationen naturligtvis måste angifva. Skulle nu förhållandet vara så, att detta organisationsförslag vore under pröfning och att Kongl. Maj:t funnit en siffra, som motsvarade behovet, så skulle äfven jag, för möjligheten att vinna något, vilja lemna mitt bifall. Men man bör besinna, att här alldeles icke är fråga om något definitift beslut, utan endast om ett förberedande yttrande, och att afgifva ett sådant, som ej på saken i sjelfva verket har inflytande, anser jag icke vara nödvändigt;

hvarföre jag ock finner mig föranlåten att fortfarande instämma i Grefve Hamiltons reservation.

Herr von Koch: Då jag deltagit i det beslut, som Kammaren vid 1867 års riksdag i denna fråga fattade, och nu finner att Kongl. Maj:t med anledning af Riksdagens framställning, efter mogen pröfning, framlagt ett förslag, som grundas på de af Riksdagen uttalade åsikter, så kan jag ej annat än med tillfredsställelse helsa detsamma. Då man icke kan hysa någon förhoppning, att den utaf Kongl. Maj:t föreslagna längsta tiden för beväringens öfningar skulle kunna blifva på något sätt utsträckt, anser jag det vara skäl att åtnöjas med hvad man möjligen kan erhålla, och icke genom ett afslag å den gjorda framställningen ogilla den grundsats, som deri blifvit uttalad.

Jag anser mig böra erinra, att ifrågavarande förslag står i sammanhang med det beslut, som, beträffande 18:de punkten i det vid nämnda riksdag i frågan afgifna Betänkande, då fattades. Det är med tillfredsställelse jag funnit att sistnämnda, af mig jemväl biträdda beslut vunnit Regeringens erkännande, och att Krigsministern sökt göra gällande den grundsats, hvarpå detta beslut är byggt. Af denna anledning finner jag mig föranlåten att förorda förslaget med den af Herr af Klint deri gjorda modifikation.

Friherre von Schwerin: En föregående talare har yttrat, att för att blifva en duglig knekt fordras det att hafva tjenat under den blodfärgade fanan, och han kan så till vida deri hafva rätt, som i krutröken ofta bildas den verkliga soldaten; men att det finnes exempel på att en verklig knekt icke behöfver hafva varit i fält förut, det visar oss det sista fälttåget af den Preussiska armén, som bland sig räknade många verkliga soldater, hvilka tillföre ej varit utsatta för fiendtliga kulor. Dessa besutto dock de egenskaper, som jag anser vara de för knekten egentligen utmärkande.

På den tiden då jag var militär och i tjenstgöring, hade jag den fördelen att stå i beröring med trupp, och tror mig derföre kunna bedöma, hvad som menas med och hvad som fordras af en verklig knekt. Jag vill derföre ock försvara det påståendet, att den svenska beväringssynglingen kan blifva en god soldat, utan att någonsin hafva, hvad man kallar, klädt blodig skjorta.

För öfrigt har jag ej något att tillägga, utan förenar mig i det af Herr Wijkander framställda förslag.

Herr De Maré: Om det vore en alldeles afgjord sak, att, i händelse en förändring i försvarssystemet komme att ske, detsamma skulle byggas på stam och beväring, så skulle jag icke ett ögonblick tveka att antaga hvad Uskottet i denna punkt föreslagit. Men då ännu den 37:de punkten i Utlåtandet är oafgjord, en punkt, som vunnit bifall utaf alla de ledamöter af Andra Kammaren, som i Utskottets arbeten deltagit, så anser jag det vara föga sannolikt, att någon framställning från Riksdagen kommer att göras om försvarsvärkets byggande på förutnämnda grunder. Jag tror det derföre ock vara följdriktigt och klart, att man ej kan, utan att uttala sig för nyss-

nämnda grundsats, fatta något beslut, gående derpå ut, att beväringens öfningstid ej får utsträckas öfver 60 dagar. I den 37:de punkten säges nemligen, att vårt försvarsverk skulle vara byggt på allmän värnepligt. Blevde detta förhållandet, så skulle väl 60 dagars öfningstid blifva alldeles otillräcklig. Utan att vilja tillmäta mig förmåga att bedöma, huru lång öfningstid verkligen kan vara erforderlig, anser jag mig dock af nu uppgifna skäl icke kunna bifalla Utskottets förslag, utan instämmer deremot uti Grefve Hamiltons reservation.

Grefve Lagerberg: Jag tog mig under förmiddagen friheten att anhålla, att den 37:de punkten i Utlåtandet måtte först föredragas, och tror mig under diskussionens gång hafva funnit, att lämpligast varit, om så skett.

Ehuruval jag gillar den åsigt, Grefve Hamilton i sin reservation uttalat, så anser jag dock, enär den grundsats han vid första punkten i Utlåtandet uttalat icke blifvit af Kammaren godkänd, att man bör söka komma till ett önskvärdt resultat på annat sätt. Detta skulle kunna ske genom antagandet af Herr af Klints förslag, dock under uttryckligt tillkännagifvande af den förutsättning, att försvaret skulle blifva byggt på både stam och beväring. Skulle åter detsamma komma att grundas endast på beväring af olika kategorier, så tror jag att Herr af Klints förslag dock skulle kunna antagas, endast orden *högst 60 dagar* utbyttes mot *minst 60 dagar*; om bifall till hvilket förslag jag derföre med nu angifna förändring får anhålla.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o utaf Herr af Klint, att punkten skulle bifallas med följande förändrade lydelse: "att Riksdagen, under förutsättning att arméén bildas af stamtrupp och beväring, måtte godkänna en öfningstid för de beväringsskyldige af tillsammans högst 60 dagar"; 2:o af Grefve Lagerberg, att punkten skulle bifallas med utbyte af ordet *högst* emot ordet *minst*; 3:o af Herr Wijkander, att Kammaren skulle antaga det af Grefve Hamilton i hans reservation vid denna punkt framställda förslag, så lydande: "att Riksdagen måtte förklara sig anse den för beväringen nödiga öfningstid med frågan om armééns organisation ega det sammanhang, att densamma för närvarande icke kunnat till pröfning upptagas"; samt slutligen 4:o, att punkten måtte af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten i oförändradt skick, hvarvid svarades många nej jemte några ja; sedermera proposition på punktens antagande med den af Herr af Klint föreslagna förändrade lydelse, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; vidare proposition på bifall till punkten med den af Grefve Lagerberg yrkade ändring, hvartill svarades nej; ytterligare proposition på antagande af Herr Wijkanders yrkande, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; och slutligen proposition på afslag å punkten, hvilken pro-

position besvarades med många nej jemte några ja; hvarefter, och sedan proposition på punktens antagande med den utaf Herr af Klint föreslagna förändrade lydelse ånyo blifvit framställd samt med talrika ja, blandade med nej, besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, till kontraproposition vid voteringen antagit Herr Wijkanders yrkande, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 5:te punkten i Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1, med följande förändrade lydelse: "att Riksdagen, under förutsättning att arméen bildas af stamtrupp och beväring, måtte godkänna en öfningstid för de beväringsskyldige af tillsammans högst 60 dagar", röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar Kammaren för sin del, "att Riksdagen må förklara sig anse den för beväringen nödiga öfningstid med frågan om arméens organisation ega det sammanhang, att densamma för närvarande icke kunnat till pröfning upptagas".

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 68;
Nej — 27.

6:te punkten.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: I 5 § af Beväringslagen har Kongl. Maj:t föreslagit, att lotsåldermän och lotsar och de, som till följd af lyte, sjukdom eller kroppslig svaghet äro till krigstjänst oförmögne eller alldeles oduglige, och hvilka på grund af 4 § 2:dra och 3:dje mom. undgå att i allmänna beväringen deltaga, skulle i stället till Staten erlägga en så kallad värneskatt, hvilken under hvarje af de sju första beväringsåren icke finge understiga 2 eller öfverskrida 50 R:dr, och under hvarje af de tre sista beväringsåren icke understiga 1 eller öfverskrida 25 R:dr. Detta Kongl. Maj:ts förslag utgår från den förutsättning, att, då skyldigheten att bidraga till landets försvar under beväringsåldern vore allmän, så borde äfven de, hvilka af sjukdom, lyte eller kroppslig svaghet derifrån befriades, i någon mån utgifva ersättning för denna befrielse. Utskottet har ock yttrat, att det funne grundsatsen riktig, men likväl ej ansett sig kunna tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, såsom det vill synas, endast af den anledning att, då ett lyte, större eller mindre, redan vore en

kännbar olägenhet, Utskottet icke ansett lämpligt eller billigt att öka denna genom påläggande af en särskild skatt. Det torde likväl för tjena erinras, att den grad af lyte, som bestämmer, att en person skall kasseras, ej kan vara så alldeles tydligen angifven, att icke det lyte, för hvilket befrielse erhålles, möjligen är så ringa, att någon uppföring, som motsvarar den vunna befrielsen, kan vara billig; helst Kongl. Maj:t i 2:dra mom. af ifrågakande paragraf föreslagit, att taxeringskomitéerna skola ega att frikalla, förutom blinda, döfstumma och sinnesrubbade, äfven dem, hvilka eljest lida af svårare lyte, sjukdom eller af stor fattigdom. Häremot har Utskottet anmärkt, att det syntes vara vanskligt att i taxeringskomitéernas hand öfverlemnas afgörandet af denna fråga. Men taxeringskomitéerna hafva mycket ömtåligare uppdrag än detta, och jag kan ej inse, hvarför man i denna fråga skulle behöfva hysa farhåga för att någon orättvisa skulle göra sig gällande. För min del får jag derföre hemställa, att Kammaren behagade godkänna, hvad Kongl. Maj:t i 5 § föreslagit.

Herr af Klint: Utskottet har vid behandlingen af denna punkt ej förbisett, hvad den siste ärade talaren yttrade derom, att sådana förhållanden kunde inträffa, att en person, som hade ett mindre lyte, skulle betala för sig i stället för att gå i krigstjenst. Men Utskottet, som fann, att svårigheter skulle möta vid tillämpningen af detta stadgande, drog verkligen så mycket mindre i betänkande att afstyrka hela paragrafen, som det ansåg att en sådan olycklig människa, hvilken blifvit gjord lytt af vår Herre, ändå hade tillräcklig börda att bära, utan att hon behöfver betungas med utgifter för densamma. Sedermera befanns ock, att de undantag, som i mom. 2 förekomma, behöfde ökas med ytterligare några andra. Så t. ex. vill jag blott fästa uppmärksamheten derpå, att en döf är lika oduglig som en döfstum, ehuru en döfstum skulle befrias, men icke en döf. Jag tror, att man har lika mycken olägenhet af en, som ej hör, som man har af en, som icke kan tala. Det ena med det andra gjorde, att Utskottets majoritet beslöt att afstyrka Riksdagen att godkänna paragrafen, hvilket afstyrkande jag nu anhåller, att Kammaren med bifall till Utskottets förslag, måtte gilla.

Friherre Raab, Adam: För min del får jag förklara, att jag anser Kongl. Maj:ts förslag i detta fall vara ganska rättvist och billigt. En person t. ex., som är obetydligt halt, kan, ehuru otjenlig såsom militär, vara fullt arbetsför. En annan, som är enögd, kan visserligen ej användas till krigstjenst, emedan han ej kan sigta, men han kan det oaktadt vara användbar till andra göromål. En del personer finnas i vårt samhälle, som äro ganska välmående, men som, enär de hafva ett eller annat lyte, äro odugliga såsom militärer. Det kan väl ej vara rätt, att sådana personer skulle vara helt och hållet befriade ifrån att bidraga till fäderneslandets försvar.

I Schweiz betalas värneskatt; vi äro i behof af penningar; och då taxeringskomitéerna ega från skatt befria dem, som icke äro i tillfälle att betala den, så anser jag ganska lämpligt, att de, som kunna, äfven erlägga värneskatt.

För min del skulle jag önskat, att man bestämt värneskatten till

ett visst belopp, utan att stadga maximum och minimum, men jag vill ej nu väcka något förslag i sådant hänseende, utan endast hemställa, att Kammaren ville bifalla hvad Kongl. Maj:t i förevarande fall föreslagit.

Herr von Möller: Jag kan ej dela den siste talarens åsigt. Jag anser det vara för den, som eger en varm fosterlandskänsla, tillräckligt svårt att af naturen vara dömd att ej kunna bidra till fäderneslandets försvar. Vi, som letva på landet, veta hvad namn folket gifver den, som ej kan antags till bevärning. Han kallas "kronvrak"; och hårdt är det, om detta "kronvrak", som, till följd af lyte eller sjukdom, icke kan eller får bidra till försvaret, skall, just af denna anledning, betala en särskild afgift till Staten.

Jag förenar mig derföre med Herr af Klint och yrkar bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Grefve Mörner, Carl Göran: För min del kan jag ej finna, att det af den siste talaren åberopade skäl för bifall till denna punkt förtjenar något afseende. Jag tror det just vara ett sätt att i det allmänna omdömet upprätta den, som af lyte eller sjukdom är urständsat att bidra till fäderneslandets försvar, om han får, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, lemna sitt understöd. Man har mindre skäl att förevisa honom hans naturfel, då han, i den mån som det på honom beror, söker att bidra till försvaret. Den af den förre talaren omförmälda benämningen "kronvrak", kommer deraf, att rättigheten till befrielse från beväringsexercis missbrukats, så att ganska många, som borde varit med, hittat på något, hvarigenom de blifvit frikallade.

För min del anser jag det billigt, att den person, som ej själf kan eller får inträda i ledet, bör, om han är i tillfälle dertill, lemna sin skärf till fäderneslandets försvar i den form, som för honom är ändamålsenligast.

På grund häraf yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i denna punkt.

Sedan öfverlägningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels att Kammaren, med afslag derå, skulle godkänna de bestämmelser, som innehållas i § 5 af Kongl. Maj:ts ifrågakvarande förslag; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå och godkännande af bestämmelserna i § 5 af Kongl. Maj:ts förslag, då svaren likaledes utföllo med blandade ja och nej; hvarefter och sedan proposition på bifall till punkten förnyats samt med blandade ja och nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 6:te punkten i Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren denna punkt och förklarar sig godkänna de bestämmelser, som innehållas i § 5 af Kongl. Maj:ts förslag till Kungörelse angående den allmänna värnepligten.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen, och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 29;

Nej — 41.

7:de punkten.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Kongl. Maj:t har i 6 § af Kungörelsen föreslagit: "Skulle någon, hvars beväringsskyldighet ännu fortfar, önska att blifva från densamma fri för att kunna till främmande land utflytta, vill Kongl. Maj:t, på derom gjord underdånig anmälan, för hvarje fall meddela beslut; dock skall ingen, som eger tillgång, erhålla sådan befrielse, med mindre han erlägger den i § 5 omförmälda skatt, som på hvarje återstående beväringssår belöper." Denna bestämmelse har Utskottet afstyrkt, hufvudsakligen på den grund, att den skulle innebära inskränkning i de beväringsskyldiges fria flyttningsrätt. Men då man gjort beväringsskyldigheten till en allmän medborgerlig pligt, synes väl ej obilligt, att den, som vill genom utflyttning göra sig derifrån fri, skall erhålla Konungens tillstånd dertill och erlägga den värneskatt, som Kammaren godkänt. I de flesta länder, der strängare vapenskyldighet förefinnes, meddelas aldrig tillstånd för en medborgare att utflytta, med mindre än att vapenskyldigheten blifvit fullgjord eller ersättning därför erlagd; och då denna pligt nu skall hos oss allvarsammare inskräpas än förut, så synes det äfvenledes vara skäl, att Kammaren bifaller hvad Kongl. Maj:t i 6 § föreslagit, hvarå jag ock anhåller om proposition.

Efter härmed slutad öfverläggning, framställdes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå samt godkännande af bestämmelserna i § 6 af Kongl. Maj:ts förslag, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

8:de punkten.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Då Kammaren beslutat, att värneskatt i öfrigt skall erläggas, så hemställer jag, om Kammaren icke jemväl ville bifalla den af Kongl. Maj:t i 18 § 2 mom. föreslagna bestämmelse.

Herr af Klint: Jag fann det naturligt, att Kammaren i fråga om förra punkten vidblef samma beslut, som fattades med afseende på 6:te punkten, och jag motsatte mig det ej heller, då det måhända kan låta sig göra att i det hänseendet utöfva kontroll å emigranter; men beträffande den förevarande punkten, måste jag, till den kraft och verkan, det kan medföra, meddela Kammaren, huru Utskottet sett denna fråga.

Utskottet har nemligen tänkt sig, att, då arméens organisation blifvit fullständigt genomförd, det icke skulle vara ur vägen att train-soldater verkligen öfvades. Man har ansett stor magt ligga derpå, att äfven dessa soldater skulle föras till läger och möten, och att de skulle få öfning i sina blifvande åligganden, på samma sätt som andra soldater i sina. Jag tror, att denna Utskottets tanke icke är oriktig; och det är den, som föranledt Utskottet att afstyrka hvad Kongl. Maj:t i detta fall föreslagit.

Jag anhåller, på dessa skäl, om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels afslag derå samt godkännande af bestämmelserna i § 18 mom. 2 af Kongl. Maj:ts förslag; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

9:de—20:de punkterna.

Biföllos.

21:sta punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: I detta moment föreslås, att man skulle bifalla åtskilliga paragrafer i det Kongl. förslaget, hvilka till sina bestämmelser motsvaras af liknande stadganden i nuvarande beväringslag, men jag kan likväl ej underlåta, då här är fråga om en fullständig omorganisation, att fästa uppmärksamhet på stadgandet uti 26 § 2 mom. af det Kongl. förslaget, hvilket moment, ehuru hemtadt från gamla lagen, står i den skarpaste strid med allt hvad som för öfrigt är stadgadt.

Man talar mycket om hvars och ens skyldighet att bidraga till landets försvar; men icke desto mindre föreslås i nämnda moment, att sjöfolk, som är anställdt i enskildt bolags tjänst, skulle i krigstid icke hafva skyldighet att inställa sig till krigstjänst förr, än aftalet emellan dem och den enskilde tilländagått. Men då kan också kriget vara slut. Detta stadgande bevisar, i förbigående sagdt, huru en viss afdelning af den gamla representationen visste att se sina fördelar väl till godo. Dessa personer, tillhörande den enskilda sjötjensten, skulle icke förr än tre veckor efter hemkomsten, då de enligt Sjölagen äro fria från sin sjötjänst, vara disponibla för landets försvar.

Denna föreskrift är så egendomlig, att jag för min del skulle önska, att den ej af Riksdagen godkändes; och jag anhåller därför,

att Kammaren ville, med godkännande af den nu föredragna punkten i öfrigt, återremittera den till Utskottet, för så vidt den rör 26 § 2 mom. i Kongl. Maj:ts förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att i afseende å den förevarande punkten endast hade yrkats, att densamma skulle bifallas, utom i hvad den rörde 26 § 2:dra mom. i Kongl. Maj:ts förslag, hvilken del af punkten borde återförvisas; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten i dess helhet och, då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

22:dra punkten.

Bifölls.

23:dje punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag förstår icke riktigt hvad Utskottets mening är i denna punkt. Syftar Utskottet derhän, att det skall öfverlemnas åt Kongl. Maj:t att, utan Riksdagens hörande, införa hvilka bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna lämpliga, så är detta visserligen ett stort förtroende — det måste jag erkänna — men man kan tänka sig, att sådana bestämmelser kunde komma att inflyta, hvilka först borde underkastas Riksdagens bedömande. Det kan nemligen blifva ganska stora inskränkningar i den personliga friheten eller dispositionsrätten öfver sig sjelf, som här kunna komma att stadgas. Det är, efter mitt förmenande, alldeles tillräckligt, att Kammaren, genom redan fattadt beslut, lagt hinder i vägen för den enskilde att hädanefter kunna tänka på någon sjelfständig verksamhet förrän efter 30 års ålder. Skulle man nu komma derhän, att, genom blifvande bestämmelser, man icke skulle kunna börja tänka härpå förrän efter 40 års ålder, så kan man lika gerna säga, att man ej får börja härmed förrän i grafven.

Jag kan därför för min del ej godkänna slutmeningen i denna punkt, utan önskar, att Kammaren åtminstone anhåller, att Kongl. Maj:t måtte meddela Riksdagen de bestämmelser, som i detta afseende kunna anses lämpliga.

Herr Statsrådet Thulstrup: Jag har ej fattat Utskottets förslag i denna punkt på annat sätt än att, sedan de närmare bestämmelserna i afseende på landstormens organisation blifvit uppgjorda, de skulle underställas Riksdagens pröfning och godkännande; och jag tror ej heller, att någon annan tolkning af Utskottets förslag kan ifrågakomma.

Grefve Hamilton, Henning: Det är efter min tanke temligen likgiltigt hvad Kammaren beslutar med afseende på denna punkt, men jag tror, att den förändring, Grefve Mörner åsyftat, skulle kunna

ske derigenom, att orden i denna punkt: "en blifvande beväringsslag" utbyttes emot: "ett blifvande förslag till beväringsslag".

Grefve Mörner: Jag anhåller om proposition derpå att denna punkt måtte få följande ordalydelse: "att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t måtte meddela Riksdagen förslag till de närmare bestämmelser angående landstormens organisation och befäl, som Kongl. Maj:t kan finna lämpliga."

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit det derunder af Grefve Mörner gjorda yrkandet, att punkten skulle bifallas med följande förändrade lydelse: "att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t ville lemna Riksdagen förslag till de närmare bestämmelser angående landstormens organisation och befäl, som Kongl. Maj:t kan finna lämpliga"; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten oförändrad, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på bifall till punkten med den förändrade lydelse Grefve Mörner föreslagit, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr Grefven och Talmannen hemställde härefter, att den vidare föredragningen af Utlåtandet skulle uppskjutas till ett annat sammanträde, hvilket bifölls.

Upplästes ett så lydande läkarebetyg:

Herr Baron N. A. Silfverschiöld är fortfarande sängliggande sjuk på sin egendom Hede, och blir han ej på flera veckor i stånd att lemna sitt hem, hvilket härmed intygas.

Hede den 8 April 1869.

C. Rinman,
Med. Doctor.

Anmälades och bordlades Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 7, med anledning af väckt motion angående förändrade bestämmelser i afseende å kompetens till åtskilliga tjänster inom de delar af Norrbottens län, der Finska språket hufvudsakligen talas.

Grefve Hamilton, Henning: För ärendenas fortskyndande, får jag anhålla, att Kammarerna måtte besluta, att de Betänkanden, som i dag äro andra gången bordlagda, flyttas sist på föredragnings-

listan till nästa plenum, och deremot de första gången bordlagda främst, för att kunna antingen ånyo bordläggas, eller afgöras.

Detta förslag bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Thorsdagen den 15 April 1869.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 14 dennes och protokollet för den 31 sistlidne Mars.

Anmälades och bordlades:

Stats-Utskottets Utlåtande N:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga framställningar om anvisande af anslag för skogsväsendet samt om fastställande af utgiftsstater för skogsstyrelsen, skogsstaten och skogsläroverken; samt

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 28, i anledning af väckt förslag om särskild skogslagstiftning för Gotland.
